

160495

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNME TEKNİĞİNİN 6. SINIF
SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRENCİ BAŞARISINA
ETKİSİ**

DANIŞMAN

Yrd.Doç.Dr. Nuriye SEMERCİ

HAZIRLAYAN

Hülya AYZAN CAN

ELAZIĞ-2005

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

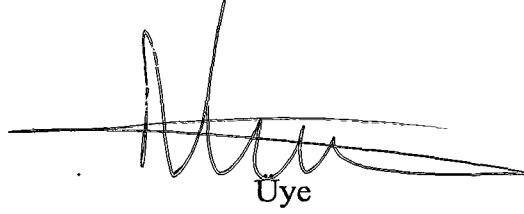
**“ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNME TEKNİĞİNİN 6. SINIF SOSYAL
BİLGİLER DERSİNDE ÖĞRENCİ BAŞARISINA ETKİSİ”**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez 26.../09../2005 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/ ~~oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ

Üye

Üye

Yrd. Doç. Dr. Celal Semerci

Yukarıdaki jüri üyelerinin imzaları tasdik olunur

ÖNSÖZ

Düşünme insanın yaratılışı gereği sahip olduğu bir yetenektir ve geliştirilmesi yine insanın iradesi ve isteği sayesinde gerçekleşmektedir. Eğitim kurumlarında amaç; bireyde var olan bu düşünüşleri sistemli bir şekilde ve bilimsel nitelik kazandırarak toplumun yararına geliştirmektir. Türk eğitim sisteminde bu amacı gerçekleştirmeye yönelik çabalar yıllardır devam etmekte fakat kalıplaşmış geleneksel eğitim anlayışının izleri ezbere eğitimi yok edememektedir. Bu amaçla gerçekleştirilmesi gereken, uygulanacak programda, kullanılacak yöntem ve teknikte düşünmeyi geliştirmeye yönelik çalışmalara yer verilmesidir.

Düşünmeyi geliştirme üzerine çalışmaları bulunan Edward De BONO 'nun ortaya koyduğu yeni bir teknik olan altı şapkalı düşünme tekniğinin ilköğretimde uygulanabilirliğinin incelenmesinin yararlı olacağı düşünüülerek bu tez hazırlanmıştır.

Çalışmalarım sırasında emeği geçen, sabırla bana her zaman destek olan değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nuriye SEMERCİ ve yardımlarını hiç esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Çetin SEMERCİ' ye araştırmanın uygulanması sırasında fikirleriyle de bana yardımcı olan Bahçelievler İlköğretim okulu Sosyal Bilgiler Öğretmeni Seval TOPÇU ve altıncı sınıf öğrencilerine, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri öğretim elemanlarına teşekkür ederim. Ayrıca daima yanımda olan Babama, kardeşime, eşime, oğlum Anıl'a ve özellikle Anneme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	X

BÖLÜM I

1.GİRİŞ.....	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2.Amaç.....	5
1.3.Araştırmanın Denenceleri.....	6
1.4.Sayıtlar	6
1.5.Sınırlılıklar.....	7
1.6.Tanımlar	7

BÖLÜM II

2.1.DÜŞÜNME	8
2.1.1. Beyin ve Düşünme	11
2.1.2. Zeka ve Düşünme	12
2.1.3. Bilgi ve Düşünme	16
2.1.4. Dil ve Düşünme	16
2.2.DÜŞÜNME SÜRECİ	17
2.3.DÜŞÜNME ÇEŞİTLERİ	18
2.4.DÜŞÜNMENİN ÖĞRETİLMESİ.....	21
2.4.1. Beyaz Şapka	34
2.4.2. Kırmızı Şapka.....	34
2.4.3. Siyah Şapka	35
2.4.4. Sarı Şapka.....	36
2.4.5. Yeşil Şapka.....	36
2.4.6. Mavi Şapka.....	37
2.5.İLKÖĞRETİMDE SOSYAL BİLGİLER DERSİ.....	42

2.6.İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	47
2.6.1. Araştırmaların Genel Bir Değerlendirmesi	51

BÖLÜM III

3.YÖNTEM	52
3.1.ARAŞTIRMANIN AMACI.....	52
3.2.DENENCELER.....	52
3.2.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Denenceler	53
3.2.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Denenceler.....	53
3.3.ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	53
3.4.EVREN VE ÖRNEKLEM	55
3.5.VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE ANALİZİ.....	56
3.5.1. Başarı Testi.....	56
3.5.2. Görüşme Soruları.....	57

BÖLÜM IV

4. BULGU VE YORUMLAR	58
4.1. Birinci Alt Amaca ilişkin Bulgu ve Yorumlar	58
4.1.1.Birinci denenceye ilişkin bulgular.....	58
4.1.2.İkinci denenceye ilişkin bulgular.....	59
4.1.3.Üçüncü denenceye ilişkin bulgular	60
4.1.4.Dördüncü denenceye ilişkin bulgular.....	60
4.1.5.Beşinci denenceye ilişkin bulgular.....	61
4.1.6.Altıncı denenceye ilişkin bulgular.....	63
4.1.7.Yedinci denenceye ilişkin bulgular	63
4.2. İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgu ve Yorumlar.....	64

BÖLÜM V

5. ÖZET, TARTIŞMA-SONUÇ ve ÖNERİLER.....	67
5.1. ÖZET.....	67
5.2. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	76
5.3. ÖNERİLER	80
5.3.1.Araştırmaya yönelik öneriler.....	81
5.3.2.Araştırmacılara yönelik öneriler.....	81

VIII

5.3.1.Araştırmaya yönelik öneriler	81
5.3.2.Araştırmacılara yönelik öneriler	81
KAYNAKLAR	82
EKLER.....	87
1.Altı Şapkalı Düşüme Tekniği İle Hazırlanmış Sosyal Bilgiler Ders Planları.....	87
2.Türkiye'miz Ünitesi Hedef ve Davranışları.....	119
3.Türkiye'miz Ünitesi Belirtke Tablosu	122
4.Madde Ayırıcılık Güçlük İndisleri.....	123
5.Sosyal Bilgiler Başarı Testi Soruları	124
6.Özgeçmiş	127

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Düşünmenin Öğeleri.....	10
Şekil 2. Beyini Oluşturan Küreler ve Loblar.....	11
Şekil 3. Dört Çeyrek Daireli Beyin Modeli.....	12
Şekil 4. Düşünme Süreci.....	18
Şekil 5. Öğrenme Pramidi.....	27

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

2.1. Altı Şapkalı Düşünme Şapkasının Renk ve Özellikleri.....	39
2.2. Altı Ayakkabılı Uygulama Tekniğinin Renk ve Özellikleri.....	41
3.1. Örneklemi Oluşturan Öğrencilerin Dağılımı.....	56
4.1.1. Grupların Öntest Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları.....	58
4.1.2. Kontrol Grubunun Öntest ve Sontest Puanlarının Ortalama ve t Testi Sonuçları.....	59
4.1.3. Deney Grubunun Öntest ve Sontest Puanlarının Ortalama ve t Testi Sonuçları.....	60
4.1.4. Grupların Son Test Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları.....	61
4.1.5. Deney Grubunun Son ve Geciktirilmiş Test Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları.....	61
4.1.6. Kontrol Grubunun Son ve Geciktirilmiş Test Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları....	62
4.1.7. Deney ve Kontrol Grupları Geciktirilmiş Test Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları...	64

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNME TEKNİĞİ'NİN İLKÖĞRETİM ALTINCI SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDEKİ AKADEMİK BAŞARISINA ETKİSİ

Hülya AYZAZ CAN

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim dalı
2005.Sayfa 85

Bu araştırmanın amacı, altı şapkalı düşünme tekniği'nin ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki akademik başarısına etkisini belirlemektir. Araştırmanın evreni, Elazığ ili İlköğretim altıncı sınıf öğrencileri, örneklemini ise, 2003-2004 eğitim-öğretim yılı Elazığ ili Bahçelievler ilköğretim okulu altıncı sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu araştırmaya toplam 50 öğrenci katılmıştır.

Araştırma “öntest-sontest kontrol grublu” desene uygun olarak planlanmıştır. Deneysel gruba Altı Şapkalı Düşünme Tekniği ile hazırlanmış günlük planlar verilerek dersler bu tekniğe uygun olarak işlenmiş, kontrol grubu ise geleneksel yöntemi uygulamıştır. Araştırma verileri, başarı testi ve görüşme soruları ile toplanmıştır.

Elde edilen bulgularda Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin geleneksel yöntemlere göre öğrenci başarısını daha çok arttırdığı sonucunu ortaya çıkmıştır.

Elde edilen bulgulara göre önerilerden birisi şöyledir.

Araştırma ilköğretim altıncı sınıf öğrencileri üzerinde yapılmış ve bu düzeydeki öğrencilerde özellikle beyaz şapkanın takılması konusunda öğrenciler ısrarlı davranmışlardır. Bu durumun ezber eğitimden kaynaklandığı bilinmektedir. Bu sebeple Düşünme becerilerini kazandırma anasınıfı seviyesinde başlatılabilir. Bu çağda kazandırılmaya başlanan beceriler bireyde düşünmeyi ve düşünerek hareket etmeyi hayat felsefesi haline dönüştürebilir.

Anahtar kelimeler: altı şapkalı düşünme tekniği, başarı, düşünme.

SUMMARY

Master Thesis

THE EFFECT OF THE SIX THINKING HATS TECHNIC ON THE ACADEMIC SUCCESS OF THE SOCIAL STUDIES COURSE OF THE SIXTH GRADE PUPILS

Hülya AYZAN CAN

The University of Fırat

The Institute of Social Sciences

Department of Education Sciences

2005 , Page : 128

The aim of this research is to determine the effect of the six-hat-thinking technic on the academic success of the social studies course of sixth year pupils.

The targets of the research are pupils of the sixth class of the Bahcelievler elementary education school in Elazig . The study year is 2003-2004 . 50 pupils were involved to this research.

The research was proper planned due to “groups pre-test – post-test control”. Daily plans which were prepared with the six-hat-thinking technic were given to the experimental group, and their lessons were conducted according to this technic. The traditional method was conducted by the control group . The results were revealed through tests and interviews.

The results showed that the six-hat-thinking technic caused the pupils to be more succesful than the pupils who had lessons proper to the traditional methods .

One of the recommendations according to the results ;

The pupils of the sixth class were subject to this research , and the pupils on this level strived to wear the white hat. It’s known that this is caused by the memorization education. For this reason, obtaining the thinking skills must start at the nurseryschool. If the child obtains the skill to act proper to his impulses, thinking and acting according his thoughts can be his walk of life.

Keywords : the six thinking hats technic, success, thinking.

BİRİNCİ BÖLÜM

Altı şapkalı düşünme tekniğinin öğrenci başarısına etkisini belirlemek amacıyla yapılan araştırmanın bu bölümünde problem, amaç, araştırmanın denenceleri, sınırlılığı ve sayıltılar yer almaktadır.

1.1.Problem Durumu

İnsanlar çevrelerinde olup biten olayları farkına varmak, anlamlandırmak, kendilerince yorumlayabilmek, ihtiyaç duydukları, eksikliklerini hissettikleri alanlarda ilerleme kaydedebilmek, verilerden yola çıkarak belli bir sonuca ulaşmak için çabalarlar ve dolayısıyla düşünmeye başlarlar. Düşünme; gözlem, tecrübe, sezgi, akıl yürütme ve farklı kanallarla elde edilen bilgileri (duyum, izlenim ve tasarımlardan bağımsız olarak) aklın karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları, biçimleri kavrama yetisi ve kendine özgü durumu olarak tanımlanabilir (Türkçe sözlük, 1993). Birey çevresinde oluşan durumlardan algılama yoluyla elde ettiği bilgileri bağlantılar kurarak, ayrımlar ve karşılaştırmalar yaparak bir çok zihinsel süreç oluşturur. Günlük düşünme, olarak adlandırabilecek bu süreçler farkına varmadan hayatımızın içinde zaten yer almaktadır. Sosyal bir varlık olan insan, topluma uyum sağlama, topluma yararlı olup bir şeyler kazandırma adına devamlı bir uğraş içerisindedir. Toplumlar bireyleri düşünmeye sevk ettikçe, düşünmenin önemi kavratıldıkça ve insanlar düşünerek üretmenin zevkine vardıkça gelişmeler, ilerlemeler de o oranda artış gösterecektir.

Teknolojik, bilimsel, tıbbi tüm çalışmalar düşünme gücü ile ortaya çıkmaktadır. Bu da günlük düşüncelerden farklı olarak bilinçli düşünmenin kullanılması ile gerçekleşebilir. Gerek yeni gelişmelerin, ortaya çıkması gerekse bu gelişmelere uyum sağlanması gerekliliği bireylerin üst düzeyde düşünmesini zorunlu kılmaktadır. Her gelişme bir öncekinden daha detaylı daha geniş kapsamlı olması nedeniyle düşünme gücünün de bu gelişmelere paralel olarak gelişmesi gerekir. Bu amaçla bireylerin düşüncelerini bilinçli,

düzenli, sistematik yapıda gerçekleştirmelerini sağlayarak bilimsel nitelik kazanmasına yardımcı olunmalıdır. Bunun gerçekleşmesi de eğitimle sağlanabilir.

Eğitim; bireyin yaşam için sahip olması gereken davranışları kazandığı ve bu davranışların oluşumunda kendine özgü nitelikleriyle aktif rol aldığı, yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Taşpınar, 2004). Eğitim süreci, insanın doğduğu andan ölünceye kadar hayatını tümüyle kapsamaktadır. İnsanlar hayatları boyunca aldıkları bilgileri kullanmak, bu bilgilere yenilerini eklemek ve bağlantılar kurmak için eğitilirler. Bunu yapabilmek için ise düşünen bireyler yetiştirmek eğitimin temel amaçlarından birisi olmalıdır. Düşünemeyen, düşünme becerisi geliştirilmeyen bireylerin değer yargıları, özgür fikirleri kendine ait düşünceleri yoktur, sorumluluk almaktan çekinirler ve edindikleri bilgileri nasıl kullanacaklarını da bilemezler (Cüceloğlu, 1993). Sadece verilen bilgilerin depolanması belli bir zamandan sonra bu bilgilerin yok olmasına sebep olacaktır, birey katı tutumlar sergileyerek kendi fikir ve görüşlerinin dışında düşünemez duruma gelecektir (Semerci, 1999).

Eğitimin amacı; öğrenciyi topluma yararlı bir insan haline getirmektir. Kişinin varolan özelliklerini bilinçli hale getirerek, yeni özellikler kazandırarak sınırlamadan ve koşullandırmadan düşünen, üreten bireyler yetiştirmektir (Başar, 2003). Gelişmekte olan ülkemiz de düşünen, üreten, yaratıcı, topluma yararlı insan gücüne acilen ihtiyaç duymaktadır. Bu amaçla; İnsanın doğasında var olan yaratıcılığın ortaya çıkması, kaybolmaması, geliştirilmesi için henüz kalıplaşmamış beyinlerin oluşturduğu eğitim kademelerinde, bilinçli düşünmenin gelişmesini sağlayacak programlarla eğitime yön verme gereksinimi duyulmaktadır. Bu doğrultuda yetiştirilen birey artık kendisini rahatsız eden durumlar karşısında çaresiz kalmayacak veya başkalarının duruma el atarak çözüm getirmesini beklemeyecek, kendi çözümünü kendisi üreterek varlığını kanıtlamış olacak ve kendisini gerçekleştirecektir. Birey düşünerek, araştırarak işitsel, görsel vs. tüm yönüyle öğrenmeye açık olacaktır. Öğrenmeye açık olan birey eğitim sürecindeki uygulamalara da kolay uyum sağlayacaktır.

Eğitimde tüm uygulamaların dinamik bir yapı içermesi gerekmektedir. Modern çağın getirdiği teknolojik gelişmeler, bireyin bilgi, davranış, değerlerine de yön vermektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda ve ilerisinde düşünebilen, elde ettiği verileri bilgiye dönüştürebilen, bunları kullanabilen bireylere gereksinim duyulacağı bilinciyle eğitim

kurumlarının ve eğitimde uygulanan yöntem ve tekniklerin değiştirilmesi gerekmektedir (Sezal, 1995). Dolayısıyla insan davranışlarını belirli hedefler doğrultusunda değiştirmek ve bunu hayata geçirmede bireye yardımcı olmakla yükümlü olan okullarda; bilgiye ulaşmada ve bunu kalıcı hale getirmede önemli rol oynayan unsurlardan öğretmen, öğrenci, yöntem, teknik ve programların da günümüze ve geleceğe göre geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Çünkü her geçen gün farklı niteliklere sahip bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. İhtiyaç duyulan bu tür bireylerin yetiştirilmesinde bireylere öncelikle yüksek düzeyde düşünme becerisi kazandırılmalıdır (Semerci, 2000). Dewey okullarda öğrenciye soru sormayı, ne öğrendiğini düşünmeyi, incelemeyi, şüpheciliği öğretmenin düşünme eğitimi için gerekli olduğunu ileri sürmüştür. Düşünme gücüyle kazanılan öğrenmelerin daha kalıcı olduğu bilinmektedir (Dewey, 1982).

Bireyde kalıcı izli davranış değişikliği, okullarımızda yaygın olarak kullanılan geleneksel eğitimle gerçek anlamda sağlanamamaktadır. Çünkü, geleneksel eğitimle bireyler, öğretmen tarafından hazır sunulan bilgileri alarak ve sınav zamanında yine bu bilgileri öğretmene sunarak eğitimlerini tamamlamaktadırlar. Burada önemli olan bu bilgilerin öğretmene tekrar aynı şekilde aktarılmasındaki kalitedir. Öğrenci bilgi hamallığı yapmaktadır. Böyle bir eğitimle öğrencilerden yaratıcı olmaları, özgür düşünebilmeleri, kısıtlama ve sınırlama niteliği taşımadan, karar verirken kendi seçimini kendisi yapabilen bireyler olmaları beklenemez (Sayın, 1990). Ezbere öğrenmeyle kazanılan bilgi Bloom'un sınıflandırmasında bilgi basamağında kalmış ve geliştirilmemiş ise ve birey tarafından mutlak doğru olarak kabul edilmişse ezberlenilmiştir (Başar, 1998). Ortaya konulan bilginin sorgulanmadan benimsenmesi; kıyaslama, neden-sonuç ilişkisi kurma gibi etkinliklerden yararlanamamaya, bu da karşılaşılan bir başka problemin çözümünde bilgiyi etkin bir şekilde kullanamamaya sebep olmaktadır. Öğrenme tek yönlü gerçekleşmektedir. Eğitim sisteminin amaçlarında öğrenmenin tek yönlü olması söz konusu değildir.

Günümüzdeki hızlı gelişimler beraberinde bilgi miktarını ve bilgi yayılımını da gerektirmektedir. Eğitim sisteminin var oluş nedeni; toplumun gereksinimleri doğrultusunda gelişen bilgi çağına uygun bireyler yetiştirmektir. Bu bağlamda öğrenciye doğru kabul edilen bilgiye ulaşmada ve bu bilgilerden yola çıkarak yeni bilgiler elde etmede gerekli araç gereci sunmaktır. Geleneksel öğretim yöntemleriyle yetiştirilen bireylerde böyle bir gelişme beklenemez. Birey başkaları tarafından üretilmiş olan bilgiyi mutlak doğru kabul edip kabullendiği için araştırmaya, düşünmeye, üretmeye ihtiyaç

duymaz (Üstün, 2001). Bundan dolayı Eğitim sisteminde; doğru bilgilere ulaşip bu bilgilerden yola çıkan yaratıcı beyinler yetiştirmek için bilgi okur-yazarlığının da bireye kazandırılması gerekmektedir.

Bilgi okur-yazarı olmak için öğrencilere;

- Bilgiyi etkin bir biçimde bulabilme
- Bilgiye eleştirel gözle bakıp eleştirebilme
- Bilgiyi doğru olarak ve yaratıcı tarzda kullanabilme
- Nitelikli bilgi yaratma ve yaratım sırasında başkalarıyla işbirliği yapabilme becerilerinin kazandırılması gerekmektedir.

Bilgi okur-yazarlığı; Bilgiye en ekonomik ve en kısa sürede ulaşarak, bilgi üreterek ve işleyerek onu etkin bir şekilde kullanabilmektir. 20.yy' da ABD.'de 21.'yy da hangi niteliklere sahip insanlara ihtiyaç duyulabileceğine dair yapılan araştırmada bireylerin temel beceri (okuma- yazma, dinleme, konuşma, aritmetik), düşünme becerisi (karar verme, problem çözme vs), kişisel özellikler (iletişim kurma, sorumluluk alma vs.) gibi becerilerin yanı sıra kaynak kullanma (zaman, para, insan gücü), kişiler arası ilişkiler (iletişim, bilgi paylaşımı), teknolojiyi kullanma, bilgiyi işleme (bilgiye ulaşma, değerlendirme vs.) gibi yeterliklerde sahip olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ihtiyaç duyulan insan tipi, bilgi okur-yazarlığı basamakları olan bilgiyi toplama, örgütleme ve sunma becerilerinin yanı sıra üst düzey düşünme becerisine sahip bireyler olmalıdır (Ekinci, 2005). Türk eğitim sisteminde yetiştirilen bireylerde bilgiyi elde edememe, elde edilen bilgiyi kullanamama, düşünememe gibi problemleri ortadan kaldırmak için; T.C ve Dünya Bankası ile 1990 yılında imzalanarak yürürlüğe giren Milli Eğitimi Geliştirme Projesine göre amaç; ilköğretimin başlangıcından orta öğretim sonuna kadar; bilimsel, sorgulayıcı, yaratıcı düşünebilen, problem çözebilen ve karar verme yetisine sahip bireyler yetiştirmektir. Bu projenin gerçekleşmesi ise öğretim programlarında yapılan değişikliklerle olacaktır. Talim Terbiye Kurulunun son olarak hazırladığı ilköğretim öğretim programında; Programların etkinliklerinin artırılarak öğrenci merkezli hale getirilmesi, örnek insan yetiştirmenin program felsefesi olarak alınması ve buna bağlı olarak da tüm dersler için yedi ortak becerinin (dil becerileri, düşünme becerileri, araştırma becerileri, sosyal beceriler, iletişim becerileri, bireysel yönetim becerileri, gelişim

becerileri) saptanarak programa yerleştirilmesi her dersin on iki yıllık ilk ve orta öğretim için kavram analizlerinin oluşturulması ve bu analizlerin sınıf seviyelerine göre dersler arası karşılaştırılmalar yapılarak derslerin birbirleriyle ilişkilendirilmesi önerilmiştir. Ders işlenişinde karşılıklı nedensellik ilkesi, çoklu sebep-çoklu sonuç ilkelerinin ön plana çıkarılarak uygulamaların yapılması ve öğrenciye yüzeysel davranış yerine bilgi, beceri, anlayış ve tutumları içerecek davranışların kazanılması gibi maddeleri içermektedir. Eğitimimizde kullanılan klasik öğretim sisteminin, tasarlanılan bu proje ile öğretmenin ve öğrencinin rolü, sınıf ortamı, sınıf içi iletişimi hatta bilginin kullanımı gibi bir çok alanda büyük çapta değişime uğrayacağı söylenebilir.

Karar verme ve yaratıcı düşünme yeteneği ancak öğrenci merkezli çağdaş eğitim sisteminin uygulanmasıyla gerçekleşeceği için, okullarda özellikle ilköğretim çağından başlayarak düşünme gelişimine önem verilmelidir. Düşünmenin öğretilmesinde geleneksel yöntemlerin uygulanması sonuçsuz kalacağı bilinmektedir, beyin fırtınası, problem çözme, örnek olay inceleme, kavram haritaları yöntemi gibi düşünme gelişimi hedef alınarak uygulanan yöntem ve teknikler arasında Altı şapkalı düşünme tekniği de yer almaktadır. Teknik; var olan bir problemin çözümünde farklı düşünüşlere yer vermek için altı farklı renkteki şapkanın ifade ettiği düşünce tarzlarını bir düzen içinde ortaya koymak amacıyla oluşturulmuştur. Şapkalardan beyaz olanı; salt bilgi vermede, Kırmızı; duyguların açıkça ifadesinde, sarı; olumlu eleştirilerde, siyah; olumsuz eleştirilerde, yeşil; yaratıcılıkta, mavi şapka ise; düşünme faaliyetinin düzenlenmesine rol alır. Düşünme becerisinin kazandırılmasında oyun niteliğinde olan tekniğin öğrenciler tarafından daha çabuk kavranmasına ve derslerin daha zevkli işlenmesine yardımcı olacağı inancıyla bu çalışmaya karar verilmiştir.

1.2. Amaç

Araştırmanın amacı, “Altı Şapka Düşünme Tekniği’nin İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarısına etkisini belirlemek” olarak ifade edilmiştir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir.

- Altı Şapkalı Düşünme tekniğine göre hazırlanan günlük planların uygulandığı eğitim ortamı ile klasik yöntemle hazırlanan planların uygulandığı eğitim ortamının akademik başarıya etkisini belirlemek,
- Altı Şapkalı Düşünme tekniğinin uygulanmasına ilişkin deney grubu öğrencilerinin görüşlerini belirlemek.

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsanların rahat, huzurlu bir yaşam sürdürmek ve ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılamak istemeleri, düşünme ve düşünce gücüyle karşılanmaktadır. Canlılar için yeme içme ne kadar önemli ise insanlar için düşünmede aynı ölçüde önemlidir. Özellikle çağımızda düşünmenin önemi daha çok benimsenmeye başlanmış dolayısıyla da düşünmenin geliştirilmesi çabası hız kazanmıştır.

Toplumların geleceği olan çocukların eğitiminde düşünme becerisinin kazandırılması ve bu çalışmaların bireyin hayatı boyunca devam etmesinin sağlanmasında eğitim kurumlarına çok önemli görevler düşmektedir. Bu amaçla düşünme gelişimine katkıda bulunabilecek programların, yöntem ve tekniklerin okullarda uygulanması gerekmektedir.

Altı şapkalı düşünme tekniği de düşünme gelişimine yardımcı olabilecek bir tekniktir. Özellikle kolay uygulanışı ve oyun niteliği taşıması nedeniyle ilköğretim düzeyinde uygulanma rahatlığı getirmektedir. Ayrıca öğrencilerin kısa zamanda gereksiz ayrıntılara girmeden farklı fikir ve düşüncülerinde farkına vararak, kazandığı bilgiyi yapılandırmasına, kendini ifade edebilmesine ve düşüncelerini ortaya koyup savunabilmesine yardımcı olacağı düşüncesiyle incelenmiştir.

1.4. Sayıtlar

Araştırmanın sayıltısı şu şekilde belirlenmiştir.

- Deney ve Kontrol gruplarının seçiminde ele alınan ölçütler yansızlık açısından yeterlidir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma :

1- 2003-2004 öğretim yılında Elazığ ili Bahçelievler İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören 6. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

2- Araştırma, 2003-2004 Eğitim yılının ikinci yarısında Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye'miz Ünitesi'nin (Tarım, Hayvancılık, Su ürünleri, Orman ürünleri, Madenler ve Enerji kaynakları, Sanayi, Ulaşım, İletişim, Ticaret, Turizm) konuları ile sınırlıdır.

3- Deney grubuna uygulanan Altı Şapkalı Düşünme Tekniğiyle hazırlanan konulara bağlı günlük ders planları ile kontrol grubuna uygulanan geleneksel yöntemle sınırlı tutulmuştur.

1.6. Tanımlar

Aşağıda tanımlanan kavramlar, çalışmada kullanılan anlamlarıyla verilmiştir.

Düşünme: Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce elde etmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmektir (Türkçe Sözlük, 1983).

Altı Şapkalı Düşünme Tekniği: Var olan bir problemin çözümünde farklı düşünelere yer vermek için altı farklı renkteki şapkanın ifade ettiği düşünce tarzlarını bir düzen içinde ortaya koymak amacıyla oluşturulan bir tekniktir.

Strateji: Ders konusunun seçimini, analizini, öğretimin psikolojik esaslarını içine alan dersin amacına ulaşmasında rol oynayan genel bir çerçevedir (Taşpınar; 2004).

Yöntem: Öğretim amaçlarına ulaşmada kullanılan materyalleri, konuları, teknikleri organize etme biçimidir (Taşpınar, 2004).

Teknik : Bir öğretme yöntemini uygulamaya koyma biçimi, yada sınıf içinde yapılan faaliyetlerin bütünüdür (Demirel, 2002).

Akademik Başarı: Öğrencinin yıl içinde göstermiş olduğu başarıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde Düşünme ve Altı Şapkalı Düşünme Tekniği ile ilgili literatür ve araştırmalar incelenmiştir.

2.1. DÜŞÜNME

Eflatun ve Aristo döneminden beri birçok araştırmaya konu olan düşünme, 20. yy öncesinde tamamen bir mantık işlemi olarak kabul edilmekteydi. Bu dönemde ortaya konan biçimsel disiplin kuramına göre düşünce eğitiminin temelini problem çözmede kullanılan mantıksal önermeler oluşturmaktaydı ve bireyin düşünmedeki başarısı, çözebildiği problemlerin sayısı ile doğru orantılıydı. Daha sonra biçimsel disiplin kuramına karşıt olarak ortaya çıkan Herbartçılık akımına göre düşünme; tümevarım yöntemiyle öğrenciye öğretildikten sonra tümdengelim yöntemi kullanılarak öğrenilenlerin uygulanması sağlanılmaktaydı.

20. yy' ın başlarında düşünme ile ilgili yeni akımlar, yeni kuramlar ortaya atılmıştır. Bu akımlar sonucunda düşünmenin bir süreç mi? yoksa ürün mü? olduğu tartışmaları ortaya çıkmıştır.

Bu akımlardan biri olan Neo-Behaviorist (Davranışçılar) ekol (Skinner, Watson, Hull, Thorndike) düşünmeyi öğrenmenin bir sonucu, ürünü olarak kabul ederek savunmuşlardır. Düşünmenin gözlenebilmesi olanaksızdır. Fakat eğitim sonundaki davranışlar başlangıçlardakilerden farklı ise hem öğrenme sağlanmış hem de düşünme gerçekleşmiştir tezini savunurlar. Bir diğer akım olan Bilişsel alan ekolü ise, düşünmeyi öğrenme gibi bir süreç olarak kabul etmiştir. Yani, Problem çözme, algıların düzenlenmesi gibi etkinliklerin oluşturduğu bir zaman dilimini kapsamaktadır (Kazancı, 1989).

Günümüzde teknolojik gelişmelerin ve bilimin hızlı ilerleyişi karşısında düşünmenin önemi toplumlar tarafından iyice benimsenmeye başlanmıştır. Eflatun ve Aristo döneminde başlayan düşünme ve anlamı konularındaki çalışmalar hala yapılmaktadır ve düşünmenin

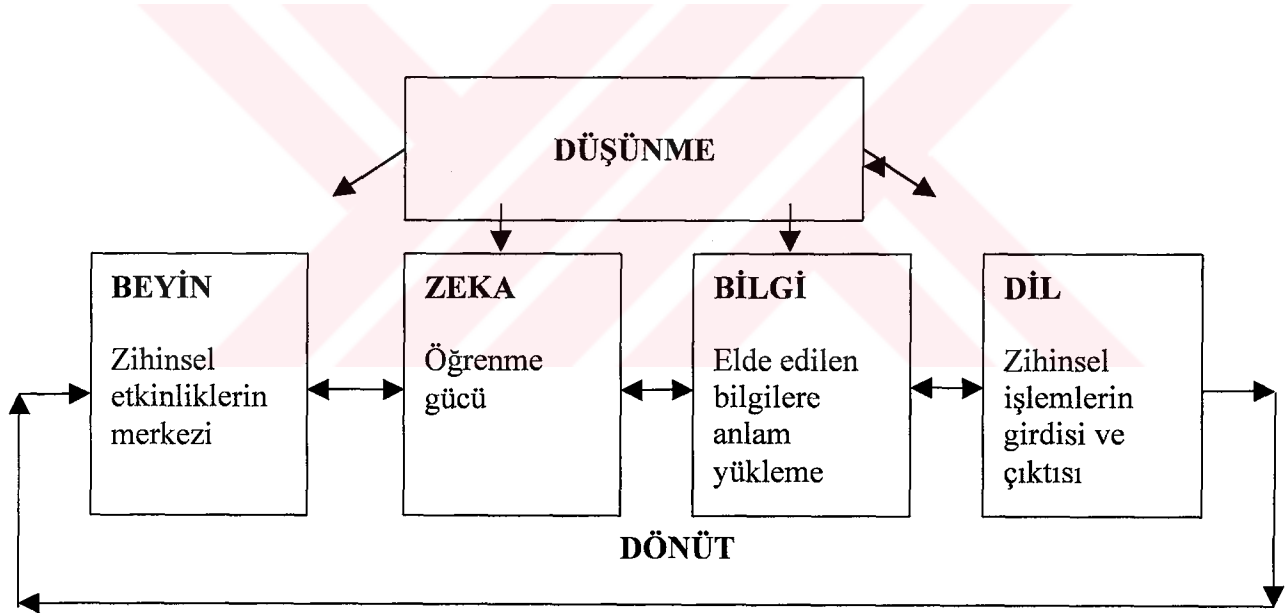
tanımında bir birlik sağlanamamıştır. Kazancı'nın R.Thomson'dan aktarımına göre düşünme terimi altı değişik durumu anlatmak için kullanılmaktadır (Thomson, 1969).

- **İçe dönük istekleri yansıtan hayal kurma gücü;** Düşünme esnasında zihinde bir konudan diğerine atlanır. Kontrol yoktur, Bu durum, Bono'nun düşünmenin gün içinde otomatik olarak gerçekleştiği fikriyle özdeşleşmektedir. Geri planda düşünme (background thinking) denilen bu olayda birey olaylar karşısında anlık kararlar vererek, rutin işlerin yapılmasını sağlamaktadır (telefona cevap verme, kırmızı ışıkta durma vs.) (Bono, 1997). Fakat bu düşünme tarzı bireye yeni kazanımlar sağlamaz, sadece bireyin hayata uyumunu kolaylaştırıp ihtiyaçlarının giderilmesini sağlar.
- **Anımsamak, zihinde arayıp bulmak;** Geçmişte kalmış yaşantının izleriyle, varolanı ortaya çıkarma söz konusudur. Birey kasıtlı olarak depoladığı bilgiyi bilinç seviyesine çıkarır. Bireye kazanım sağlamaz.
- **Hayal kurmak, hayali düşünmek, imgelemek;** Bir problemin çözümünde hayal kurmadan yararlanılmaktadır. Hayal kurma akıl yürütme ile yakından ilgilidir. Birey problemde sonuca varmak için sonuçla ilgili imgelemelerde bulunur. Bu durum bireyin bilinçli düşünmesi için bir kaynak oluşturur.
- **Uyarmak ve dikkati çekmek amacıyla yönelik zihinsel süreç;** Daha fazla ve özenli zihinsel faaliyet gerektirmektedir.
- **Belirli bir şeye yada şeylere inanma, inanç anlamına gelen süreç;**
- **Akil yürütme, sorun çözmeye eleştiriye yönelik zihinsel süreç;** Bu düşünme şeklinde bireyi rahatsız eden bir problem bulunmaktadır. Olayları idare etmekten çok isteklere, iyi şeylere, doğru kararlara ulaşmak için olaylara odaklanarak yapılan *Bilinçli düşünmedir.*

Thomson'un düşünme tanımı için yaptığı bu aşamalar incelendiğinde ilk iki aşamanın bireye bir kazanım sağlamadığı görülmektedir. Fakat bu aşamalar bireyin günlük yaşantısında topluma uyum için farkına varmadan yapmış olduğu düşüncelerdir. Daha sonraki düşünceler bireyde kazanım sağlayan düşüncelerdir.

Türkçe sözlükte düşünme şu şekilde verilmiştir; Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce elde etmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmektir (Türkçe Sözlük, 1993). Aynı zamanda bilginin anlamlandırılması, gerçeğin anlaşılmaya çalışılması için gösterilen bir çaba ve zihinsel bir etkinliktir de denilebilir. Düşünmenin oluşabilmesi, bir takım algılamaların, uyarımların olmasına bağlıdır. Başka bir deyişle düşünme dış çevrenin etkisiyle şekillenerek oluşmaktadır. Ön bileşenlerin oluşması ile (duyum, algı, farkında olma) faaliyete geçen bu süreç, düşünmenin son aşaması olan karar verme ile son bulur.

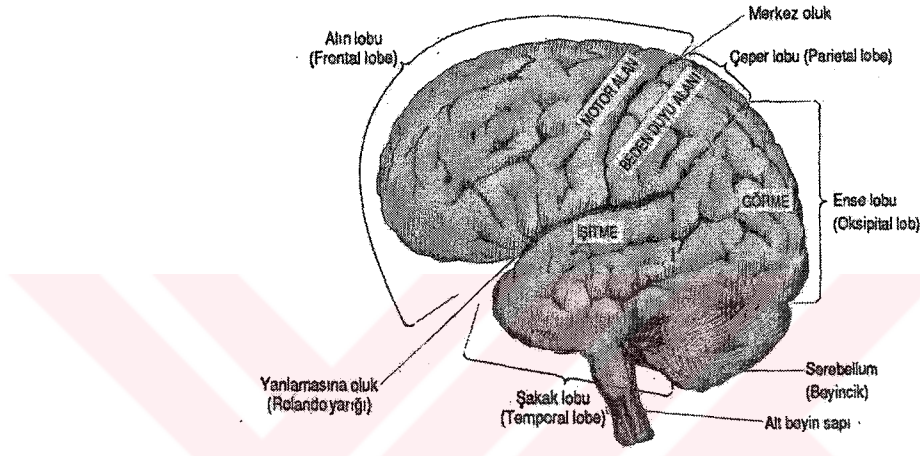
Düşünme; bilgiye yönelik ussal olayların tümünü içerir. Bu tümlük; algılama, duyma, kavrama, isteme, tasarlama, imgeleme vb. bilinç olgularının tümüdür (Hançerlioğlu, 1993). Bu bağlamda düşünmenin bir çok ögesi bulunmaktadır. Birçok kaynaktan beyin, zeka, bilgi ve dil düşünmenin ögeleri olarak yer almaktadır (Şekil 1) (Saban, 2000; Özden, 1999).

Şekil 1. Düşünmenin Ögeleri

2.1.1. Beyin ve Düşünme

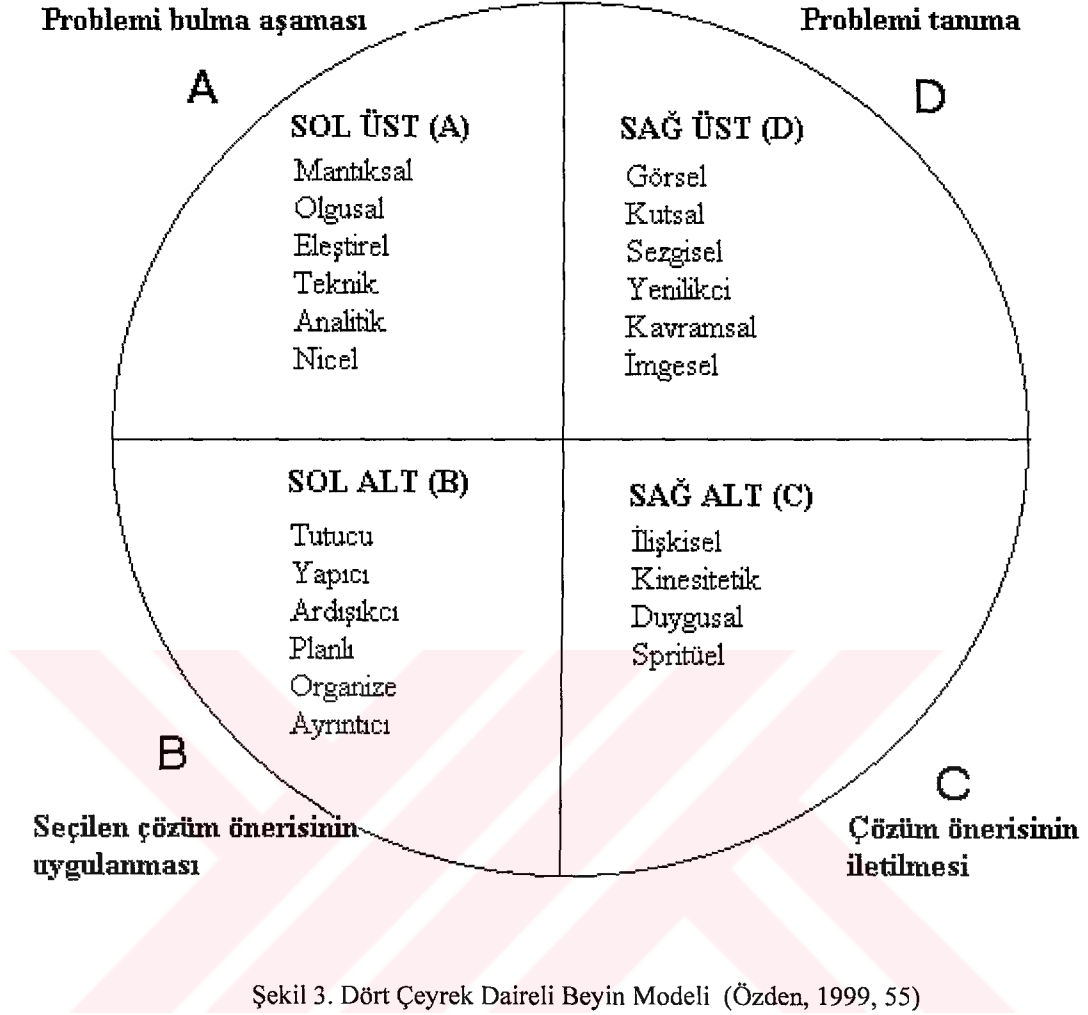
İnsan davranışlarını etkileyen en önemli süreçler beyin kabuğunda yer alır, dolayısıyla düşünme de beyinde gerçekleşmektedir. Beyini oluşturan iki yarım küre bulunmaktadır ve bunların her biri beyini dört loba ayırmıştır (şekil 2).

Şekil 2. Beyni oluşturan küreler ve loblar

Şekilde görüldüğü gibi *Merkez oluk*, alın lobunu çeper lobundan ayırır. Yanlamasına oluk, şakak lobunu alın ve çeper lobundan ayırır. Ense lobunu ayıran bir yarık yoktur. Beyin yarım küresinin arka kısmını oluşturur (Cüceloğlu, 1998).

Beyni oluşturan yarım kürelerden sağ taraftaki yarı küre, vücudun sol tarafını; sol taraftaki yarı küre ise vücudun sağ tarafını kontrol etmekte ve her bir yarı küreyi oluşturan loblar farklı zihinsel etkinlikleri gerçekleştirmektedir. Beynin sol üst lobu; düşünme sürecinde problemin hissedilmesi, bulunmasında, Sağ üst lobu; problemin tanınmasında, sol alt lobu; Problemin çözümünde kullanılacak çözüm önerilerinin uygulanmasında, sağ alt lobu; üretilen çözüm önerilerinin çevreye iletilmesi ve kabullendirilmesi sırasında aktif olarak görev almaktadır (Özden, 1999). Bu fiziksel ayrımlar, işlemsel ayrımlarında sınırlarını oluşturur (şekil 3).

Başka bir ifadeyle beynin bu bölgeleri davranışlarımızın belirli özelliklerini yönetir. Bireyler karşılaştıkları olayların içeriğine göre bu zihinsel etkinlikleri kapsayan kürelerden sağ veya soldakini daha fazla kullanma eğilimi gösterirler. İnsanların davranışlarının kaynağı olan beyin; aynı zamanda görme, işitme, bedensel duyumlar, hareket yeteneği, konuşma yeteneği gibi önemli özelliklerimizin de kaynağıdır.

2.1.2. Zeka ve Düşünme

Zeka genel olarak, yeni ve farklı durumlarda bireyin çevreye uyum yapabilmesi, soyutlama ve problem çözebilme gücü olarak tanımlanabilir. Olaylar, nesnelere, sayılar arasında bağlantılar kurarak sonuçlar elde etme yeteneğidir. Zeka kalıtım sayesinde bireye geçtiği kadarıyla vardır. Ama bu miktarın hepsinin kullanılabilmesi, geliştirebilmesiyle

sağlanır. Zekanın geliştirilebilmesi içinse düşünme işleminin sürekli ve derinlemesine yapılmasıyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle bireylerin çevreyle etkileşimi sağlanmalı düşünme ortamları yaratılmalıdır. Birey yeni nesnelere ve durumlarla karşılaştıkça bir dengesizlik ve gerilim yaşar bu sebeple nesnelere tanımlamaya, problemi çözmeye dolayısıyla düşünmeye başlar. Bu durumda zihin devamlı olarak bilişsel süreçleri gerçekleştirme durumunda olacaktır. Düşünecek, eski bilgilerle yenileri örgütleyecek, anlamlandırmaya çalışacaktır ve sonunda çözüme ulaşıp dengeyi kuracaktır. Bu süreç içinde değişik boyutta düşünme davranışlarında bulunacak ve yeni bir şeyler öğrenmiş olacaktır.

Piaget İnsanlardaki zihinsel gelişimi etkileyen faktörleri dört bölüme ayırmıştır.

1. Olgunlaşma: Bireyin içinde varolan potansiyelin büyüme sonucu ortaya çıkmasıdır. Bireyin kalıtım özelliğine göre farklılık göstermektedir. Olgunlaşmanın gerçekleşmesiyle birey farklı zihinsel süreçler geçirmektedir.

2. Aktif yaşantı: Aktif yaşantı ile birey çevresindeki nesnelere ve düşünce kalıplarını örgütlemesi ve kendine göre anlamlandırmasıdır. Yaşantı zenginliği zihinsel gelişimi etkileyen önemli faktörlerdendir. Çocuk çevresinde gördüğü varlıkları kendine göre anlamlandıracağı için bu varlıkların çok olması gerekir.

3. Sosyal etkileşim: Birey çevreyle etkileşim ve kişilerle iletişim içinde oldukları oranda zihinsel olarak gelişme kaydederler.

4. Dengeleme: Bireyin karşılaşmış olduğu yeni bir durumla geçmiş yaşantıları arasında denge kurmak için yaptığı zihinsel işlemlerdir (Selçuk, 2000).

Dengelemeye ulaşmak için bireyin özümleme ve uyumsama gibi adaptasyon çabası göstermesi gerekmektedir. Bu çabanın sonucu da zihinsel gelişmedir. Birey için dengeleme çok önemlidir ve bu ihtiyacı karşılamak için örgütlenmiş davranış kalıpları geliştirmiştir ki buna Şema denilmektedir. Birey kazandığı yeni bilgileri daha önceden varolan şemalara bağlı olarak yorumlamaktadır. Düşünmede dış uyarıcılarda gelen tepkilerin anlamlandırılması olarak tanımlandığına göre zeka ile düşünme arasında sıkı bir ilişki olduğunu ve düşünmenin zekanın ürünü olduğu söylenebilir. Bireyin karşılaştığı yeniliklere uyma gayretine adaptasyon denilmektedir. Bireyin zeka gelişiminde adapte olması gereken yeni durumlarla karşılaşması sağlanmalı ve bu konu da bireye yardımcı olunmalıdır. Yani bireye düşünme ortamı yaratılmalıdır. Adaptasyon ikiye ayrılır.

1. Özümleme: karşılaşılan yeni durumu var olan şema içine yerleştirmedir.

2. Uyumsama: Var olan şemalar yeni anlamlar yükleyip değiştirmektir (Selçuk, 2000).

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi, kalıtımla doğuştan varolan zekanın gelişmesi, olgunlaşmayla birlikte çevresel etkinliklere bağlıdır. Zeka düşünme süreçleriyle geliştirilmektedir. Yeni doğan bebek bir çok reflekse sahiptir ve çevre ile zeka çocuğun dünyaya adaptasyonunu sağlamaktadır. Bu sayede bazı refleksler iyice güçlenir ve bazısı şekillenerek zekanın yeni bir biçimine dönüşür. Buna göre zeka bireyin doğuştan getirdiği çevreyle etkileşimiyle geliştirdiği bir yetisi olup, düşünme bu olgunun yaptığı tüm işlemlerdir denilebilir.

Düşünmeyi bir süreç olarak ele alıp inceleyen Piaget insanlarda zihinsel gelişimi gelişim çağlarına göre dört evreye ayırmıştır.

Duyusal-Devinimsel Dönem (0-2 yaş arası); Bebek çevresindeki nesnelere hatta vücudunun bile farkında değildir. Henüz bir düşünmeden bahsedilemez. Çevresi hakkındaki bilgiyi fiziksel yaşantılarda reflekslerinin sayesinde şemalar oluşturarak kazanmaktadır ki bu da bilişsel gelişimin başlangıcıdır. Refleks davranışlardan bilinçli davranışlara geçiş dönemidir. Bu dönemde;

- Bilişsel gelişimde nesnenin sürekliliği (bebeğin gözünün önünden kaldırılan eşyayı araması) gerçekleşmektedir ki bu daha ileri düşünceler için ilk basamağı oluşturur.
- Taklit davranışlar gelişir
- Deneme- yanılma öğrenmesi oluşur
- Bu dönemin sonuna doğru bebek kişi ve nesnelere zihninde resmeder, sembolleştirir bu durum kavram dil ve dolayısıyla düşünme gelişiminin de başlangıcı sayılır.

İşlem Öncesi Dönem (2-7 yaş arası); Çocukta düşünme gerçekleşmiştir fakat mantıksal düşünme gelişmemiştir. İki evreye ayrılmıştır.

- **Sembolik dönem (2-4 yaşlar);** Çocuğun zihinsel gelişiminde simgesel işlev gelişimi önemlidir. Kişi veya nesnelere temsil eden simgeler geliştirilir. Düşünme tek yönlü

gerçekleşir tümevarım ve tümdengelim kullanılmaz, yüzeysel ve değişken bir mantık kullanılır.

- **Sezgisel dönem (4-7 yaşlar);** Bu dönemde çocuk mantık kurallarına göre düşünmez, sezgisel olarak akıl yürütüp, problem çözmeye çalışırlar. Olayların sırasını açıklama, sayılar arası ilişki kurma, kuralları anlama ve hatırlama, sebep- sonuç ilişkilerini açıklamada pek başarılı değildirlir.

Somut İşlemler Dönemi (7-11/12 yaş arası); Çocuk somut olan bazı mantıki işlemleri kavramaya başlar, bilgiyi farklı şekillerde kullanabilir. Yani düşünme süreçleri gerçek ve gözlenebilen olaylara yöneliktir. Bu dönemde;

- Sayısal ilişkiler gelişir
- Sınıflama ve sıralama yeteneği gelişir.
- Mantıksal çıkarımlar yapılmaya başlanır.
- Ben merkezilik yerini sosyal davranışlara bırakır.
- Tersine dönebilirlik, odaklaşma ve korunumla ilgili sınırlıklar giderilir.

Soyut İşlemler Dönemi (12 ve üstü yaş); Çocuk mantıki düşünceye sahiptir. Yetişkin düzeyinde düşünebilirler. Bu dönemde;

- Soyut olarak düşünebilirler
- Ulaşılan sonuç hakkında genellemeler yapabilirler
- Analiz, sentez ve değerlendirme seviyesinde soyutlamalar yapabilirler

Tüm bireylerin geçireceği bu aşamalar bireysel farklılıklara rağmen değişim göstermez fakat yaş sınırlamalarında bir kesinlik yoktur. İnsanlardaki zeka, çevresel ve fiziksel faktörlerden etkilenmektedir (Kazancı, 1989). Bunun yanı sıra kişisel yeteneklerde zekanın kapsamına girmektedir fakat aynı zeka düzeyine sahip bireyler farklı yeteneklere sahip olabilirler. Bunun sebebi; doğuştan var olan zekanın dış etkenler sayesinde şekillenmesidir (Öktem, 2001).

2.1.3. Bilgi ve Düşünme

Bilgi düşüncenin ürünüdür. Bu bağlamda bilgi; *Algılama, işleme, değerlendirme ve muhakeme sonucu zihinde üretilen ve insanın dış dünyaya ilişkin algısını değiştiren veya bir bilinmeyi açıklayan bir anlam parçası veya kümesi olarak tanımlanmaktadır.* Tanımdan da anlaşıldığı gibi birey dış dünyadan almış olduğu verileri zihinsel süreçlerden geçirerek anlamlandırmaktadır. Yani; bireyin bilgiyi elde edişi, bilgiden yararlanabilmesi, yeniliklere uyarlayabilmesi, yeni sonuçlar çıkarabilmesi zihinsel etkinliklerle doğrudan ilgilidir (Kürüm, 2002). Bilgi düşünmenin oluşumunda bir araç durumundadır. Bireyin düşünmesi elde olan bilgilerle sağlanmaktadır. Düşünme sürecinde sonra birey yine bilgi elde etmektedir. Kısacası bilgi düşünme sisteminin hem girdisi hem de çıktısıdır.

2.1.4. Dil ve Düşünme

İnsanın dış dünyayı algılaması, yorumlaması, iletişim kurması dil ile gerçekleşmektedir. Düşünme sürecinde de dil önemli bir öğedir. Birey düşünme için gerekli olan bilgileri elde etmede çevre ile etkileşim içine girer ve bu etkileşimi dille sağlamaktadır. Yine aynı şekilde düşünme süreci ve sonucunda algılarını, yorum ve kararlarını dil yardımıyla dışa vurur (Kürüm, 2002). Düşünmenin aracı kavramlardır ve kavramlar bilgi ile ilişkilendirilerek ve dille bağlantılar kurularak somutlaştırılır. Zihinsel süreç içinde kavramlar dildeki gelişime paralel olarak çeşitlenip, zenginleşerek düşünme niteliğini arttırıcı etki yaparlar. Bireyin duyu organları yoluyla algıladığı uyarımlarla oluşan imgeleme, geçmiş yaşantılarla da bağlantılar kurularak şekillenir, başka alanlarda da çağrışımlara sebep olacak olan bu imgeler yaratıcı düşünmenin özünün oluşturacak niteliklere sahip orijinal imgeleri oluşturur. Düşünme sürecinde bu imgeler kuramlar olarak tekrarlanırken duygular olarak da yaşanır. Böylelikle duygular düşüncelerin zeminini oluşturur Bu bağlamda düşünmenin insana özgü bir süreç olduğu ve bireyi topluma göre düzenlemeye yönelttiği kanıtlanmaktadır. Kendi açısından çevreyi anlamlı kılmak için birey algıladıklarını bir düzene koymak zorundadır. Algıladığı uyaranların benzer yanlarını görmeye ayrılıklarını fark etmeye bunları sınıflamaya ve kavramsal olarak bütünlemeye yönelir. Bu da çevresiyle etkileşim kolaylığı sağlar (Alpöge, 1991).

2.2. DÜŞÜNME SÜRECİ

Düşünme konusu üzerinde çalışanlar düşünmenin bir problemin varlığının hissedilmesi ile başladığı görüşünde hemfikirdirler. Birey, kendisini rahatsız eden etkenlerin giderilmesi için kasıtlı ve bilinçli şekilde zihinsel bir süreç içine girmektedir. Amaca ulaşmak için izlenen bu süreç ise, akıl yürütme, problem çözme, olay inceleme ve eleştirmedir (Cüceloğlu, 1994). Buradan da görüldüğü gibi bilinçli düşünme sürecinde zihin, en alt basamaklarından (bilgi, kavrama, uygulama) en üst basamağına (analiz, sentez, değerlendirme) kadar tümüyle faaliyete geçerek çalışmaktadır (Semerci, 1999).

Zihinsel fonksiyonlara sahip her birey belli bir takım bilgiye de sahiptir. Yaşantılar sonucu elde edilen bilgilerin yanı sıra analiz, sentez yoluyla da elde edilen ussal bilgiler bulunmaktadır. Her geçen gün değişen dünyada bilgilerin de mutlak doğruluğunun bulunmadığı bilinmektedir (Tözün; 2002). Bilimsel bilgilerin elde edilmesinde mutlak doğruluğun olmadığı düşüncesinden yola çıkılarak bir problemin varlığı ortaya konur. Bu durum John Dewey tarafından bilimsel yöntem olarak adlandırılan ve bir düşünme stratejisi olarak ele alınan problem çözmenin de ilk basamağını oluşturmaktadır. Problemin varlığının kabul edilmesi ile düşünme süreci başlar. İkinci aşama kuluçka aşamasıdır, problem üzerinde düşünülerek çözüm yolları üretilmeye çalışılır ve bu arada bilinç altı süreçler daima çalışmaktadır. Kavrayış aşamasında, bireyin beyninde bir fikir oluşmaya başlar ve düşünmeyle yepyeni bir boyut elde edilir. Çözüm yolları denenir. Son aşama olan değerlendirme aşamasında ise, elde edilen fikirler sınanarak ya doğruluğu kesinleşir ya da yeni bir problemin oluşmasına neden olur (Kazancı, 1989).

İnsanlardaki düşünme eyleminin gerçekleşmesini anlamak için, düşünme sürecinin somutlaştırılması gerekmektedir. Buna göre düşünme süreci; girdisi, işlem ve çıktısı olan bir sistemdir (şekil 4). Sistemde zihin hareketlerini, bilişsel etkinliklerin tekrarı yönlendirir. Bu etkinlikler; hissetme, işitme, görme, duyma, tatma, koklama, inanma, isteme vb. faaliyetlerdir. Sistemin girdisi bu faaliyetlerle elde edilen bilgi ve geçmiş yaşantıların harmanlaşmasıyla oluşan öğrenmedir. İşlem bölümünde elde edilen, öğrenilen bilginin hatırlanması, kullanılması, uyarlanması söz konusudur ve zihin bu aşamada bilişsel etkinliklerin yardımıyla pek çok olasılıklar arasından neyi ve nasıl seçeceğini belirler. Bu bireyin düşünme anını oluşturur. Son aşama olan çıktı aşamasında ise birey yeni bir

davranış ve bilgi kazanmıştır. Bir problemle başlayan düşünme, sonuca ulaşma konusunda birey için bir amaca dönüştükten sonra bireyin düşünmesine yön vermektedir. Bu yön düşünmenin sonuca göre çeşitlendiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla tek tip bir düşünmeden bahsetmekten ziyade farklı düşünme çeşitlerinin olduğu söylenebilir.

Şekil 4. Düşünme Süreci

2.3. DÜŞÜNME ÇEŞİTLERİ

Günümüze kadar düşünme üzerine yapılan çalışmalarda düşünmenin ürüne, sürece, sonuca vs. göre çeşitlendiğini ortaya koymuşlardır. Bu sebeple düşünmenin bir çok çeşidi vardır (rasyonel, politik, bilimsel, işlemsel vs.). Fakat her birinin tarzı farklıdır, seçilen düşünme tarzı, karar verme sürecini ve hızını etkilemektedir (Akkurt, 2001).

Düşünme üzerine araştırma yapan Browning, insanların dört ayrı düşünme biçimi kullandıklarını ifade etmektedir (Akt. Özden, 1997).

- **Analitik düşünenler;** Olgu, rakam ve nedenlerle ilgilenirler, soyut düşünürler, olay analizi yapmada başarılıdırlar.
- **Kavramsal düşünenler;** Olay, insan ve eşyayı anlamaktan çok düşünme üretmeyi amaç edinirler .

- **Yapısal düşünener;** Problemin tanınması ve çözümü için karşılaştırmalar yaparak olası çözüm yolları üretirler.

- **Sosyal düşünener;** Ortak çözüm önerileri oluşturmaya çalışmaktadırlar. İnsanların duygu, düşünce ve hisleri önemlidir.

Howard Gardner'ın 1983 yılında geliştirdiği çoklu zeka kuramı Browning'ın yukardaki düşünme çeşitleriyle örtüşmektedir. Bu kuramın temel yapısında çok sayıda zeka alanının olduğu ve bunun (müzik zekası, içsel zeka, sözel zeka, doğa zekası, görsel-uzamsal zeka, bedensel zeka, sosyal zeka, mantık-matematiksel zeka) her insanda farklılık gösterdiği ve bu zekaların güçlendirilebileceği şeklindedir.

Düşünme üzerine araştırma yapan düşünürler düşünmenin, sürecine göre de çeşitlendiğini ifade etmişlerdir. Bu konuda F.L.Ruch ve W.E.Vinacke düşünmenin iki uç sınırının bulunduğunu bunlardan basit olan alt sınırdaki düşünmenin içe dönük istekleri yansıttığını, üst sınır düşünmenin de gerçekçi düşünme olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bunun yanı sıra gestaltçıların ortaya koyduğu;

- **Üretici düşünmeye karşı kör düşünme;** Üretici düşünmede sezgi önemli rol oynar. Bireyin kişisel bilgi ve yaşantıları hareket noktasıdır. Kör düşünmede ise sınaama yanılma süreçleri etkindir.

- **Yaratıcı düşünmeye karşı zorlayıcı düşünme;** Yaratıcı düşünme; bireylerin özgün çalışmalarında oluşturdukları zihinsel davranışlardır. Zorlayıcı düşünme ise; karşılaşılan problemi çözmeye yönelik bir çabadır.

- **İçe doğucu düşünmeye karşı akıl yürütme;** İçedoğucu düşünmede, çözüm için düzenli bir ilerleyiş söz konusu değildir. Bireyin çözümü nasıl bulduğu fark etmez. Akıl yürütme ise daha sistematik ve bilinçlidir.

Düşünme sürecini tek boyutlu olarak kabul eden John Dewey ise yansıtımcı düşünmeyi ele almış ve bu düşünmenin beş boyutunu açıklamıştır (Kazancı, 1989).

- Muhtemel çözümlere yer verilmesi,
- Problemin ortaya konulmasından sonra deneyimlerin ortaya konulması,
- Önerilerin test edilmesi, gözlemlenmesi, verilerin, işlenmesi,
- Ayıklamaların yapılarak, akıl yürütülmesi,

- Denencelerin test edilmesi.

Yukarıdaki bilgiler incelendiğinde düşünme sürecinin aynı basamaklarla gerçekleştiği görülmektedir. Önemli olan problemin hissedilip, farkına varılması, daha sonra çözüme ilişkin denencelerin ortaya konulmasıdır. Yansıtıcı düşünmede amaç, bireyin öğrendiklerinin hayata yansımaları sağlamaktır. Bundan dolayı yansıtıcı düşünmede deneyimlerin de önemli yeri bulunmaktadır.

Ayrıca, Bloom düşük seviyedeki akademik bilgiler ile ileri seviyedeki düşünme etkinlikleri üzerinde çalışmalar yaparak eğitimde önemli bir noktaya değinmiştir. Eğitim sisteminin hedefleri olan bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamakları aynı zamanda alttan üste doğru artan bir düşünsel etkinliği de içermektedir. Buna göre eğitim hedeflerinin oluşturduğu düşünme şekilleri şunlardır;

- Hatırlamaya yönelik düşünme; Birey kavramları birbirleriyle ilişkilendirir genelleme ve tanımlamaları ortaya koyar. Eğitim hedeflerinden bilgi basamağını oluşturur
- Kavramaya yönelik düşünme; Bir önceki basamakta oluşturulan ve şekillenen bilgiyi birey farklı açılardan yorumlayarak, yeni formlara dönüştürür. Hedeflerden kavrama basamağını oluşturur.
- Pratik düşünme; Birey elde ettiği bilgi ve beceriyi problem çözümede kullanmaya başlar, değişik fikirleri, denemeye, geliştirmeye başlar. Uygulama basamağını oluşturur.
- Analitik düşünme; Bu düşünme biçiminde birey parça-bütün, sebep-sonuç ilişkileri kurar. Analiz basamağını oluşturur.
- Sentezci düşünme; Birey öğrendikleriyle kendine özgü çıkarımlar elde ederler. Davranış, düşünüş ve duyuları değiştirmeye başlamıştır. Hedeflerden sentez basamağını oluşturur.
- Yargısal düşünme; Birey en üst öğrenmeyi elde etmiş ve değer yargıları ve prensipler oluşturmuştur. Değerlendirme basamağını oluşturur (Özden, 1997).

Tüm bu düşünme çeşitlerinin yanı sıra, *eleştirel düşünme*; bireyin çeşitli yollarla elde ettiği bilgiyi olduğu gibi kabullenmeden inceleyip, sorgulayıp belli kriterlerle değerlendirip bir yargıya varma sürecidir (Semerci, 2000). Ennis (1997) eleştirel düşünceyi makbul düşüncenin yansıması olarak tanımlamaktadır ve bireylerin inanma ve karar verme süreçlerinde önemli olduğunu belirtmektedir. Zoller (1993) eleştirel düşünceyi akıllı, mantıklı ve sonucu olan neyi kabul edeceği ve inanacağı kararı ile ilgili göreceli, sorumlu bir eylem ve üst sınıf kavrama becerilerinin bir parçası olarak açıklamaktadır.

Yaratıcı düşünme ise; Rawlinson'a göre Varolan nesnelere yada düşünceler arasında ilişki kurulmasıdır (Akt. Üstündağ, 2003). Max Wertheimer yaratıcı düşüncede sorunun yeniden yapılandırılması gerektiğini vurgular ve bu düşünce tarzını yöneten ilkeleri şu şekilde açıklar;

- Problem gözden geçirilerek yapısal olarak ele alınmalı,
- Problem tüm yönleriyle bütün olarak ele alınmalı,
- Problemin asıl ve önemsiz yerleri ayırtedilmeli,
- Yapısal doğruluk parça yerine tüm olarak aranmalıdır (Tarman, 1999).

Yaratıcı düşünme, yaratıcılıkla beraber deneyimler, düşünme süreçleri ve alınan kararlarla açıklanırken, eleştirel düşünme ise bunların bir değerlendirmesi olarak işlem yapmaktadır (Üstündağ, 2003). Tüm düşünme çeşitlerinin birbirinden farklı yapıya sahip oldukları halde aslında birbirleriyle örtüşükleri söylenebilir önemli olan her düşünme çeşidinin farklı seviyede düşünme gücü gerektirmesidir.

2.4. DÜŞÜNMENİN ÖĞRETİLMESİ

Düşünme; insanın çeşitli etkileşimlerle çevresini anlamlandırmasına, mevcut bilgilerle yeni bilgiler edinmesine yardımcı olmaktadır. Düşünen insan çevreye kolay uyum sağlayarak, daha olumlu davranışlar geliştirmektedir. Sosyal yönden doyuma ulaşan birey kendini geliştirmek, topluma, çevresine verimli olmak için çaba gösterir. Bireyin çabalarını belli bir amaca yöneltmekte ve yanlış kararlar vermesine engel olmakta, en önemli etken yine düşünmedir. İnsanlar toplu halde yaşarken hiç beklemedikleri olaylar, problemlerle karşılaşabilirler. Bu problemlerin çözümünde doğru davranışın sergilenmesi ve bireyin problem hakkında kestirmelerde bulunması geliştirilmiş düşünce gücünün

sonucudur. Düşünme hem bireyler hem toplumlar için sürekli ve güvenilir ortamların hazırlanmasında da önemli bir araçtır (Kazancı, 1989).

İnsan ve dolayısıyla toplum hayatında bu kadar önemli bir yeri olan düşünmenin geliştirilmesi artık zorunluluk halini almıştır. Bu sebeple eğitimin amaçlarından biride düşünen insan yetiştirmek olmalıdır ki bu yönde ilk olarak On beşinci Milli Eğitim Şurası sonuç raporunda öğretim yöntemlerinin düşünme alışkanlığı kazandırması gerektiği yönünde çalışma yapılmasına değinilmiştir (M.E.B, 1996).

Bireylerin zekası ve diğer çevresel etmenler arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Düşünme öğretileridir. Bono düşünme öğretimindeki hatalar üzerinde dikkatli davranıldığında doğru düşünmenin sağlanacağını dile getirmektedir. Düşünme öğretiminde algılamaların önemli olduğunu, algılama hatalarının azaltılması ile sağlıklı düşünmeye ulaşılabileceğini belirtmektedir (Kazancı, 1998). Bireyin karşılaşacağı algısal engeller yaratıcılığı dolayısıyla düşünmeyi engellemektedir. Bu engeller;

- Problemi sezgilemede güçlük
- Probleme yeterince geniş açıdan bakamama
- Terimlerin tanımlanmasında karşılaşılan yetersizlik
- Duyu organlarının tümünü gözlemlerde kullanamama
- Uzak ilişkileri görmede güçlük
- Neden ve sonuç ilişkisini ayırmada güçlük

Tüm bu engellerin yanında bireyin hata yapma korkusu, esnek düşünemeyişi, sorgulamadan ilk akla gelen görüşü kabul edişi, bağımlılık, denetim korkusu vs. duygusal engellemelerin de düşünme ve yaratıcılığı olumsuz etkilediği bilinmektedir Bu sebeple düşünme öğretiminin gerçekleşmesinde sınıf ortamının ve öğretmenin önemli bir payı olduğu ortaya çıkmaktadır. Sınıf ortamında düşünmeyi engelleyen faktörler;

- Öğrencinin istek duyduğu konu üzerinde çalışmaması
- Çalışma yapacağı konu için gerekli bilgiler tam olarak sağlanamaması,
- Araç gereç ve çalışma ortamlarının oluşturulamaması,
- Sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olması,

- Çalışma süresine kısıtlanması
- Kültür kaynaklarında yeterince yararlanma fırsatı sağlanamaması (Üstündağ, 2003).

Yukarıda da belirtildiği gibi sınıflarda ders işlenişi sırasında araştırma ve incelemelerde klasik basılı yayınların yanında görsel, işitsel aletlerin kullanılması, öğrenciyi sınıf içinde sınırlamadan esnek bir ortamın sağlanması, kalıcı bir eğitim için gereklidir. Ayrıca sınıf atmosferi ne kadar olumlu ise öğrencilerin düşünme bakımından kendilerini güvende hissetmeleri de o kadar fazla olacaktır. Baskıcı ve diktacı bir öğretmenin işlediği dersle öğrenci teknolojinin ve çağdaş eğitimin sağladığı nimetlerden de faydalanamayacaktır. Korku öğrencinin merakını, sorup öğrenmesini engelleyecektir. Öğrencinin kendine güveninin desteklenmesi ve cesaretlendirilmesi çok önemlidir (Çaya, 1998). Bu bağlamda düşünmenin öğretilmesinde bir diğer etken olan öğretmen devreye girmektedir.

Öğretmenin alanında uzman, demokratik, yeniliklere açık ve en önemlisi eğitimdeki gelişmelere karşı duyarlılık göstererek kendini geliştirmeye açık yapıya sahip olması gerekmektedir. Dersin özelliğini ve öğrencilerin kişisel öğrenme profillerini göz önüne alarak gereken strateji, yöntem ve tekniği kurallarına uygun olarak uygulayabilmelidir. Araştırmacı, sorgulayıcı, yaratıcı düşünmeyi öğretecek öğretmenin önce kendisi düşünme becerilerini benimsemiş olması, ders konuları ile düşünme becerileri arasında ilişki kurması gerekmektedir. Öğrencilerin olaylara karşı daha duyarlı olmalarına, sezgisel davranmalarına ve hayal kurmalarına izin vermelidir (Başar, 1998). Ayrıca öğretmen iyi bir planlama yapabilmelidir. Çünkü öğrenci düşünmeyi sadece okulda değil günlük yaşamda da kullanacaktır dolayısıyla yapılan planın hayatın içinde öğrencinin kullanabileceği tarzda gerçekleştirilmelidir. Düşünmenin öğretilmesinde sınıf ortamı ve öğretmenden başka eğitimin diğer unsurlarında olan program, yöntem, teknik strateji vs.'nin de düşünme becerisini kazandırmaya yönelik düzenlenmesi gerekmektedir.

Düşünmeyi geliştirmek, öğrencilere düşünme becerileri kazandırmak için, oluşturulacak müfredatta, kullanılacak yöntem ve teknikte olması gereken düşünme becerileri farklı eğitim kademelerinde ve farklı düzeyde verilmelidir (Özden, 1997). Çocukların dünyayı yorumlamaları, algılamaları, dili kullanışları farklı olduğu için kendilerine özgü öğrenme ve düşünme farklılıkları vardır. Bu sebeple düşünme

yeteneğinin kazandırılması her bireyde farklıdır. Bazı düşünme becerilerini bazı bireyler ilköğretim çağında kazanırken aynı beceri bir başka birey tarafından lise düzeyinde kazanılabilmektedir. Bunun yanında düşünme yöntemindeki çeşitlilik de önemlidir. Bazı düşünme türü ilköğretimde verilebilir fakat alışkanlık haline gelmesi ve tam olarak kazanılması üniversite eğitimini gerektirebilir (Kazancı, 1998).

Düşünmenin geliştirilmesinde diğer önemli nokta programdır. Okullarda kullanılan programlar eğitim programı, öğretim programı, müfredat programı gibi çeşitli şekillerde adlandırılmaktadır. Varış (1994), Eğitim programının öğretim programını kapsayan bir yapı içerdiğini belirtmektedir. Buna göre Eğitim Programı ; *Öğrenene, okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir.* Öğretim programı ise; *Okulda yada okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir* (Demirel, 2002). Birey yaşamı boyunca düşünme olgusuyla iç içedir. Bu nedenle de eğitim, bireyin düşünmesini organize etmede, sistematik bir bütünlükle bilimsellik kazandırmada yardımcı olabilecek bir kalitede sunulmalıdır. Eğitim programları düşünmeyi geliştirici yönde hazırlanmalıdır. Düşünme becerilerinin geliştirilmesi yönünde birbirini tamamlayıcı iki tür uygulamaya rastlanmaktadır. Bunlar; düşünme için öğrenme ve düşünmeyi düşünme. Düşünme için öğrenmede; herhangi bir konuda verilen doğru cevapların nasıl elde edildiği, o konu ile ilgili kavramların nasıl kullanıldığı, konu ile ilgili kısımlarda bağlantı ve ilişkilerin ortaya çıkarılmasındaki düşünceleri kapsamaktadır. Düşünmeyi düşünmede ise; düşünme stratejilerini ve bunların nerelerde, nasıl kullanılacağını öğretmeyi içermektedir (Özden, 1997). Düşünmeyi öğretme amaçlı oluşturulan Bono tarafından geliştirilip ortaya konan Cort programı (Cognitive Research Trust); Bilgi, araştırma ve güven kelimelerinden adını almıştır. Programın temelini öğrencilerin küçük gruplar oluşturarak ve tartışarak problem çözmelerine olanak sağlamak oluşturur. Düşünme iki şekilde ele alınır. İlk olarak algılamalardan oluşan bir harita oluşturulur. Daha sonra bu harita mantıksal olarak çeşitli kaynakların oluşturulmasında kullanılır (Bono, 1984).

Buradan da anlaşılacağı gibi düşünme için öğrenme, düşünmeyi geliştirmede ilk basmağı oluşturmaktadır. Bu sebeple ilköğretim programlarının bu yönde hazırlanıp, orta öğretim düzeyinde biraz daha profesyonelleşmiş olan düşünmeyi düşünme uygulamalarına yer verilebilir.

Hazırlanan eğitim programına bağlı olarak uygulanacak strateji, yöntem, teknik de programı destekleyici yönde olmalıdır. Konunun özünü tam verebilmeli, yeterince açık olmalı ve belirli sınırlarla birbirinden ayrılmalıdır.

Eğitimde strateji, yöntem, teknik kavramları birbirlerinin yerine kullanılmakta ve tam bir netlik kazanmamaktadır. Taşpınar (2004)' a göre öğretim stratejisi; ders konusunun seçimini, analizini, öğretimin psikolojik esaslarını içine alan dersin amacına ulaşmasında rol oynayan genel bir çerçevedir ve ilgili öğretim sürecine her boyutta yön vermektedir. Hedefe ulaşmada tek bir strateji yerine birçok strateji uygulanabilir. Stratejilerin somut ve ayrıntılı olarak işlevini yöntem ve teknikler belirlemektedirler.

Öğretim stratejileri öğrenci aktivitesine göre çeşitlilik gösterir ve şöyle özetlenebilir:

Doğrudan öğretim stratejisi: Öğrenci merkezli olup, bilginin sunulmasında etkilidir. öğrenci pasif durumda olduğu için düşünmeye ve yaratıcılığa yönelik bir eylem beklenemez. Öğrenci uyku halindedir denilebilir. Sadece salt bilgi verilmesi durumunda sınırlı sürede olmalıdır. Bu strateji içindeki yöntem düz anlatım, soru sorma, tekrar yapma yöntemleridir.

Dolaylı öğretim stratejisi: Öğrenci derse hakim ve düşünen konumundadır. Keşfetme tümevarım etkinliklerine dayanır. Öğrenci bu stratejinin kapsadığı yöntem ve tekniklerle işlenen derste yaratıcılığının zirvesindedir. Tamamen düşünerek ve sentez yaparak konuyu öğrenir. Kendi yaratıcılığı ve keşfiyle gerçekleşen öğrenme kalıcı olur. Öğrenci bu derste öğrendiklerini hayatına geçirebilir. Bu stratejiye ait yöntem ve teknikler ise; soru-cevap, grupta tartışma, örnek olay, gözlem ve laboratuvar yöntemleridir.

Etkileşimli öğretim stratejisi: Öğrenci merkezli olup, Sosyal beceri ve yeteneklerin gelişmesinde etkilidir. Küçük grup tartışmaları, projeler bu stratejide uygulanan yöntemlerdendir.

Bireysel öğretim stratejisi: Öğretmen gözetimi ve rehberliğinde öğrenciye bireysel çalışma ortamı sağlayan bir stratejidir. Amaç; öğrenciye bireysel inisiyatif alma, kendine güven, kendini geliştirme özelliklerini kazandırmaktır. Kullanılan yöntemler, modüler öğretim, bilgisayar destekli öğretim, araştırma projeleri olarak özetlenebilir.

Deneyisel öğretim stratejisi: Öğrenci araştıran ve inceleyen durumundadır. Yaratıcılık öğrencinin kullanması gereken en önemli özelliğidir. Bu özelliği sayesinde konu ile ilgili çevreden araştırma yapacak, veri toplayacak ve bulduğu verileri inceleyerek değerlendirme yapacak ve bir sonuca varacaktır. Bu strateji ile işlenen derste öğrenci sezgilerini kullanacağı için öğrenme kesin ve kalıcı olacaktır. Kullanılan yöntemlerden bazıları; gözlem, deneysel incelemeler, simülasyon, rol oynama ve alan incelemesidir.

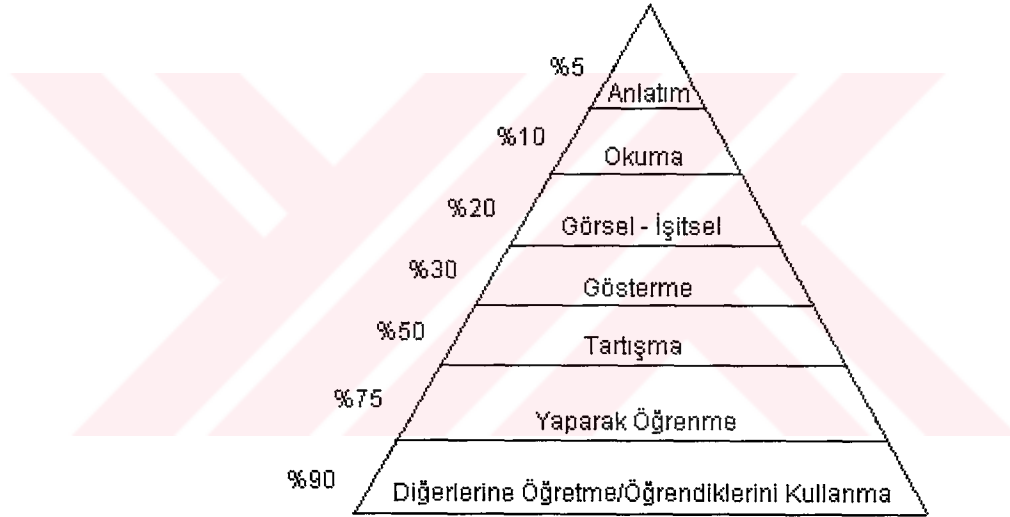
Sunuş yoluyla öğretim stratejisi: Bilgi düzeyindeki davranışların kazandırılmasında önemli bir yeri vardır. Öğrencilerin kavramları sınıflandırması, genellemeler yapması için başlangıçta belli bir bilgi birikimine sahip olması gerekmektedir. Bu özelliğinden dolayı ilköğretimin üst sınıflarında ve daha sonraki yıllarda kullanımı uygundur.

Buluş yoluyla öğretim stratejisi: Öğrenci merkezli bir strateji olan buluş yoluyla öğrenmeyi Bruner ortaya koymuştur. Amaç; Öğrencinin örneklerden genellemelere ve kurallara ulaşmasını sağlamaktır yani tümevarım yöntemi kullanılır. Sonuçta bilgi ve kuralları öğrenci bulur (Sünbül, 2001).

Buradan da anlaşılacağı gibi stratejilerden doğrudan öğretim stratejisi geleneksel eğitim sistemimizde yer alan ezberci eğitimin temelini oluşturmaktadır. Diğer stratejiler incelendiğinde düşünme gücüne dayalı bir öğretimden söz edilebilir. Fakat burada da önemli olan bu stratejilerin ve buna bağlı olarak oluşturulan yöntem ve tekniklerin gerçek anlamda bilinçli bir şekilde ve uygun eğitim ortamlarında uygulandığı takdirde gerçek amaca hizmet edebilecek olmasıdır. Öğrenmenin günümüzde okulla sınırlı kalmayıp, yaşam boyu aktif hale getirilmesindeki temeller yine okullarda atılmalıdır. Bu sebeple

kullanılacak yöntemin tekniğın uygulanışındaki hassasiyet ve öğrenci kazanımları öğretmenin başarısına, eğitim olanaklarına bağılıdır.

Öğretim yöntemi; öğretim amaçlarına ulaşmada kullanılan materyalleri, konuları, teknikleri organize etme biçimidir. Dersler içeriğine ve çeşitlerine göre farklı öğretim yöntemleri ve bunları kapsayan tekniklerle verilmelidir. Ezbere eğitimin, sisteme yerleşmesindeki en önemli faktör öğretmenler tarafından genellikle anlatım yönteminin kullanılarak derslerin işlenmesidir. Yapılan araştırmalara göre anlatım tekniğinin öğretimde mümkün olduğunca az kullanılması gerektiği yolunda sonuçlar ortaya çıkmıştır. Ancak bu yöntemle birlikte destekleyici diğer yöntemlerinde kullanılması gerekmektedir. Her öğretim yönteminin hatırdta tutulma oranı farklılık göstermektedir (Şekil 5).

Şekil 5. Bazı öğretim yöntemlerinin hatırdta tutma üzerindeki etkileri Öğrenme Pramidı (National science foundation, 1977 Akt.Açıkgöz, 2003)

Yöntemlerin etkili uygulanışında takviye gücü oluşturan öğretim tekniği ise; daha özel olarak yöntemlerin uygulanışı sırasında öğretmenlerin sergiledikleri tutumlardır. Düşünme becerisini geliştirmeye yönelik bir çok öğretim tekniği bulunmaktadır

Beyin fırtınası tekniği;

Sistemli olarak ve yaratıcılığın kullanılmasıyla oluşturulan geniş kapsamlı bir düşünme sürecidir. Katılımcılar çok sayıda fikri kısa bir sürede elde edebilmektedirler (Üstündağ, 2003). Bir lider tarafından yönetilir ve gruba problem iletilip görüşleri kısa bir süre içinde alınarak not edilir daha sonra görüşler üzerinde tartışılarak bir anafikir oluşturulur (Taşpınar, 2004, 35). Rawlinson'a göre bu teknikte yapılması gereken bazı kurallar şu şekildedir (Akt.Üstündağ, 2003).

- Düşüncelerin farklı şekillerde ifade edilmesine izin verilmeli,
- Uçuk fikirlerin ifadesine izin verilmeli,
- Gürültülü ve rahat bir ortam oluşturulmalı,
- Ortaya konan fikirler bir yere yazılmalı ve numaralandırılmalı,
- Tekrarlar düşüncenin ikinci kez ifadesindeki farklar anlamlandırmaya çalışılmalı,
- Her yeni tanımlamada değişik ifadeler formülleştirilerek yazılmalı,
- Nasıl? Kelimesiyle başlayan soruların anlamlı olmasına dikkat edilmeli.

Görüş geliştirme tekniği;

Belirgin çelişkiler içeren konuların öğretilmesinde kullanılan bir tartışma tekniğidir. Tartışmada karşıt bakış açılarının oluşturulması önemlidir. Katılımcıların duvara asılan 'kesinlikle katılıyorum', 'katılıyorum', 'kararsızım', 'Katılmıyorum', 'kesinlikle katılmıyorum' ifadelerine uygun olarak seçilen konu hakkındaki fikirlerini savunmaları sağlanır (Üstündağ, 2003). Bu teknikle öğrencilere dinleme becerilerinin yanı sıra karşıt bakış açılarını görme olanağı sağlar.

Rol Yapma;

Öğrencinin başka bir kişiliğe girerek kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmesini sağlayan bir tekniktir. Burada önemli olan öğrencinin yaratıcı düşünebilme yeteneğidir.

Joyce, Weil ve Showers rol yapmanın aşamalarını Shafter ve Shafter'ın çalışmasında esinlenerek şöyle belirtmiştir (Akt. Açıkgöz, 2003).

1. Aşama: Grubu ısındırma
 - Problemi tanıma ve tanıtma
 - Problemi açıklığa kavuşturma
 - Yorumlama ve araştırma
 - Rol yapmayı açıklama
2. Aşama: Katılımcıların seçimi
 - Rollerini analiz etme
 - Oyuncuları seçimi
3. Aşama: Sahneyi hazırlama
 - Hareketleri karşılaştırma
 - Rollerini açıklama
 - Problem durumunun içine girme
4. Aşama: Gözlemcileri hazırlama
 - Neyi arayacağına karar verme
 - Gözlem işleri verme
5. Aşama: Rol yapma
 - Rol yapmaya başlama
 - Rol yapmaya devam etme
 - Rol yapmayı bırakma
6. Aşama: Tartışma ve değerlendirme
 - Rol sürecini gözden geçirme
 - Odaklaşılan konuyu tartışma
 - Sonraki rolü geliştirme
7. Aşama: Tekrar oynama

- Gözden geçirilen rolleri oynama, sonraki aşamalar ve davranışlarla ilgili seçenek önerme

8. Aşama: 6.aşamadakileri tekrarlama

9. Aşama: Yaşantıları paylaşma ve genelleme yapma

- Problem durumlarını gerçek yaşantılarla ve varolan problemlerle ilişkilendirme
- Davranışın genel ilkelerini araştırma.

Drama;

Öğrencilerin hangi durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini öğreten bir tekniktir. İletişim kurma ve problem çözme yeteneğini geliştirir. Kişinin kendine güvenini artırır. Katılımcılığını geliştirir. İkiye ayrılır.

- **Doğal drama;** Oyuncular diledikleri gibi kendilerini ifade ederler. Duygu ve düşüncelerini kendi kelimeleriyle açıklarlar. Amaç, serbest konuşma alışkanlığı kazandırmaktır.
- **Biçimsel drama;** yetişkinlere yönelik önceden rollerin dağıtımı yapılmış ve hazırlanılmıştır. Yaratıcı drama da biçimsel drama çeşididir (Taşpınar, 2004).

Soru cevap;

Tüm sınıfı ilgilendiren soruların sorulup öğrenciden cevapların alındığı bir tekniktir. Öğrencinin düşünme ve konuşma yeteneklerinin geliştirilmesinde kullanılır. Öğrencilerin aktif olarak derse katılımı sağlanır. Burada önemli olan öğretmenin soruların niteliğinin iyi bilmesidir.

Örnek olay inceleme;

Bu tekniğin amacı, toplumdaki insanların farklı görüş ve değerlerinden kaynaklanan problemi çözmeye kullanabilecekleri becerileri kazandırmaktır. Teknikte gerçek, yaşanmış olaylar seçilerek ortaya konur, tartışma açılır ve değerlendirme yapılarak bir sonuca varılır. Joyce, Weil ve Showers bu tekniğin küçük yaşlarda uygulanmasının etkili olmayacağını belirtmiş ve tekniğin aşamalarını şu şekilde açıklamışlardır (Akt. Açıkgöz, 2003).

1. Aşama: Duruma yönelme
 - Öğretmenini malzemeleri tanıtması
 - Öğretmenin olguları gözden geçirmesi
2. Aşama: Sorunları saptama
 - Öğrenciler olguları, kamu politikası olarak sentezler
 - Tartışmak için politika seçerler
 - Öğrenciler değer ve değer çatışmalarını saptarlar
 - Öğrenciler temeldeki olgusal ve tanımsal sorunları saptarlar
3. Aşama: Öneri geliştirme
 - Öğrenciler öneri geliştirirler
 - Geliştirilen önerilerin temelini sosyal değerler ve kararların sonucu olarak koyarlar
4. Aşama: Tartışma örüntülerini araştırma
 - Değerin çiğnediği noktayı saptama
 - Bir önerinin olumlu ve olumsuz yönlerini saptama
 - Değer çatışmalarını analogjilerle netleştirme
 - Öncelikleri saptama, bir değer diğerinden ne kadar önemli olduğunu saptama ve ikincinin çiğnenemesinin nasıl önleneceğini gösterme
5. Aşama: Önerileri sadeleştirme ve geliştirme
 - Önerilerin gerekçelerinin sunulması ve benzer durumların incelenmesi
 - Öğrencilerin öneriler geliştirilmesi
6. Aşama: Olgusal sayıtları sınaama
 - Olgusal sayıtları saptanması ve saptamaların uygun olup olmadığına bakılması
 - Tahmin edilen sonuçların ortaya çıkıp çıkmadığına bakılması ve olgusal geçerliliğin incelenmesi.

ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNME TEKNİĞİ;

Düşünmenin öğretilmesi konusunda çalışmalar yapan Edward De BONO'nun 1980'lerin başında ortaya koyduğu Altı Şapkalı Düşünme Tekniği derslerde düşünmenin geliştirilmesinde kullanılabilir yeni bir tekniktir. Bu teknik; düşünce kaynağının diğer yan düşüncelerle birleştirilmesinden oluşmaktadır ve tekniğin görevi; önemli kararlar, yargı ve hükümlerde bireye yardımcı olmaktır. Teknik, çok basit uygulanma özelliğine sahip olduğundan oyun niteliğindedir, sağladığı yararlarından bazıları şunlardır.

- Kolayca uygulanabildiği için öğretilmesi de kolaydır.
- Farklı düşüncelerin birbirine karışmasını önler.
- Düşünürün tek tip düşünme yerine farklı düşünmelerine imkan tanır.
- Düşünme faaliyetlerinde egonun etkin olmasını önler, bağımsız kalan yetenekli beyinler ortaya konulan konuyu tümüyle inceleme fırsatı bulurlar.Yani yaratıcı düşünmeye kılavuzluk eder.
- Tarafların yapıcı keşiflerde bulunması için işbirliği sağlar ve tartışmaların kısırlaşmasını önler.
- Karar vermeyi kolaylaştırır (http://cispom.biosestate.edu/murli/cps/six_hats).

Tekniğin diğer tekniklerde olduğu sınıflarda uygulanması sırasında bazı dezavantajları da bulunmaktadır.

- Kalabalık sınıflarda uygulanması karışıklığa neden olacağından öğrenme hızını düşürebilir.
- Öğrencilerin renklerin oluşturduğu rolleri iyi benimsemeleri gerekmektedir.
- Öğretmenin iyi bir rehber olması gerekmektedir.

Altı şapkalı düşünme tekniği insanların düşüncülerinde belli bir kalıpta kalmalarını, olaylara tek yönlü bakmalarını önlemektedir. Değişik açıdan düşünmelere yer verdiği için ortaya atılan konunun her yönden irdelenip, kararların doğru verilmesine olanak sağlar. Teknikte yer alan şapkalar birçok düşünme çeşidini de kapsamaktadır. Ayrıca tekniğin uygulanışı kolay ve zevkli olduğu için insanlar tarafından çabuk benimsenmektedir.

Genel olarak tekniğin işlevlerini özetlemek gerekirse (Semerci, 2003; Bono, 1997);

- Tanımlanmış rolü belli kurallara göre oynama imkanı sağlaması,
- Dikkati yönlendirmesi,
- Bir olaya farklı açıdan bakabilmesi için uygun bir yöntem sunma,
- Beyindeki olası kimyasal temel,

Teknikte bir konuya farklı açılardan bakma esas alınmaktadır. Bu yöntemle duyguları, mantıktan; yaratıcılığı, bilgi birikiminden ayırarak çok yönlü olarak düşünme amaçlanmaktadır. Geniş kapsamlı düşünce şapkası altı değişik karakter ve bunlara uygun rollerle her biri farklı renkte ifade edilir. Önemli olan öğrencinin her rengin ifade ettiği rolü oynayabilmesidir (Semerci, 2003).

Altı şapkalı düşünme tekniği, daha iyi ve pratik düşünebilmede ve eşsiz derecede pozitif yaklaşımlarda, karar vermede, yeni fikirler keşfetmede bireye yardımcı olmaktadır. Ancak teknikteki başarı bireyin nasıl düşündüğüne de bağlıdır. İnsanlar her ne kadar başlangıçta birbirlerine taban tabana zıt fikirlere sahip olsalar da, şapkaların renkleri değiştikçe tarafsız bir şekilde farklı fikirler sunabilmektedirler (Labelle, 1996). Teknik sadece öğrencilerin düşünmelerine yardımcı olmakla kalmayıp, davranış kazandırmada, sınıfta disiplin sağlamada, yaşam sürecinde problem çözmede de önemli sonuçlar vermektedir (Dyck, 2003).

Altı Şapka Düşünme Tekniği'nin amacı, ortaya konulan konu hakkında bireyin kendini riske sokmadan düşündüklerini söyleyebilmesini sağlamak, bireyin dikkatini düzenli bir şekilde bir noktadan bir diğerine yönlendirmesine yardımcı olmak, olaylara farklı açıdan (olumlu, yaratıcı vs.) bakmasını sağlamak, olayı her yönüyle gözler önüne sermektir. Teknik; insanların kişiliklerini, benliklerini çöküntüye uğratmadan fikirlerini savunabilmelerine de olanak vermektedir([http:// www.aptt.6 hats.htm](http://www.aptt.6hats.htm)).

İnsanlar renklere karşı farklı tepkiler gösterirler karşılaşılan farklı renkleri aynı anda algılamamanın duygu merkezine hipotalamus vasıtasıyla etki ettiği bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Ayrıca seçilen rengin bireyin karakterini, bilinç altı isteklerini belirttiği ve hayat koşulları hakkında bilgi verdiği de bilinmektedir (Sun, 1994). İnsanlar çoğu zaman özellikle duygularını renklerle ifade etme eğilimindedirler. Ressamın yapmış olduğu resimde kullandığı renkler her insan tarafından farklı çağrışımlarla farklı algılanabilmekte

ve anlamlandırılmaktadır..İnsan hayatında önemli olan renklerin bu teknikte içerdikleri roller şöyledir (Bono, 1997).

Beyaz Şapka

Beyaz (renksiz) tarafsızlığın simgesidir. Olgular, rakamlarla ilgilenilir. Elde edilen verilerin objektif sunumu, bilgi ihtiyacını ve eksikliğini kapsayan düşünme tarzıdır. Birey amaca ulaşmak için düşünmeye başladığında öncelikle olayın haritasının çizilmesi, rotanın belirtilmesi gerekmektedir. Olayların haritasının çıkarılması için beyaz şapkanın ortaya koyduğu olgu, rakam ve verilere sahip olunmalıdır.

Beyaz şapka düşünmesi, Browning'ın Analitik düşünmesiyle özdeştir. Analitik düşünmede de olgu, rakam ve somut düşünce esastır. Analitik düşünenler olay analizi yapmada başarılıdırlar (Özden, 1997). Olayların analizinin yapılması sırasında amaca ulaşmak için mutlak doğrulara ihtiyaç duyulur. Beyaz şapka takan düşünür de bulduklarını tarafsız bir şekilde ortaya koyar ve salt gerçek bilgilere ulaşmak için sorular sorar.

Beyaz şapkanın amacı; saf bilgiye ulaşmaktır. Yargı, yorum, duygu, izlenim, kişisel görüşe yer yoktur ve fikir üretilmez. Beyaz şapkanın en önemli özelliği saf bilgi ile tahmin ve yorumlar arasındaki ayrımı yapabilen bir denetim mekanizması olmasıdır. İşe yarayacak, bireyi sonuca götürecekt bilgiye ulaşma sırasında karşılaşılan kişisel görüşler beyaz şapka takıldığında kullanılmamalıdır. Fakat bir başkasının görüşüne yer verilebilir bunun da açıklanması şartı vardır. Gerçek bilgiye ulaşma sırasında verilerin kesinlik değerinin de ortaya konulması önemlidir. Çünkü hiçbir şey mutlak değildir. Kesinlik bildirmeyen ifadeler yer verilirken (çoğunlukla, genellikle vs.) gerçekliğe yakınlığı belirtilmelidir. İnanılan olgulardan yola çıkarak (yorumlar, kişisel inanışlar) kanıtlanan olgulara (somut bilgi) ulaşılır, inanılan olgular daha sonra kanıtlanabilecekler için gereklidir.

2.4.2 Kırmızı Şapka

Kırmızı kişilikte birey kendine güvenmektedir. Risk almayı ve kazanmayı sever duyguları anlatımı tepkiseldir. Arzulu iştahlı ve hırslıdır (Coşkuner, 1994). Altı şapkalı düşünme tekniğinde ise Kırmızı öfke, tutku ve duyguyu çağırır. Kırmızı şapka olaylara akılcı bakmak yerine tepkiler, duygular ve sezgilerle bakmaktadır. Diğer bir deyişle kırmızı

şapka ile duygular görünür hale gelir. Kırmızı şapka; duyguların ortaya konmasıyla, onların düşüncenin bir parçası haline gelmelerini sağlar. Düşünme sürecinde beyaz şapkada çizilen haritanın yönünü kırmızı şapkanın ortaya koyduğu duygular belirlemektedir. Her kararın arkasında bir değer yargısı ve duygu bulunmaktadır. Kırmızı şapka iki türlü duyguyu kapsar. Bunlar bilinen korku, nefret gibi kuvvetli duygular ve önsezi, sezgi, duyu, beğeni, estetik duygusu gibi gerçekleştirilemeyen duygulardır.

Kırmızı şapka düşünmesi Browning'in Sosyal düşünme tekniği ile özdeştir. Sosyal düşünmeler; Ortak çözüm üretmeye çalışmaktadırlar. İnsanların duygu, düşünce ve hislerini anlamak bu doğrultuda çözüm üretmeye çalışmak bu tarz düşünmede esastır (Özden, 1997). Kırmızı şapkayı takan birey, akılcı adımlarla düşünmek yerine, tepki ve duygularına göre hareket eden düşünür rolü oynamalıdır.

Kırmızı şapkanın amacı; karşıdaki kişinin olaylara bakış açısını ve duygularını araştırma olanağı sağlamaktır. İnsanlar mantıklı olmayacağı düşüncesiyle duygularını açığa vurmaktan sakınırlar ve bazı duygularından dolayı suçluluk duyabilirler. Kırmızı şapkanın en zor ve önemli yanı kişinin ifade ettiği duyguyu haklı göstermeye çalışmadan, doğru veya yanlış hiçbir gerekçeye ihtiyaç duymamasıdır. Ön sezilerin kanıtlanma ihtiyacı hissedilmeden ortaya konulmasıdır ve kişinin hissettiklerinden dolayı suçluluk duymamasıdır.

2.4.3 Siyah Şapka

Mantıksal olumsuzluk, ihtiyat, ikaz ve yargının şapkasıdır. Siyah şapka düşünmesi, daima mantıklıdır ancak duygusal değildir Olaylara her zaman mantıklı olumsuzlukla bakar. Bu şapkanın özelliği herkes tarafından kullanılacak doğru yanlış mantığına dayalı gerçekçi veriler sunmasıdır.

Beyaz şapka düşünmesiyle ortaya çıkan veriler, siyah şapka ile sorgulanır. Bu şapkanın diğer bir görevi de ileride ortaya çıkabilecek risklere, tehlikelere, eksikliklere ve potansiyel sorunlara dikkat çekmektir. Siyah şapka düşünürü yanlış ve hatalı olan şeyleri gösterir, neyin deneyime ve kanıtlanmış doğrulara uymadığını, neyin neden işleyemeyeceğini gösterir. Bir fikrin bilinenle ne kadar uyum sağlayabildiğini görmek için geçmişle kıyaslayarak veya gelecekte ne gibi olumsuzluklara yol açacağını belirlemek için değerlendirmeler yapar. Bu yönüyle Browning'in yapısal düşünmesine benzeşmektedir.

Yapısal düşünmede de Problemin çözümünde çeşitli kıyaslamalardan yararlanılmaktadır (Özden, 1997).

Siyah şapka için ‘eleştiri şapkası’ denilmektedir. Eleştiri hem olumlu hem de olumsuzluk ifade eder ve dürüst bir değerlendirmeyi kapsadığı iddia edilir. Bu şapkada kullanılan eleştiri ise taraf tutmaksızın, fiili yanlış olan bir şeye işaret etmektedir. Önemli bir karar verilere dayandırılacaksa, bu verilerin uygulanamaz olması olasılığı o verinin daha çok araştırılmasını gerektirir.

2.4.4. Sarı Şapka

Coşkuner(1994)’e göre; Sarı kişilikteki insan iyimserdir, her şeyin bir çaresi vardır, umutsuzluğa gerek yoktur, yeni arayışlar ve umutlar hep vardır. Hayatta olumsuzluklar varsa başka bir konuda bu durum düzeltiler. Tekniğe göre Mantıksal olumluluktur. bir önerinin neden işe yarayacağı ve sunduğu faydalar açısından değerlendirilmesini sağlar. Sarı şapka değerli ve yararlı olan şeyleri araştırır ve bunlara mantıksal destek sağlamaya çalışır. Yapıcı ve üreticidir. Çeşitli alternatiflerle olaylara farklı açılardan olumlu bakılmasını sağlar. Bu şapka düşünmesinden somut teklifler ve öneriler çıkar. Hayallere izin verir. Fırsatçı düşünmedir. Siyah şapkadaki ‘eğer’ araştırmasında, riskler ve tehlikeler söz konusu iken Sarı şapkadaki ‘eğer’ araştırmasında risklerin olumlu karşılığı olan fırsatlar yer alır.

Sarı şapka düşünmesinde amaç; ortaya konulan konuya olası yarar sağlayacak fikirlerin bulunması ve daha sonra bu fikirlere destekleyici gerekçeler sunulmasıdır. Bu destekleme işiyle ileri sürülen fikir güçlendirilmeye çalışılır. Bu fikirlerin yeni olması gerekmez, eski fikirler de etkili şekilde kullanılabilir (Seçkiner, 2003).

2.4.5. Yeşil Şapka

Coşkuner(1994)’e göre yeşil kişiliğe sahip birey kendine değer verir, dorularında ısrarcıdır, dışarıdan bakıldığında bir fikrin, idealin ilkenin kararlılığı görülür. Tekniğe göre; Yaratıcılığın, alternatiflerin ve değişimin şapkasıdır. Yeşil şapka yaratıcı düşünme ile ilgilidir. Bu şapkayı takan kişi bir fikirden yola çıkarak yeni fikirler üretir. Şapkanın temelinde alternatifler aranması vardır. Ayrıca kışkırtmalar da önemlidir. Düşünme

faaliyetlerinde amaç bir yargıya varmak iken Yeşil şapkada esas olan ise harekettir. Burada yargının yerini hareket alır. Hareketten kasıt ortaya atılan fikirleri yeni fikirler için basamak olarak kullanmaktır. Yeşil şapka takan kişi çılgınca fikirler üretme hakkına sahiptir.

Yeni fikirler için gerekli olan kışkırtmaların oluşturulmasında bazı biçimsel yollar vardır. Bu aynı zamanda yanlamasına düşünmenin tekniklerini oluşturmaktadır. Yanlamasına düşünme; asimetrik bir kalıp oluşturma, düşünme sisteminde bir kalıptan diğerine atlamak demektir. Yeni yaklaşımları, adımları, deneyim ve teknikleri içerir. Yeşil şapka çeşitli yaratma çabaları yanında yanlamasına düşünmeyi de kapsamaktadır. Kışkırtma oluşturma teknikleri;

- Olaylar ters döndürülebilir; olay algılandığının tersine düşünölmelidir.
- Ciddi düşöncelerde kışkırtma niteliği taşıyabilir
- Kışkırtma elde etmenin başka bir yolu rastlantısal kelime kullanmaktır.

Yeşil şapkanın en önemli özelliklerinden biri de alternatifler üretmektir. Alternatif; bir işi yapmanın başka yollarının da olabirliğini kabullenmektir, olaylara başka açılardan bakmayı gerektirir yaratıcı düşünme temel unsuru da olan alternatifler arama, yanlamasına düşünmenin teknikleri arasında yer alır. Temel alternatifler bulduktan sonra bu aşamada kalmadan kalıpları sorgulayıp bir üst aşamaya geçilmelidir.

2.4.6. Mavi Şapka

Mavi kişilikteki birey, kendine ve çevresine sahip çıkabilen, birlik bütönlük sağlayabilen, bütünü görebilen bir yapıya sahiptir (Coşkun, 1994). Mavi şapka kontrol şapkasıdır. Konunun kendisine değil, konu hakkındaki düşünme faaliyetlerine bakar. Mavi şapka düşünme faaliyetini düzenler, bu faaliyet üzerine düşünce geliştirir, üzerinde düşünölecek konuları tanımlar, odak noktası belirler, sorunları tanımlar, yerine getirilmesi gereken düşünme görevlerini saptar.

Mavi şapka takan kişi kendisine veya başkalarına diğer beş düşünme şapkasından hangisini takmasını ve ne zaman şapkaları değiştirmesi gerektiğini söyler. Düşünme

sürecini gözleyerek, kurallara dikkat edilmesini sağlar. Mavi şapkanın en önemli rollerinden biri de konu üzerinde odaklanmanın sağlanmasıdır. Soru sormak düşünmeyi odaklamanın en basit yoludur. Sorulacak sorunun da doğruluğuna, yapısına, odak noktasına uygunluğuna dikkat edilmelidir.

Altı farklı renk ile ortaya konan teknik, altı farklı rolü de içermektedir. Her şapkada şapkayı takan birey, giydiği şapkanın özelliğine uygun rolü oynamak zorundadır. Bono şapkalar için seçilen renklerin gelişi güzel olmadığı her rengin insanda bazı çağrışımlar oluşturduğunu ve bundan yola çıktığını savunmaktadır. Şapkalara göre çağrışımlar şunlardır (Bono, 1998, 33).

- Beyaz Şapka (bilgi); Beyaz kağıdı çağrıştırır tarafsızdır ve bilgi taşır.
- Kırmızı Şapka (duygular); kırmızı ateş ve sıcaklığı çağrıştırır. İnsanın içindeki ateşle ilgilidir.
- Siyah Şapka (mantıksal olumsuzluk); Hakimlerin giydikleri cüppeyi çağrıştırır. Hakimler konuları mantıksızlığa izin vermeden değerlendirirler.
- Sarı Şapka (mantıksal olumlu); Güneş ışığını çağrıştırır. İnsanlar kendilerini güneşli havalarda daha olumlu hissederler.
- Yeşil Şapka (yaratıcı düşünme); Doğanın yeşil rengini, büyüme, filizlenme ve enerjiyi çağrıştırır. Yeni fikirler yeşerir.
- Mavi Şapka (düşünmenin kontrolü); Gökyüzünden yeryüzüne bakıştır. Serinkanlılığı ve bağlantısızlığı çağrıştırır.

Altı şapkalı düşünme tekniğinde ortaya konan olayda bireyler olayın tanınması, hakkında bilgi edinilmesi için beyaz şapkadan yararlanırlar. Çünkü beyaz şapka durum hakkında objektif olarak bilgi vermek durumundadır. Bireyler beyaz şapkalarını takarak, elde edilen mutlak bilgileri sergilerler, durumun haritası çizilmiş olur. Beyaz şapkadan sonra Kırmızı şapkanın takılması ile olay hakkında kişisel görüşler beyan edilmeye başlanır ve çizilen haritanın yönü oluşturulur. Kırmızı şapkada, bu şapkayı takan düşünür suçluluk hissetmeden duygularını sergileyebilecek ve karşısındaki kişilerinde duygularını öğrenme fırsatı bulacaktır. Amaç yeni fikirlerin ortaya konulması ise kırmızı şapkadan

sonra sarı ve yeşil şapkalardan yararlanır. Yeşil şapka çılgınca fikirlerin ortaya çıkmasını sağlarken, Sarı şapka ise olayın olumlu yanlarını mantıklı bir şekilde ortaya koyacaktır ve yeni fikirlere destek olacaktır.

Eğer amaç işe yaramaz fikirleri kısa sürede eleyerek hızlı ve pratik bir şekilde amaca ulaşabilmekse, kırmızı şapkadan sonra olayı mantıklı olumsuzluk çerçevesinde inceleyen siyah şapka takılmalıdır.

Hangi şapkanın takılacağına, ne zaman şapkaların değiştirilmesi gerektiğine mavi şapka, yani kontrol şapkası karar verecektir. Bu durum düşüncelerin yönüne göre değişmektedir. Bazen takılan bir şapkaya daha sonra ortamına göre tekrar ihtiyaç duyulabilir.

Altı şapka düşünme tekniğini oluşturan şapkaların renk ve özelliklerinin özeti Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 2.1. Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin Renk ve Özellikleri

<i>Beyaz şapka</i>	<i>Kırmızı şapka</i>	<i>Siyah şapka</i>	<i>Sarı şapka</i>	<i>Yeşil şapka</i>	<i>Mavi şapka</i>
Tarafsız	Öfke	Karamsar	Güneş ışığı	Çimen	Serin-
Objektif	Tutku	Olumsuz	Parlaklık	Bitki	kanlılık
Rakamlar	Duygu	yargı	Aydınlık	Bereket	Kontrol
Beyazın	Duygusal	Kötümser	Olumlu,	Verimli	Orkestra
saflığı	bakış	Olayın	pozitif	büyüme	şefi
Katıksız	Sezgi er	olumsuz	düşünme	Yaratıcılık	Her şeyin
olgular	Önseziler	yanlarına	İyimser	Yeni	üstündeki
		odaklanma	Umutlu	fikirler	göğün
		Bir şeyin	Polyanacılık	Hareket	rengi
		niçin yapı-	Yapıcılık	Kışkırtma	Düşünme
		lamayacağını	Fırsatların		sürecinin
		düşünme	değerlendiril-		düzenlen-
		Şeytanın	mesi		mesi ve
		avukatı			kontrolü
					Diğer
					şapkaların
					kullanımı
					ile
					ilgilenme

Bireyler amaçlarına ulaşmak için düşünürler. Bu düşünceler amaca ulaşmada ilk adımdır. Düşünme sonunda verecekleri kararlar üzerine harekete geçerler, bu ikinci adım olan uygulamayı gerektirir. Edward De BONO altı şapka düşünme tekniğinden sonra düşünceleri somutlaştırmak üzere Altı ayakkabılı uygulama tekniğini de ortaya koymuştur.

Bu teknikte de tıpkı altı şapkada olduğu gibi her renk ve biçimdeki ayakkabı farklı uygulamayı gerektirmektedir. Altı şapkalı düşünme tekniği sadece düşünmenin yönünü vermektedir. Ancak düşünme uygulamaya konulmadığında işe yaramamaktadır. Bazen düşünme ve uygulama birbirlerini tamamlayan öğelerdir. Uygulamanın biçimini belirlemek ve tasarlamak için düşünmeye ihtiyaç duyulur. Uygulama yapılması aslında düşünüldüğü kadar kolay değildir. Bunu içinde farklı beceriler kazanılmalıdır. Altı ayakkabılı uygulama tekniği düşünmenin uygulamaya dönüştürülmesini ifade etmektedir. Bu ayakkabıların renkleri, biçimleri ve içerdikleri uygulamalar şöyledir (Bono, 1998).

1. **Lacivert Resmi Ayakkabılar;** Bu renk bir çok üniformada kullanılır. Talimleri, her zaman her yerde aynı yapılan rutin işleri ve resmiyeti çağrıştırır. Uygulama tarzı, rutin işleri ve resmi prosedürleri kapsar. Rutinler kullanılırken geliştirilmeye çalışılmaz yani bir konu hakkında sık sık düşünmeye gerek yoktur, farklı konuda düşünme imkanı sağlar.
2. **Gri Spor Ayakkabılar;** Gri beyin hücrelerini, sisi, dumanı ve net olarak görememeyi çağrıştırır. Spor ayakkabısı sessiz ve rahattır. Bu uygulama tarzı, araştırma, inceleme ve delil toplamayla ilgilidir. Uygulamanın amacı; bilgi almaktır. Bilgi gri rengin ortaya çıkardığı sis ve dumanı dağıtmak için kullanılır. Toplanan bilginin çok yönlü ve tarafsız olması gerekir.
3. **Kahverengi Yürüyüş Ayakkabısı;** Kahverengi toprağın rengidir uygulama biçimi ise yere sağlam basmakla ilgilidir. Yürüyüş ayakkabıları kalın ve dayanıklı ayakkabılardır, birçok yerde kullanılırlar. Pragmatizm ve pratikliğe ağırlık verilmiştir. Davranışı planlardan ve rutinlerde çok, kişisel inisiyatifler belirler. Resmi lacivert ayakkabının tam tersi bir tarzı vardır.

4. **Turuncu Lastik Çizme;** Tehlikeyi, dikkat çekmeyi ve uyarıyı çağrıştırır. Lastik çizmeler ise itfaiyeyi ve kurtarma görevlilerini çağrıştırır. Uygulama tarzı acil müdahalede bulunulması ve güvenliğin sağlanması şeklindedir.
5. **Pembe Ev Terlikleri;** Pembe sıcaklığı, duyarlığı, evi, aileyi, rahatı çağrıştırır. Uygulama tarzı; Koruma, insanların duygu ve hassasiyetlerine karşı duyarlı olmayı gerektirir.
6. **Mor Binici Çizmeleri;** Mor Binici çizmeleri yetkiyi çağrıştırır. Liderlik ve hakimiyet söz konusudur.

Tablo 2.2. Altı Ayakkabılı Uygulama Tekniğinin Renk ve Özellikleri

Lacivert ayakkabı	Gri ayakkabı	Kahverengi ayakkabı	Turuncu ayakkabı	Pembe ayakkabı	Mor ayakkabı
Resmi ayakkabı tipi	Spor ayakkabı tipi	Yürüyüş tipi ayakkabı	Lastik çizme tipi	Terlik tipi ayakkabı	Binici tipi çizme
Rutinler ve rutinin sistematik uygulaması	Beynin boz maddesini çağrıştırır	Toprak rengi	Tehlikeyi azaltma	Nazik Kadınsı Rahatlık	Otoritenin geleneksel rengi
Talimler	Bilgi sis ve dumanı dağıtmak içindir	Yere sağlam basma	Yangın Patlama	Ev ve aile	Otorite ve resmi rol davranışı
Resmiyet	Bilgi sis ve dumanı dağıtmak içindir	Çok yönlü kullanım	Acil uygulamalar için	İnsana ilgi ve yardım	Resmi rolde bulunduğunuz
	Sessiz- rahat	Kalın ve sağlam	Sorumlu bulunur	Duygular uygulamaya geçirilmelidir	Resmi rolde bulunduğunuz
	Abartısız	Pragmatizm ve pratiklik	İletişim	Dinlemek	Resmi rolde bulunduğunuz
	Bilginin nasıl toplanacağı konusunda düşünme	Esneklik	Stratejik planlama	Anlayış	Resmi rolde bulunduğunuz
	Alternatif varsayımlar	Duruma uygun	Bilgi Uzman		Resmi rolde bulunduğunuz
		Hedef ve öncelikleri belirleme	Esneklik gerekebilir		Resmi rolde bulunduğunuz
		Kontrollü- Etkililik ve basitlik	Cesaret		Resmi rolde bulunduğunuz

Altı ayakkabılı uygulama tekniği, Altı şapkalı düşünme tekniğinin ortaya koyduğu çerçeveyi izlemektedir. Her duruma uyan tek bir davranış biçimi yerine, farklı durumlarda

kullanılabilecek altı davranış biçimi sunulmaktadır. İnsanlar bir davranışta buldukları zaman bu davranışa yön verecek düşünce beyinde bilinçli veya farkına varmadan gerçekleşir. Fakat kasıtlı davranışlar bilinçli düşünceleri gerektirir. Karşılaşılan durumlara göre sergilenecek düşünce ve davranışlar değişebilmektedir. Örneğin, gördüğü fakire yardım etmek isteyen birey kırmızı şapka takarak düşünmüş karar vermiştir ve pembe ev terliklerini giyerek uygulamaya geçmiştir. Fakire yardım etmenin ona yarar mı yoksa zarar mı sağlayacağını sarı ve siyah şapka takar düşünerek karar verir ve kararına uygun olan davranışı sergiler. Sarı şapkanın olumlu mantıklılık çerçevesinden bakarsa kahverengi ayakkabılarını giyerek fakire geçimini sağlayacak işi bulmasında yardımcı olabilir.

2.5. İLKÖĞRETİMDE SOSYAL BİLGİLER DERSİ

Sosyal Bilimler; Sosyal yaşam içinde günümüzde ve geçmişte insanların insanlarla, çevreyle ve kurumlarla olan ilişkilerini inceleyen disiplinlerin ortak adıdır (Siyaset bilimi, tarih , ekonomi, coğrafya, antropoloji, sosyoloji). Sosyal Bilgiler ise; İlköğretim çağında sorumlu, duyarlı ve iyi vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilerle, bireye toplum yaşamı için gerekli olan bilgi, tutum, değer ve becerilerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, tarihsiz).

Barr, Barth ve Shermis ise Sosyal bilgileri; üç farklı yaklaşımla tanımlamışlardır.

1. Vatandaşlık bilgisi; Amaç öğrenciye kültürel mirası aktararak geçmişteki olaylar ve bilgiler doğrultusunda inanç ve değerler kazandırmaktır.
2. Sosyal bilimler; Amaç sosyal bilimlerle ilgili disiplinlerin gereği bilgi, beceri ve değerleri kazandırarak iyi vatandaş yetiştirmektir.
3. Yansıtıcı inceleme alanı; amaç toplumsal ve kişisel olarak problemi tanımlayıp analiz ederek karar verme yeteneğini kazandırmaktır(akt. Erden).

Bu yaklaşımlardan da anlaşıldığı gibi Sosyal Bilgiler Dersi; öğrenciye başta kişisel, toplumsal ve ulusal olmak üzere bir çok değeri kazandırmayı amaçlayan çok yönlü bir çalışma alanıdır denilebilir.

Sosyal bilgiler bir konu alanı ve ders olarak 20. yy başında ABD' de sosyal yaşantıların değişimi ve toplumlarda karmaşaların artması sebebiyle programlara konulmuştur. İlk sosyal bilgiler programı vatandaşlık bilgileri, tarih ve coğrafya

konularında oluşturulmuştur. 1962'lerden itibaren tarih ve coğrafya bilgileri azaltılmış antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi, sosyoloji, sosyal psikolojiye ağırlık verilmiştir. Bu durum ülkemizi de etkilemiş 1968 de tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgileri ilköğretimin ilk üç yılı Hayat bilgisi, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda ise Sosyal Bilgiler dersi adı altında planlanarak programa konmuştur. Günümüzde hala Sosyal Bilgiler Dersinde tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgileri toplu olarak yer alır. Talim Terbiye kurulunun hazırlamış olduğu ilköğretim programında yer alan Sosyal Bilgiler programında saptanan amaçlara şu şekildedir;

1. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden,
2. Toplum insanların birbirleriyle ilişkileri yönünden,
3. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirmek yönünden,
4. Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden

Bireyi eğitmek ve temel davranışları kazandırmaktır (M.E.B., 1997).

Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler Dersiyle, hak ve sorumluluklarını bilen, kendisiyle ve çevresiyle ilgili sorunları fark edebilen ve bu sorunlara karşı duyarlı, doğru ve mantıklı kararlar alabilen, vatan, millet sevgisi ve insan ilişkileri gelişmiş bireyler yetiştirilmektedir. Toplumları oluşturan bireylerde, kazandırılması gerekli olan bu özelliklerin Sosyal Bilgiler Dersi ile gerçekleştirilmesi bilinci bu dersin önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda bu dersin özelliğine uygun ve etkin bir şekilde programda yer alması gerekmektedir.

Sosyal bilgiler programı incelendiğinde Amerikan ekolünün izleri görülmektedir. Bunu nedeni 1924 yılında John Dewey' in eğitim sistemi üzerinde yaptığı çalışmalardan ve program geliştirme uzmanlarının Amerika'da eğitim görmelerinden kaynaklanmaktadır. Dewey ilerlemecilik ekolünün öncülerindedir. Bu sebeple sosyal bilgiler programı ilerlemecilik ekolüne dayandırılmaktadır. Bu ekole göre, toplumlar ve gerçekler dinamik bir yapıya sahip oldukları için devamlı değişim halindedirler. Toplum içinde yaşayan bireyinde bu değişimlere ve demokratik yaşama uyum sağlayabilecek şekilde eğitilmeleri gerekmektedir. Bu eğitim için bilimsel araştırma yöntemlerinin, problem çözme yöntemi gibi düşünmeyi geliştirici yöntemlerin öğretilmesi ve bireyin kendini disipline etme

becerilerinin geliştirilmesi ve dolayısıyla farklı yöntem ve tekniklerin uygulanması gerekmektedir.

Eğitim programlarında, programın temel öğelerinin (hedef, kapsam, eğitim durumları ve değerlendirme) farklı türde örgütlenmesi program desenini oluşturur. Ve program deseni konu merkezli, öğrenci merkezli, program merkezli olmak üzere üçe ayrılır. Ülkemizde ilk ve orta öğretim programlarının tümü konu alanı merkeze alınarak düzenlenmektedir ve Sosyal Bilgiler programı da bu yaklaşımla hazırlanmıştır. Bu yaklaşımda; amaç belli bir konu alanının önemli bilgilerini öğrenciye kazandırmaktır. Konu alanı merkezli programlar üçe ayrılır. Konu alanı deseni, disiplin deseni, geniş alanlar deseni.

Sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya, ekonomi, antropoloji, siyaset gibi disiplinlerden seçilmiş birbirleriyle ilişkili konuların bütünleşmesiyle oluşmuş bir ders olduğundan geniş alan desenine uygun hazırlanmıştır. Bu çerçeveden bakıldığında farklı disiplinlerden alınmış bilgilerin oluşturduğu yoğun bir ders içeriği ve konu merkezli programlarla oluşan Sosyal Bilgiler Dersi, müfredat gereği kısa sürede çok bilgiyi etkili şekilde öğrenciye aktarma gerekliliği ve sınıfların kalabalık olması gibi etkenlerle ezberci bir öğretim uygulamasının gelenekselleşmesine yol açmıştır. Genellikle sosyal bilgiler dersinde sunuş yoluyla ve doğrudan öğretim stratejilerinin gerektirdiği yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Bu durum öğrencilerin monoton bir ortamda ders işlemelerine ve bilgilerin sorgulanmadan kabulüne yol açmıştır (Venç, 2005). Bu aksaklıklar ve programda yer alan yetersizlikler dolayısıyla yeni bir program hazırlanmış ve seçilen pilot bölgelerde uygulanmıştır.

2004 Yılında hazırlanan ve önümüzdeki yıl tüm yurttan uygulamaya girecek olan yeni müfredatta yer alan sosyal bilgiler programındaki değişiklikler şu şekildedir.

- Program yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanmıştır. Bu durum öğrencilerin çevreden gelen bir çok uyarıyı algılayıp kendisine göre anlamlandırmasını, yapılandırmasını gerektirmektedir. Bu durumda zihinsel süreçlerin kullanılmasına yani düşünmenin oluşmasına olanak sağlanacaktır.
- Sosyal bilgiler dersi bir yurttaşlık aktarımı gibi düşünülmeğe çıkmış, Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler ve yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler düşünülüp tasarlanmıştır. Bu sebeple sivil toplum örgütleri, ilgili kurum ve

kuruluşlarda programda yer almıştır. Konular çok yönlü olarak ele alınıp işlenecektir. Gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlar öğrencilere aktarılarak sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanacaktır.

- İçeriğin ön planda olması dolayısıyla yoğunluğu, yeni programda beceri kazanımının ön plana çıkmasıyla azaltmıştır. Bu sebeple esnek bir içerik oluşturulmuştur. Mevcut programda 4-7. Sınıflar için 43 genel hedef belirlenmişken, yeni programda 4-8 sınıflar için 17 genel hedef belirlenmiştir.
- Mevcut programda, dersler öğretmen merkezli, öğretmen olabildiğince çok bilgiyi aktarmakla görevli ve sonuç olarak nesnel gerçekliğe dayalı, sorgulamadan bilgiyi alan bireyler yer alırken, yeni programda, öğrenci merkezli, etkinlik içeren yöntem ve tekniklerin yer aldığı derslerin işlenebileceği, dolayısıyla öznel gerçekliğe dayalı bireyler olacaktır.

Programlarda derslerin yer alışı özellikle düşünme becerisine yönelik hedeflerin gerçekleşmesinde önemlidir. İlköğretim kurumlarında okutulan derslerde iki özellik dikkati çeker ve bu özellik yeni müfredat programında da değişikliğe uğramadan uygulanacaktır. Okutulan dersler dikey olarak örgütlenmiştir. Yani, konular basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru sınıf düzeyine göre derinleştirilmiştir. İkinci özellik yatay bağlantıdır. Mihver ders olarak belirlenen Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi dersleri diğer derslerle yatay bağlantılı olarak işlenmektedir. Böylelikle mihver dersler ve ifade beceri dersleri bütünlük oluşturmakta birey olaylar arasındaki farkları, bağlantıları görebilmekte, karşılaştırma ve birleştirmeler yapabilmekte yani düşünme becerisini kullanabilmektedirler.

Bu sebeple Sosyal Bilgiler dersi bireye düşünme becerisi kazandırmaya daha uygun olabilir. Bu derste ilgili bilgilerin tümünü, öğretmenlerin öğrencilere vermesi imkansızdır ve geleneksel yöntemlerle kalıcı bir öğrenim sağlanmaz bunun yerine düşünme sağlayacak yönde yönlendirmeler yapılarak öğrencinin aktif katılımı sağlanmalıdır. Sosyal bilgiler amaçlarındaki bilgi beceri ve tutumlardaki kavramlar, olgular ve ilkeler belirlenerek bunların düşünme becerileriyle öğretimi gerekmektedir (Gelen, 1999).

Düşünme becerilerinin kazandırılması ve derslerin bu yönde işlenmesi için öğrencinin zihinsel gelişim seviyesinin belli bir düzeye ulaşması gerekmektedir. Altıncı sınıf öğrencilerinin yaş ortalaması 11-12'dir. Bu çağ zihinsel gelişimde somut işlemler dönemi ile soyut işlemler dönemi arasını kapsamaktadır. Fakat bireysel farklılıklar dolayısıyla bazı öğrenciler soyut işlemler dönemine tamamen geçebilmişken bazıları daha geç geçebilirler. Bunun için standart bir yaş belirlenemez. Zihinsel gelişim üzerine araştırmalar yapan Piaget'e göre önemli olan bireyin kalıtsal olarak sahip olduğu bilişsel gelişime uygun etkinliklerle ve baskı yapılmadan öğrencinin kendi çabasını kendisinin yönlendirmesine müsaade edilerek eğitimin sağlanmasıdır ki bu eğitimin görevi olmalıdır. Bununla birlikte okullarda uygulanana eğitim programları ve yöntemlerde bilişsel yapıya uygun ayarlanmalardan bahsedilmektedir. Düzenlen eğitim öğretim etkinliklerinde konuların birey tarafından özümsemek için yeni düzenlene yapmalarına fırsat verilmesi ve biliş yapılarının zenginleştirilmesine yönelik olarak da çevre düzenlemeleri ve kişiler arası etkileşimler sağlanmalıdır (Senemoğlu, 1997).

İlköğretimin 6,7,8. sınıfları ile liselerde ergene karşılaştırma, analiz etme, eleştirel düşünme, soyut ilişkiler kurma gibi düşünme becerilerini geliştirici nitelikte etkinliklere yer verilmelidir. Çünkü soyut işlemler döneminin özelliklerinin kazandırılmasında beyin olgunlaşmasının yanı sıra soyut işlem yapmasını gerektirecek bir çevrenin olması gerekmektedir.

Soyut işlemler dönemi ergenlikle birlikte başlar ve birey, çeşitli fikirler, inanç değerleri geliştirerek toplumların yapısı, felsefe, politika gibi farklı alanlara ilgi duyarak bir ergen gibi düşünmeye başlarlar. Bu dönemde karşılaştıkları karmaşık problemlerin çözümünde tümdengelim ve tümevarımı kullanmaya başlarlar ve soyutlamaların dışına çıkarak, olası denenceler geliştirerek, test ederek sistemli olarak sonuca ulaşırlar. Ayrıca bireyde ergen egosantrizmi (ben merkezilik) görülür. Yani ergen kendi fikir ve düşüncesinin hep doğru olduğu inancındadır (Senemoğlu, 1997).

Düşünme gelişiminin soyut işlemler dönemiyle gerçek anlamda yapılanmaya başladığı söylenebilir. Bu sebeple düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamaların ilköğretimin ikinci kademesinden itibaren daha sıkı ve sistematik olarak uygulanması söz konusudur.

2.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Benzer çalışmaların incelenmesinin araştırmayı destekleyeceği düşüncesiyle ulaşılabilen araştırmalar özetlenmiştir. İncelenen araştırmalar öğretim yöntemlerinin Düşünmeye etkisi, kullanılan yöntem ve tekniklerin öğrenci başarısına etkisi olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır.

Ulmer öğrencilerin düşüncelerinin geliştirilmesi ile problem çözme yöntemi arasında bağlantıyı incelemek amacıyla yaptığı araştırmada 330 öğrenciden 3 küme oluşturulmuş Denemeye başlamadan önce öğrencilere uygulanan geometri testinde aynı düzeyde sahip oldukları tespit edilmiştir. Birinci kümeye klasik geometri öğretimi, ikinci kümeye deneysel yöntemle geometri öğretimi yapılmış üçüncü kümeye ise hiç geometri öğretimi yapılmamıştır. Klasik öğretimle öğrencilerin geometri problemlerini çözebildikleri fakat çözüm yolları ve kurallar üzerinde durmadıkları, Deneysel yöntemle ders işlenen öğrencilerin ise geometri problemlerini çözdükleri bu kurallara ve çözüm yollarını yansıtıcı bir düşünme ile başka problemlere de uyguladıkları görülmüştür. Denemeden sonraki testte, geometri öğretimi görmeyen grup ortalama 34, klasik öğretim gören küme ortalama 40, deneysel yöntem uygulanan küme ortama 57 puan almıştır. Deneme sonunda öğrencilerin düşüncelerinin geliştirilmesi amacıyla yapılan deneysel öğretim yönteminin başarıya ulaştığı yani, uygun öğretim yöntemleri ile öğrencilerin düşüncelerinin geliştirilebileceği ortaya çıkmıştır (Akt. Hayran, 2000).

Aksu (1988) “Beşinci sınıf öğrencilerinde öğretim yöntemi ve cinsiyetin fen başarısı ve mantıksal ve yaratıcı düşünme yeteneğine etkileri” konulu bir araştırma yapmıştır. Araştırmada laboratuvarlı fen öğretim yöntemi, taktir ağırlıklı fen öğretim yöntemi ve öğrencilerde yaratıcı düşünme yetenekleri incelenmiştir. 69’ u kız 62’i erkek toplam 131 öğrenci üzerinde inceleme yapılmıştır. Sonuçta laboratuvarlı fen öğretim yönteminin yaratıcı düşünme üzerindeki etkisi istatistiksel açıdan 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Yeşilkayalı (1996) ilkokul 4, sınıf Sosyal bilgiler dersinde problem çözme yönteminin öğrencilerin duyuşsal özellikleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla hazırladığı doktora tezinde; öğrencilerin problem çözme beceri kazanmasıyla daha başarılı olduklarını ortaya koymuştur.

Uysal (1998) “Sosyal Bilimler öğretim yöntemlerinin Eleştirici Düşünme Gücünün Geliştirilmesindeki Rolü” konulu bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın evreni, İnönü

Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi 1997-1998 öğretim bahar yarı yılı gece ve gündüz ikinci sınıf öğrencileridir. Araştırma kısmi deneysel bir çalışmadır. Bulgulardan bazıları şöyledir. ' Zihinsel Çıkarımları Tanıma' ile ilgili bulgularında eleştirisel düşünme güçlerinin deney grubunda yüzde 15.00 kontrol grubunda yüzde 5.00 arttığı görülmüştür. Testin 'verileri tanıma ve çözümlenme yoluyla karar verme ' bölümünde yer alan sorulara verilen doğru cevap oranları karşılaştırıldığında tartışma yönteminin uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin eleştirisel düşünme güçlerinin ortalama yüzde 12.00 oranında arttığı görülmüş, anlatım yönteminin uygulandığı kontrol grubundaki öğrencilerin eleştirisel düşünme güçlerinin ortalama yüzde 4.00 oranında arttığı görülmüştür.

Semerci (1999), "Kritik Düşünmenin Mikro Öğretim Dersinde Eleştiri Becerisini Geliştirmeye Etkisi" konulu deneysel araştırmasında örneklemi, 1997-1998 öğretim yılı bahar döneminde Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi 3. sınıf programında Mikro Öğretim dersi alan öğrencilerin oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda derslerde kullanılan yöntemlerin ve öğretmenlerin yardımıyla öğrencilere kritik düşünmenin öğretilbileceği sonucu ortaya çıkmıştır.

Gokhale; işbirlikli öğrenmenin kritik düşünmenin artırılmasındaki etkisini incelemek üzere yaptığı çalışmada eşit olmayan deney ve kontrol grupları belirlenmiş ve araştırma ön test-son test desenine göre hazırlanmıştır. Örneklem olarak iki gruptan 24 'er öğrenci olmak üzere 48 öğrenci belirlenmiş ve bu öğrencilere kritik düşünme ve uygulama becerileri ölçüğü kullanılmıştır. Araştırma sonucunda işbirlikli öğrenmenin kritik düşünme becerileri açısından üstün olduğu belirlenmiştir.

Öner (1999), "İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kubaşık Öğrenme Yönteminin Eleştirel Düşünme ve Akademik Başarıya Etkisi" konulu çalışması 1997-1998 eğitim yılının ikinci yarısında Adana ili, Seyhan ilçesi İsmet İnönü İlköğretim okulunda beşinci sınıfı okuyan 108 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonunda, kubaşık öğrenme yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubu arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuş fakat eleştirel düşünme tutum puanları açısından deney grubu ile kontrol grubu arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Ishiyama, McClure, Hart ve Amico (1999), Öğrencilerin öğretim stratejilerinden, kontrol konuları, cinsiyet ve sınıf düzeyi eleştirel düşünme eğilimleri gibi değişkenlerden

nasıl etkilendiklerini belirlemek amacıyla yaptıkları “Eleştirel düşünce eğilimi ve kontrol konumu olasılıklarına göre öğretim stratejilerinin değerlendirilmesi” konulu araştırma Truman State Üniversitesi siyasal bilimlere giriş sınıflarına devam eden 66 lisans öğrencisi üzerinde yürütülmüş ve sonuç olarak eleştirel düşünmeye eğilim gösteren öğrencilerin grup çalışmalarını eleştirel düşünmeyi geliştirmede etkisini reddederek anlatım yöntemini diğer öğrencilerden daha çok benimsedikleri ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni olarak ta öğrencilerin bilgi eksikliklerinin olmasını bu eksikliklerin hazır olarak verilmesinin daha kolaylarına gittikleri ve lise yıllarından beri anlatım yöntemine dayalı ders işlemeye alışkın olmaları ileri sürülmüştür. Sonuçta eleştirel düşünmenin geliştirilmesinde giriş derslerinde anlatım yönteminin daha etkili olduğu yargısına varılmıştır.

Tokyürek (2001), “Öğretmen tutumlarının öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi” konulu çalışmasının evrenini Sakarya ilindeki ilköğretim okulları oluştururken, örnekleme kasaba ve ilçe düzeyinden birer ve merkezden iki olmak üzere dört ilköğretim okulu ve öğretmenleri alınmıştır. Araştırmanın sonunda öğretmenlerin yüzde 44’ü müfredat tarafından engellendiklerini, eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde öğretmenlerin etkili olduğunu, eleştirel düşünmenin kazandırılmasıyla bilim ve teknolojiye olumlu yönde etkileneceği ortaya çıkmıştır.

Akınoğlu (2001), tarafından yapılan bir araştırmada “Eleştirel düşünme becerilerini temel alan ilköğretim dördüncü sınıf fen bilgisi öğretiminin, öğrenme ürünlerine etkisi” incelenmiştir. Deneysel olarak yapılan araştırmanın örneklemini 2000-2001 öğretim yılı ikinci yarısında, İstanbul ili Kadıköy ilçesi, İlhami Ertem İlköğretim Okulu dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda kontrol grubuna göre deney grubunun bilişsel alanın bilgi ve kavrama düzeyindeki erişim puanları yüksek bulunmuştur. Eleştirel düşünme becerilerinde tutarlılık, birleştirme, uygulayabilme, yeterlilik ve iletişim kurabilme boyutlarında deney grubu öğrencilerinin erişim puanlarının kontrol grubuna göre yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Akbiyık (2002), “Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı” konulu araştırması seçkisiz yöntemle belirlenen 71 dokuzuncu sınıf öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonunda düşük eleştirel düşünme becerisine sahip grupla, yüksek düşünme becerisine sahip grup arasında genel akademik başarı yönünden ikinci grup lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu, Matematik dersi akademik başarısı

yönünden ikinci grup lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu, fen grubu dersleri (Kimya, Biyoloji ve Fizik) akademik başarısı yönünden ikinci grup lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu, Sosyal grubu dersleri (Coğrafya, Tarih) akademik başarısı yönünden ikinci grup lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu, Türk dili ve edebiyatı dersi akademik başarısı yönünden ikinci grup lehine anlamlı bir farkın olmasına karşın gruplar arasındaki İngilizce dersi akademik başarısı farkı istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Demirli (2002), Web tabanlı öğretimin öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersinde öğrenci başarısına etkisini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmanın evrenini 2000-2001 öğretim güz yarı yılında Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Elektronik-Bilgisayar Eğitimi bölümü Bilgisayar öğretmenliği ve Elektronik öğretmenliği I. ve II. Öğretim programlarının 3. sınıfları oluşturmaktadır. Örneklemi, 34 deney grubu ve 24 kontrol grubu olmak üzere 58 öğrenci oluşturmuştur. Ve elde edilen bulgular ile yapılan istatistiksel karşılaştırmalar sonucunda geleneksel öğretimle web tabanlı öğretimin öğrenci başarısı üzerinde benzer düzeyde etkili olduğu fakat öğrenci portfolyolarının değerlendirme sonuçlarında web tabanlı öğretimin geleneksel öğretime göre öğrenci başarısında daha etkili olduğu görülmüştür.

Cem Babadoğan ve Tanju Gürkan'ın (2002), Anlatım yöntemine dayalı bir öğretim süreci ile Sorgulayıcı Öğretim Stratejisine göre düzenlenen ve uygulanan öğretimin öğrenci başarısına etkisini karşılaştırmak amacıyla yaptıkları araştırma, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı ile İlahiyat Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Programı birinci sınıf öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Araştırma sonunda yorumlama becerilerinde deney gruplarının lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Onur (2003), "İşbirlikli Öğrenme Yöntemi ile Geleneksel Yöntemin İlköğretim Okulları 7. Sınıf İngilizce Dersinde Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkilerinin Karşılaştırılması" konulu araştırmasının evrenini 2002-2003 eğitim-öğretim yılında Elazığ Vali Tevfik Gür İlköğretim okulu'nun 7. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Elde edilen bulgularda sonucunda işbirlikli öğrenme yönteminin geleneksel yöntemle göre öğrenci başarısını arttırmada daha etkili olduğu ortaya konmuştur.

2.6.1. Araştırmaların genel bir değerlendirmesi

Araştırma kapsamında ulaşılabilen Türkiye'den on bir, yurtdışından üç olmak üzere on dört araştırma özetlenmiştir. Araştırmalar genellikle deneysel çalışmadır. İncelenen araştırmalarda kullanılan farklı yöntem ve tekniklerin geleneksel yönteme göre ğrenci başarısını arttırmada daha etkili olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra yine farklı yöntem ve tekniklerle öğrencide düşünme becerilerinin öğretilebileceği ve geliştirilebileceği sonuçları çıkmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın amacı, denenceleri, modeli, evren-örnekleme, verilerin toplanması ve çözümlenmesi incelenmiştir.

3.1. Amaç

Araştırmanın amacı, “Altı Şapka Düşünme Tekniği’nin İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarısına etkisini belirlemek” olarak ifade edilmiştir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir.

- Altı Şapkalı Düşünme Tekniğine göre hazırlanan günlük planların uygulandığı eğitim ortamı ile klasik (geleneksel) yöntemle hazırlanan planların uygulandığı eğitim ortamının akademik başarıya etkisini belirlemek,
- Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin uygulanmasına ilişkin deney grubu öğrencilerinin görüşlerini belirlemek.

3.2. Denenceler

Araştırmanın birinci alt amacı doğrultusunda aşağıdaki denenceler test edilmiştir.

3.2.1. Birinci Alt Amaca İlişkin Denenceler

Araştırmada iki grup bulunmaktadır. Bunlar Altı şapkalı düşünme tekniği ile hazırlanan günlük planların uygulandığı deney grubu ve geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubudur. Bu gruplara bağlı olarak birinci alt amaca ulaşmak için aşağıdaki denenceler test edilmiştir.

- 1- Kontrol grubu ve deney grubu ön test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.
- 2- Kontrol grubunun ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.
- 3- Deney grubu ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.
- 4- Kontrol grubu ve Deney grubu son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.
- 5- Kontrol grubu ve Deney grubu geciktirilmiş test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.
- 6- Kontrol grubu son test ve geciktirilmiş test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.
- 7- Deney grubu son test ve geciktirilmiş test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.
- 8- Deney ve Kontrol grubu son test ve geciktirilmiş test arasındaki puan farkları arasında anlamlı farklılık vardır.

3.2.2. İkinci Alt Amaç

Araştırmanın ikinci alt amacına ulaşmak için Altı Şapkalı Düşünme tekniğiyle hazırlanan günlük planların uygulanmasıyla işlenen ünite sonunda deney grubunda bulunan öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Bu amaçla kullanılan sorular şu şekildedir.

- 1- Altı şapkalı düşünme tekniğinin olumlu ve olumsuz yönleri sizce nelerdir ?
- 2- Siz öğretmen olsaydınız derslerinizde bu tekniği kullanır mıydınız ?
- 3- Altı şapkalı düşünme tekniğinin size nasıl katkıları oldu ?

3.3. Araştırma Modeli

Araştırmada, bağımsız değişken olan Altı Şapkalı Düşünme Tekniği'nin bağımlı değişken olan başarıya etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle araştırma deneysel bir model üzerinde yürütülmüştür.

Deneysel araştırmanın gereği olarak bir deney ve bir kontrol grubu oluşturulmuştur.

1. Deney Grubu: Altı Şapkalı Düşünme Tekniğine göre hazırlanmış planların uygulandığı ve sınıf ortamının bu plana göre düzenlenip öğrenimin yapıldığı gruptur.

2. Kontrol Grubu: Dersin geleneksel çalışmalarla (düz anlatım, soru-cevap vs.) işlendiği gruptur.

Bu gruplara deneysel çalışmaların başında ve sonunda öntest-sontest olarak kullanılmış bir başarı testi verilmiştir. Buna göre çalışma “öntest-sontest kontrol gruplu” araştırma modeline göre desenlenmiştir. Bu modelin simgesel ifadesi aşağıdaki gibidir (Karasar, 2000).

G1	R	O1	X	O2
G2	R	O3		O4

G1: Deney Grubu

G2: Kontrol Grubu

R : Grup oluşturulmasındaki yansızlık

O1, O3: Ön test

O2, O4: Son test

X : Bağımsız değişken

Araştırmanın gereği her iki grup için farklı ortam oluşturulmuştur. Buna göre deneysel çalışmanın yapılacağı ortam şu şekilde düzenlenmiştir.

Çalışmanın başında her konu için Altı şapkalı düşünme tekniğine dayalı günlük planlar hazırlanmıştır (Ek 1). Planlarda konular ve şapkaların renklerinin özellikleri birlikte incelenerek bu özelliklere uygun sorular hazırlanmış, verilebilecek muhtemel cevaplara göre öğrencilerin düşünceleri bu sorulara yoğunlaştırılmaya çalışılmıştır. Deney grubunu oluşturan sınıfın öğrencileri altışarlı guruplara ayrılmıştır. Takılacak şapkaların renkleri ve rolleri hakkında öğrencilere kapsamlı açıklamalar yapılmıştır. Ders konuları değişikçe öğrencilerinde farklı şapkalar takarak çok yönlü düşüncelerine imkan sağlanmıştır. Ayrıca dersin daha zevkli işlenmesi için altı farklı renkte hazırlanan şapkalar dersin işleniş sırasında öğrenciler tarafından kullanılmıştır. Grubu yönetecek olan mavi şapka aynı zamanda grubun sekreteri olarak görev yapacağı açıklanarak, konular tekniğe uygun olarak işlenmiştir.

Kontrol grubunu oluşturan sınıflarda geleneksel yöntem kabul edilen düz anlatım, soru-cevap vb. teknikler kullanılmıştır.

3.4. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Elazığ ili ilköğretim 6-A, 6-B, 6-C sınıfı öğrencileridir. Örneklemi ise, Bahçelievler ilköğretim okulu 6-A. sınıfı öğrencilerinden oluşmuştur.

Deney ve kontrol gruplarının oluşturulmasında yansızlığın sağlanması için aşağıdaki ölçütlerden yararlanılmıştır.

1. Öğrencilerin ön test uygulamasında aldıkları puan,
2. Öğrencilerin bir yıl önceki akademik başarı notu ortalaması,
3. Öğrencilere sene başlarında uygulanan seviye tespit sınavı sonuçları,
4. Öğrencilerin bir önceki yıl sosyal bilgiler dersindeki başarı puanı.

Ölçütlerden elde edilen veriler Kümeleme analizi tekniği ile değerlendirilmiştir. Kümeleme analizinin amacı, gruplanmamış verileri benzerliklerine göre araştırmacıya uygun ayırarak araştırmacıya uygun, özetleyici bilgiler vermektir (Tatlıdil, 1992). Kümeleme analizine göre iki gruplu atama yapılmış ve toplam 65 öğrenci örnekleme girmiştir. Örneklemeye giren öğrencilerin sınıflara göre dağılımı Tablo 3.3 'de verilmiştir.

Tablo 3.3. Örnekleme oluşturan öğrencilerin dağılımı

Sınıf	Sınıf mevcudu	Örnekleme giren öğrenci sayısı	Gruplamaya giren öğrenci sayısı
6/A	39	28	25
6/B	33	18	10
6/C	38	19	15
TOPLAM	110	65	50

Tablodan görüldüğü 6-A sınıfını oluşturan 39 kişiden 28 öğrenci, 6-B sınıfının 33 öğrencisinden 18'i ve 6-C sınıfının 38 öğrencisinden 19'u örnekleme girmiştir. Bunlardan 6-A sınıfından üç, 6-B sınıfından sekiz, 6-C sınıfından dört öğrenci olmak üzere toplam on beş kişi ön veya son testte katılmadıkları için araştırma kapsamına alınmamışlardır. Sonuçta 6-A sınıfından 25 kişi deney, 6-B sınıfından 10 ve 6-C sınıfından 15 olmak üzere toplam 25 kişi kontrol grubunu oluşturmuştur.

3.5. Veri Toplama Araçları ve Analizi

Araştırma verileri, birinci alt amaca ulaşmak için hazırlanan başarı testi ve İkinci alt amaca ulaşmak için hazırlanan görüşme soruları ile toplanmıştır. Başarı testi şu şekilde geliştirilmiştir.

3.5.1 Başarı testi

Araştırma kapsamına giren Sosyal Bilgiler “Türkiye’imiz” ünitesinin (Tarım, Hayvancılık, Su ürünleri, Orman ürünleri, Madenler ve Enerji kaynakları, Sanayi, Ulaşım, İletişim, Ticaret, Turizm) konuları ile ilgili amaçlar ve davranışlar belirlenmiştir (Ek 2). Belirlenen amaç ve davranışlar doğrultusunda Belirtke tablosu oluşturulmuştur (Ek 3). Belirtke tablosu oluşturulmasındaki amaç; soruların hedeflere dengeli olarak dağılıp dağılmadığı hakkında fikir vermesidir. Belirtke tablosuna göre, çeşitli kaynaklardan da yararlanılarak her hedeften ortalama üç soru olmak üzere toplam 66 çoktan seçmeli soru hazırlanmıştır. Hazırlanan denemelik test formu uygun sayıda çoğaltılarak uzmanlara (üç sosyal bilgiler öğretmeni, dört eğitim uzmanı) dağıtılmış ve görüşleri alınmıştır. Uzman

yargıları doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak 40 soruya düşürülen test formunun Bahçelievler İlköğretim Okulunda daha önce Sosyal Bilgiler dersini alan 7-A, 7-B, 7-C sınıflarında ön uygulaması yapılmıştır. Uygulama sonuçlarına göre madde analizi işlemlerinden madde güçlükleri, madde ayırıcılık indisleri ve KR-21 güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır (Ek 4).

Madde güçlükleri .35 ve .80 arasındaki 31 madde başarı testinde kullanılarak diğer maddeler çıkarılmıştır. Kalan maddelerin madde kökleri ve seçenekleri gözden geçirilmiş 10, 16, 19, 33, 36, 38. sorularının bazılarının seçeneklerinde yığılma olduğu, bazılarının seçeneklerin işlemini yerine getiremediği ve bazılarının da yanlış seçeneğin doğru seçenektan daha fazla işlediği gözlenmiş bu sebeple çıkarılmaları uygun görülmüştür. Buna göre toplam 25 soru araştırma kapsamına alınmıştır (Ek 5). KR-21 güvenilirlik katsayısı .80 bulunmuştur. Buna göre testin güvenilir olduğu söylenebilir.

3.5.2 Görüşme Soruları

Araştırmanın ikinci alt amacına ilişkin veriler, nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olan görüşme yolu ile sağlanmıştır. Bu sebeple çözümlenmeler niteliksel araştırmalara özgü yapılmıştır. Niteliksel araştırmalarda bir çok yöntem kullanılır fakat bunlardan en çok kullanılanlar betimsel analiz ve içerik analizidir. Betimsel analiz içerik analizine göre daha yüzeysel bir yöntemdir. İçerik analizinde önceden belli olmayan konuların ortaya çıkması sağlanırken, betimsel analiz konuların açıkça belli olduğu araştırmalarda kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000, 158). Alt problemler önceden belli olduğu için bu araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. İlk başta yedi soru olarak hazırlanan görüşme soruları uzman görüşleri alınarak üç soruya düşürülmüştür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGU ve YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın denenceleri doğrultusunda elde edilen bulgular çözümlenmiştir. Bulgular, altı şapkalı düşünme tekniği ile işlenen Sosyal Bilgiler dersi öncesi ve sonrasında uygulanan başarı testi ve öğrencilerin teknikle ilgili görüşlerini belirtmek amacıyla sorulara verdikleri cevaplarla yorumlanmıştır.

4.1. Araştırmanın Birinci Alt Amacına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt amacına ilişkin bulgu ve yorumlar aşağıda verilmiştir.

4.1.4. Birinci Denenceye İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Kontrol ve deney grupları ön test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için bağımsız gruplar t testi yapılmış Tablo 4. 1. 4.'de verilmiştir.

Tablo 4.1.4. Grupların Ön test Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	t	Sd	Anlamlılık düzeyi
Deney	25	40.96	12.45	0.615	48	0.542*
Kontrol	25	38.88	11.46			

*P> .05

Tablo 4.1.4'de görüldüğü gibi deney ($\bar{X} = 40.96$) ile kontrol ($\bar{X} = 38.88$) gruplarının ön test puan ortalamaları birbirlerine yakındır. Ortalamaların arasındaki istatistiksel farkı belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t testi ($t = 0.615$) sonucuna göre $P > .05$ düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Böylece deneysel çalışma öncesi her iki grup öğrencilerinin başarı düzeyinde eşit olduğu söylenebilir.

4. 1. 5. İkinci Denenceye İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Kontrol grubunun ön test son test puanları arasındaki farkı belirlemek için eşli gruplar t testi yapılmış ve bulgular tablo 4. 1. 5. 'de verilmiştir.

Tablo 4. 1. 5. Kontrol Grubunun Ön test ve Son test Puanlarının Ortalama ve t Testi Sonuçları

	N	\bar{X}	S	r	t	Sd	Anlamlılık düzeyi
Ön test	25	38.88	11.46	0.311	-1.484	24	0.151*
Son test	25	43.20	13.22				

* $P > .05$

Tablo 4. 1. 5 incelendiğinde kontrol grubu öğrencilerinin ön test puan ortalamaları ($\bar{X} = 38.88$) ile son test puan ortalamaları ($\bar{X} = 43.20$) arasında farklılık olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan t testi ($t = -1.484$) sonucunda kontrol grubunun ön test ve son test puan ortalamaları arasında $P > .05$ düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Buna göre geleneksel yöntemin öğrencilerin başarı düzeylerini arttırmada yetersiz kaldığı söylenebilir.

4. 1. 6. Üçüncü Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın deney grubu öğrencilerinin başarısında etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla dersin başında ve sonunda öğrencilere verilen başarı testinin puan ortalamalarına ilişkin yapılan eşli gruplar t testinden elde edilen bulgular Tablo 4. 1. 6.' da gösterilmiştir.

Tablo 4. 1. 6. Deney Grubunun Ön test ve Son test Puanlarının Ortalama ve t Testi Sonuçları

	N	\bar{X}	S	r	t	Sd	Anlamlılık düzeyi
Ön test	25	40.96	12.45	0.605	-5.491	24	0.000*
Son test	25	52.16	9.90				

*P<.05

Tablo 4. 1. 6.'da görüldüğü gibi deney grubu öğrencilerinin ön test puan ortalamaları ($\bar{X} = 40.96$) ile son test puan ortalamaları ($\bar{X} = 52.16$) arasında farklılık vardır. İstatiksel olarak fark olup olmadığını belirlemek için yapılan t testi (t= -5.491) sonucunda deney grubunun ön test ve son test puanlarının ortalamaları arasında P< .05 düzeyinde anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır.

4.1.7. Dördüncü Denenceye İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Kontrol ve deney grupları son test puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek amacıyla, elde edilen veriler 4. 1. 7.'de verilmiştir.

Tablo 4. 1. 7. Grupların Son test Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	t	Sd	Anlamlılık düzeyi
Deney	25	52.16	9.90	2.71	48	0.009*
Kontrol	25	43.20	13.22			

*P< .05

Tablo 4. 1.7. incelendiğinde deney ($\bar{X} = 52.16$) ve Kontrol ($\bar{X} = 43.20$) son test puan ortalamaları arasında fark olduğu görülmektedir. Ayrıca grupların son test puan ortalamaları (t=2.71) arasında P< .05 düzeyinde istatistiksel anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Deney grubunun son testten aldıkları puanların kontrol grubundan fazla olması deneysel çalışmada kullanılan altı şapkalı düşünme tekniğinin başarıyı geleneksel yöntemlere göre daha çok arttırdığı yönünde açıklanabilir.

4.1.8. Beşinci Denenceye ilişkin Bulgu ve Yorumlar

Deney grubunda bulunan öğrencilerde unutmamanın ne ölçüde gerçekleştiğini belirlemek amacıyla deney grubu son test ve geciktirilmiş test puan ortalamaları ve t testi yapılmış Tablo 4.1.8.'de verilmiştir

Tablo 4. 1. 8. Deney Grubunun Son ve Geciktirilmiş Test Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	Ss	r	t	Anlamlılık düzeyi
Deney son	25	52.16	9.90	0.355	-1.713	0.100*
Deney geciktirilmiş	25	47.20	14.65			

*P> .05

Tablo 4.1.8. incelendiğinde deney grubunun son ($\bar{X}= 52.16$) ile geciktirilmiş ($\bar{X}= 47.20$) puan ortalamaları arasında bir fark olduğu görülmektedir. İstatiksel olarak farklılığı belirlemek için yapılan t (-1.713) testi sonucunda P> .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Buna göre çok fazla olmamakla birlikte unutmaya geçmiştir.

4.1.9. Altıncı Denenceye ilişkin Bulgu ve Yorumlar

Tablo 4. 1. 9. Kontrol Grubunun Son ve Geciktirilmiş Test Puan Ortalamaları ve t Testi Sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	Ss	r	t	Anlamlılık düzeyi
Kontrol son	25	43.20	13.22	0.728	-0.305	0.763*
Kontrol geciktirilmiş	25	42.64	11.18			

*P> .05

Tablo 4. 1. 9. incelendiğinde Kontrol grubunun son ($\bar{X} = 43.20$) ile geciktirilmiş ($\bar{X} = 42.64$) puan ortalamaları arasında bir fark olduğu görülmektedir. İstatiksel olarak farklılığı belirlemek için yapılan t (-0.305) testi sonucunda $P > .05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu durumda deney ve kontrol gruplarının ikisinde de unutmaya gerçekleşmiştir.

4.1.10. Yedinci Denenceye İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Deney ve kontrol grupları geciktirilmiş test puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır Tablo 4.1.10.' da verilmiştir.

Tablo 4.1.10. Deney ve kontrol grupları geciktirilmiş test puan ortalamaları ve t Testi sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	t	Sd	Anlamlılık düzeyi
deney geciktirilmiş	25	47.20	14.65	1.237	48	.222*
Kontrol geciktirilmiş	25	42.64	11.18			

Tablo 4.1.10. incelendiğinde deney grubunun geciktirilmiş puan ortalamaları ($\bar{X} = 47.20$) ile kontrol grubunun geciktirilmiş puan ortalamaları ($\bar{X} = 42.64$) arasında bir fark olduğu görülmektedir. İstatiksel olarak farklılığı belirlemek için yapılan t (1.237) testi sonucunda $P > .05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Buna göre kontrol grubunda unutmaya deney grubuna göre daha az gerçekleşmiştir.

4.1.11. Sekizinci Denenceye İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Tablo 4.1.11. İncelendiğinde Deney ve kontrol gruplarında unutmaya gerçekleştiği görülmektedir. Bu iki grupta gerçekleşen unutmaya farkının anlamlılık düzeyini belirlemek

amacıyla grupların geciktirilmiş test puanlarından son test puanları çıkarılarak bağımsız gruplar t testi yapılmıştır.

Tablo 4.1.11. Deney ve Kontrol Grupları Geciktirilmiş Test Puan Farkları t Testi Sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	t	Sd	Anlamlılık düzeyi
Deney geciktirilmiş	25	-5.12	13.78	-1.376	48	0.175*
Kontrol geciktirilmiş	25	-0.560	9.19			

*P> .05

Tablo 4.1.11. incelendiğinde deney grubunun geciktirilmiş test ve son puan ortalamaları ($\bar{X} = -5.12$) ile kontrol grubunun geciktirilmiş test ve son test puan ortalamaları ($\bar{X} = -0.560$) arasında bir fark olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak farklılığı belirlemek için yapılan t (-1.376) testi sonucunda P> .05 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Deney grubunda unutmanın daha fazla gerçekleşme sebebi; farklı bir tekniğin uygulanması alışılmış geleneksel yöntemle göre eğitilmiş öğrencilerin bilgileri örgütleyememesine dolayısıyla da unutmanın fazla olmasına neden olmuştur şeklinde açıklanabilir.

4. 2. Araştırmanın İkinci Alt Amacına İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt amacına ulaşmak için uygulanan görüşme tekniğine ait sorular ve verilen cevapların değerlendirmesi şu şekildedir.

4.2.1. Deney grubu öğrencilerine sorulan “Teknik hakkındaki olumlu ve olumsuz düşünceleriniz nelerdir” sorusuna öğrencilerin çoğunluğu olumlu yönde görüş bildirmişlerdir. Olumlu görüş bildiren öğrenciler, tekniğin farklı ve zevkli olduğu görüşünde birleşmektedirler. Özellikle derslerin daha çok öğrenci katılımlı olduğu için

zevkli geçtiğini, grup olarak çalışma fırsatı oluştuğunu ve birlikte çalışmayı öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra düşünce güçlerinin geliştiğini ve düşüncelerini daha rahat söyleyebildiklerini, konuları daha iyi ve ayrıntılı bir şekilde öğrenip pekiştirdiklerini belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak bir öğrenci “Altı Şapkalı düşünme tekniği dersi iyi öğrenmemizi sağlıyor. İnsanların bir olaya sadece bir yönle değil de çok yönle bakmasını, olayların sadece olumlu yada olumsuz yönlerinin değil de başka yönlerini görmesini de sağlıyor” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Bu olumlu görüşlerin yanı sıra bazı öğrenciler, şapkaları takan arkadaşların şapkaların gerektirdiği görevleri bazen yerine getirmediğini belirtmişlerdir. Özellikle beyaz şapkanın takılması konusunda tartışmaların çıktığını derse sadece beyaz şapkayı takacak kişinin gerçek anlamda hazırlanıp diğerlerinin bu konuda fazla çaba sarf etmediklerini belirtmişlerdir. Çıkan anlaşmazlıklar ve tartışmalar sebebiyle gürültülü ortamda dersi iyi anlayamadıklarını ve tekniğin sıkıcı olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğrenci bu yöndeki düşüncesini şöyle ifade etmiştir. “Herkes yeni fikir üretiyor, fikrini açığa koyabiliyor. Bu yüzden ben bu tekniği gürültü olmadığı zaman çok seviyorum.”

Uygulama sırasında akıllarına bir şeyin gelmediğini belirtenlerden bir öğrenci “Çalışırken insanın aklına şapkası hakkında pek bir şey gelmeyince arkadaşlar tarafından zorlanınca çok acele ettiğimiz için bir şeyler söylemeye çalışsak da unutuluyor” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Bu görüşler ışığında tekniğin öğretmen tarafında kurallarının belirlenerek ve dersin uygulanışına yönelik tartışma yerine, konuların işlenişinde fikirlerin savunulmasına yönelik düzenin sağlanması dersin daha verimli işlenmesini sağlanacağı söylenebilir.

4.2.2. “Siz öğretmen olsaydınız bu tekniği derslerinizde kullanır mıydınız?” şeklindeki soruya öğrencilerin çoğunluğu bu tekniği kullanabileceklerini fakat uygulama sırasında şapkaların görevlerini yapıp yapmadıklarını sık sık kontrol edeceklerini belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler sınıfta çok gürültü olduğu için bu tekniği kullanmayı bunun yerine soru cevap veya düz anlatımı tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra, bu tekniği bazen kullanabileceklerini ifade eden birkaç öğrenci de bulunmaktadır.

Bu görüşler doğrultusunda; Öğrenciler tartışma ortamlarından uzak ve pasif olarak ders işlemeyi daha kolay buldukları için düz anlatım ve soru -cevap yöntemini kullanmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenin kılavuzluk yaptığı, dersin öğrenciler tarafından işlendiği teknikler, eğitim sisteminde pek fazla uygulanmadığı için tartışma ortamlarının öğrencilerin öğrenmesinde engel teşkil ettiği söylenebilir. Ayrıca uygulama sırasında tekniğin etkinliğinin arttırılmasında öğretmenin rehberliğinin önemi öğrenciler tarafından da belirtilmiştir.

4.2.3. “Altı şapkalı düşünme tekniğinin size ne gibi katkıları oldu?” sorusuna öğrenciler, konularla ilgili farklı fikir ve düşüncülerin kazandırmak, yorum güçlerinin arttırmak, çok yönlü düşünme yeteneklerinin geliştirmek, çalışmanın, dayanışmanın ve birlikte düşünmenin kazanılmasını sağlamak gibi katılarının olduğunu ifade etmişlerdir. Tekniğin, öğrencinin düşünmesinin yanı sıra iyi iletişim kurma ve kendini ifade edebilme gibi becerilerini de geliştirildiği söylenebilir. Ayrıca bir öğrencinin “tekniğin bana zamanı değerlendirme, düşünme tekniğini kazandırma gibi yararları oldu” ifadesi tekniğin farklı bir boyutunu daha ortaya koymaktadır. Ders saatlerinde müfredata göre işlenmesi gereken konuların tekniğin uygulanışı gereği tüm ayrıntılarını kısa zamanda ortaya konması, her öğrencinin taktığı şapka rengine göre düşüncelerini sunması için coşkuyla sıranın kendisine gelmesini beklemesi öğrencinin dikkatini devamlı konu üzerinde yoğunlaştırarak dersin kaynamasını engellediği gibi, ders işleniş sırasında zamanı iyi kullanmayı da öğrenciye kazandırdığı söylenebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ÖZET, TARTIŞMA-SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci başarısına etkisini belirlemek amacıyla yapılan araştırmanın bir özeti yapılmış, araştırma sonuçları tartışılmış ve sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Özet

Birey çevresinde oluşan durumlardan algılama yoluyla elde ettiği bilgileri bağlantılar kurarak, ayrımlar ve karşılaştırmalar yaparak bir çok zihinsel süreç oluşturur. Günlük düşünme, olarak adlandırabilecek bu süreçler farkına varmadan hayatımızın içinde zaten yer almaktadır. Sosyal bir varlık olan insan, topluma uyum sağlama, topluma yararlı olup bir şeyler kazandırma adına devamlı bir uğraş içerisinde. Toplumlar bireyleri düşünmeye sevk ettikçe, düşünmenin önemi kavratıldıkça ve insanlar düşünerek üretmenin zevkine vardıkça gelişmeler, ilerlemeler de o oranda artış gösterecektir.

Bireyde var olan bu düşüncülerin, insanların yaşam standartlarını yükseltmeye yönelik bilimsel ve teknolojik amaçlı yapılandırılması, günlük düşüncülerden daha karmaşık ve sistematik bir yapıda olmasını dolayısıyla üst düzeyde düşüncülerin oluşmasını zorunlu kılmaktadır. Bilimsel nitelikli düşünme bireye ancak eğitim yoluyla kazandırılabilir bu sebeple eğitimin amacı; Kişinin varolan özelliklerini bilinçli hale getirerek, yeni özellikler kazandırarak sınırlamadan ve koşullandırmadan düşünen, üreten bireyler yetiştirmek olmalıdır ki gelişmekte olan ülkemizin yaratıcı, düşünene, üreten insan gücüne ihtiyacı vardır.

Hızlı gelişim ve ilerlemelerin sağlanabilmesi için, eğitimin dinamik bir yapı içermesini gerektirmektedir. Bu sebeple gelişen bilgi çağına uygun bireylerin yetiştirilmesinde, eğitim programlarının, kullanılan yöntem ve tekniğin de değiştirilip

ihtiyacı karşılayacak şekilde oluşturulması ve etkin olarak kullanılması gerekmektedir. 21. yy' da hangi niteliklere sahip insanlara ihtiyaç duyulacağına dair yapılan araştırmada bireylerin temel beceri (okuma- yazma, dinleme, konuşma, aritmetik), düşünme becerisi (karar verme, problem çözme vs), kişisel özellikler (iletişim kurma, sorumluluk alma vs.) gibi becerilerin yanı sıra kaynak kullanma (zaman, para, insan gücü), kişiler arası ilişkiler (iletişim, bilgi paylaşımı), teknolojiyi kullanma, bilgiyi işleme (bilgiye ulaşma, değerlendirme vs.) gibi yeterliklerde sahip olması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bu tip bireylerin yetiştirilmesinde Türk eğitim sisteminde varolan uygulamaların yetersiz kaldığı gerekçesiyle 1990 yılında TC. ve Dünya Bankasının ortak çalışması olan Milli Eğitimi Geliştirme projesi yürürlüğe girmiştir. Bireylerde bilgiyi elde edememe, elde edilen bilgiyi kullanamama, düşünememe gibi problemleri ortadan kaldırmak için; ilköğretimin başlangıcından orta öğretim sonuna kadar; bilimsel, sorgulayıcı, yaratıcı düşünebilen, problem çözebilen ve karar verme yetisine sahip bireyler yetiştirmek amacıyla bir çok değişiklikler yapılmıştır. Son olarak ta 2004 Yılında yeni bir program hazırlanmıştır.

Eflatun ve Aristo dönemlerinden beri birçok araştırmaya konu olan düşünme ve anlamı konularındaki çalışmalarda hala bir birlik sağlanamamıştır. Thomson düşünmeyi altı farklı biçimde tanımlarken Türkçe sözlükte düşünme; “Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek ve aradaki ilgilerden yararlanarak düşünce elde etmek, zihinsel yetiler oluşturmak, muhakeme etmektir” (Türkçe Sözlük, 1983) şeklinde tanımlanmaktadır.

Düşünme sürecinin oluşması sırasında etkinlikte bulunan ögeler; beyin, zeka, bilgi ve dildir. İnsanların davranışlarını etkileyen süreçler beyin kabuğunda yer alır ve dolayısıyla düşünme de beyinde gerçekleşmektedir. Beynin yapısı incelendiğinde sağ ve sol olmak üzere iki yarım küreden oluştuğu görülmektedir ve bu küreler farklı zihinsel etkinliklerin oluşmasında görev almaktadırlar. Beynin sol yarım küresi düşünme sürecinde problemin hissedilmesi, bulunması, Problemin çözümünde kullanılacak çözüm önerilerinin uygulanmasında etkinken sağ yarım küresi de problemin tanınmasında, üretilen çözüm önerilerinin çevreye iletilmesi ve kabullendirilmesi sırasında aktif olarak görev almaktadır.

Bireyde doğuştan varolan ve çevreyle etkileşimi sonucu geliştirilebilen zeka; yeni ve farklı durumlarda bireyin çevreye uyum yapabilmesi, soyutlama ve problem çözebilen gücü olarak tanımlanabilir. Birey yeni nesnelere ve durumlarla karşılaştıkça bu yeniliklere uyum sağlayana kadar bir dengesizlik ve gerilim yaşar bu sebeple nesnelere tanımlamaya,

problemi çözmeye dolayısıyla düşünmeye başlar. Zihin devamlı olarak bilişsel süreçleri gerçekleştirme durumunda olacaktır. Birey, düşünecek, eski bilgilerle yenileri örgütleyecek, anlamlandırmaya çalışacaktır ve sonunda çözüme ulaşıp dengeyi kuracaktır. Bu süreç içinde değişik boyutta düşünme davranışlarında bulunacak ve yeni bir şeyler öğrenmiş olacaktır. Yani zeka potansiyel bir güçtür, düşünme ise zekanın yapmış olduğu işlemler bütünüdür denilebilir. Düşünmenin bir diğer ögesi olan bilgi de düşünmenin ürünüdür.

İnsanlar dış dünyadan aldıkları verileri zihinsel süreçlerden geçirerek anlamlandırır ve bilgiyi elde etme gerektiği yerde kullanabilme zihinsel süreçlerle sağlanmaktadır. Bu durumda bilgi düşünme sisteminin girdisi ve çıktısı durumundadır. Sosyal bir varlık olan insan çevresel etkileşimle devamlı zihinsel faaliyetler gösterir bu etkileşimin sağlanması dille gerçekleşmektedir. Düşünmenin aracı kavramlardır ve kavramlar bilgi ile ilişkilendirilerek ve dille bağlantılar kurularak somutlaştırılır. Birey hem dış çevreden uyarıların alınması sırasında hem de oluşturduğu zihinsel faaliyetlerin dış dünyaya aktarılması sırasında dile ihtiyaç duymaktadır.

Tüm bu öğelerin yardımlarıyla bireyde düşünme süreci, Çevreden alınan uyarıların (hissetme, işleme, görme, duyma, tatma, koklama, inanma, isteme vb. faaliyetler) yardımıyla bir problemin varlığının hissedilmesiyle başlamaktadır. İkinci aşama kuluçka aşamasıdır, problem üzerinde düşünülerek, geçmiş yaşantılar, eski ve yeni bilgilerle çözüm yolları üretilmeye çalışılır ve bu arada bilinç altı süreçler daima çalışmaktadır. Kavrayış aşamasında, Bireyin beyninde bir fikir oluşmaya başlar ve düşünmeyle yepyeni bir boyut elde edilir. Çözüm yolları denenir. Son aşama olan değerlendirme aşamasında ise, elde edilen fikirler sınanarak ya doğruluğu kesinleşir ya da yeni bir problemin oluşmasına neden olur. Bir problemle başlayan düşünme, sonuca ulaşma konusunda birey için bir amaca dönüştükten sonra bireyin düşünmesine yön vermektedir. Bu yön düşünmenin sonuca göre çeşitlendiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla tek tip bir düşünmeden bahsetmekten ziyade farklı düşünme çeşitlerinin olduğu söylenebilir.

Düşünme üzerine araştırma yapanlar düşünmenin ürüne, sürece, sonuca vs. göre çeşitlendiğini ortaya koymuşlardır. Bu sebeple düşünmenin bir çok çeşidi vardır (rasyonel, politik, bilimsel, işlemsel vs.). Fakat her birinin tarzı farklıdır, seçilen düşünme tarzı, karar verme sürecini ve hızını etkilemektedir. Browning insanlarda dört ayrı düşünme çeşidinin

olduğunu savunmaktadır (Analitik düşünenler, kavramsal düşünenler, yapısal düşünenler, sosyal düşünenler). 1983 yılında Howard Gardner'ın ortaya koyduğu çoklu zeka kuramı Browning' in bu görüşünü desteklemektedir. Bu kurama göre insanlarda çok sayıda zeka alanının olduğu ve bunun (müzik zekası, içsel zeka, sözel zeka, doğa zekası, görsel-uzamsal zeka, bedensel zeka, sosyal zeka, mantık-matematiksel zeka) her insanda farklılık gösterdiği ve bu zekaların güçlendirilebileceği şeklindedir. Bloom, Eğitim sisteminin hedefleri olan bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamakları aynı zamanda alttan üste doğru artan bir düşünsel etkinliği de içerdiğini belirterek altı çeşit düşünmeden bahsetmektedir (hatırlamaya yönelik düşünme, kavramaya yönelik düşünme, pratik düşünme, analitik düşünme, sentezci düşünme, yargısal düşünme). Tüm bunların yanı sıra yaratıcı ve eleştirel düşünmede eğitim sisteminde bireylere kazandırılması amaç edilen düşünme çeşitlerindedir.

İnsanlar toplu halde yaşarken hiç beklemedikleri olaylar, problemlerle karşılaşabilirler. Bu problemlerin çözümünde doğru davranışın sergilenmesi ve bireyin problem hakkında kestirmelerde bulunması geliştirilmiş düşünce gücünün sonucudur. Düşünme hem bireyler hem toplumlar için sürekli ve güvenilir ortamların hazırlanmasında da önemli bir araçtır. İnsan ve dolayısıyla toplum hayatında bu kadar önemli bir yeri olan düşünmenin geliştirilmesi artık zorunluluk halini almıştır. Bu sebeple eğitimin amaçlarından biride düşünen insan yetiştirmek olmalıdır.

Düşünme üzerinde çalışmalar yapan Edward Do Bono düşünmenin öğretilbilir olduğunu, düşünme öğretiminde algılamaların önemli olduğunu, dikkatli davranıldığında hataların azaltılarak sağlıklı düşünmelere ulaşılabileceğini belirtmektedir. Düşünmeyi engelleyen algısal hataların (problemi sezgilemede güçlük, probleme geniş açıdan bakamama, terimlerin tanımlanmasındaki yetersizlik, duyu organlarını gözlemlerde yeterince kullanamama, uzak ilişkileri görmede güçlük, Neden ve sonuç ilişkisini ayırmada güçlük) yanı sıra öğrencinin sınıf ortamında, istek duyduğu konu üzerinde çalışamaması, çalışma yapacağı konu üzerinde gerekli bilgiyi sağlayamaması, çalışma ortamlarının oluşturulamaması ve araç gerecin sağlanamaması, öğrenci sayısının fazla olması ve çalışma süresinin kısıtlanması gibi etkenler düşünen, yaratıcı bireylerin yetişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durumda öğretmene büyük görevler düşmektedir.

Düşünmeyi geliştirmeye yönelik eğitim yapmayı amaçlayan öğretmenin öncelikle kendisinin alanında uzman, demokratik, yeniliklere açık ve en önemlisi eğitimdeki gelişmelere karşı duyarlılık göstererek kendini geliştirmeye açık yapıya sahip olması gerekmektedir. Sınıfta demokratik ortamı oluşturarak öğrencinin kendine güveninin desteklemeli ve cesaretlendirmelidir. Ayrıca eğitimde birbirini tamamlayıcı unsurlardan olan program, yöntem, teknik strateji vs.'nin de düşünme becerisini kazandırmaya yönelik düzenlenmesi gerekmektedir. Düşünme becerileri farklı eğitim kademelerinde farklı düzeylerde verilmelidir. Çocukların çevreyi algılayışları, yorumlamaları, dili kullanışları farklı olduğu için kendilerine özgü öğrenme ve düşünme farklılıkları vardır. Bu sebeple düşünme yeteneğinin kazandırılması her bireyde farklıdır. Bazı düşünme becerilerini bazı bireyler ilköğretim çağında kazanırken aynı beceri bir başka birey tarafından lise düzeyinde kazanılabilmektedir. Bunun yanında düşünme yöntemindeki çeşitlilik de önemlidir. Bazı düşünme türü ilköğretimde verilebilir fakat alışkanlık haline gelmesi ve tam olarak kazanılması üniversite eğitimini gerektirebilir.

Düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik programlarda iki tür uygulama bulunmaktadır. Düşünme için öğrenme ve düşünmeyi düşünme. Düşünme için öğrenmede; herhangi bir konu hakkında doğru cevapların nasıl elde edildiği, kavramların nasıl kullanıldığı ve konu ile kısımlarda ilişkilerin, bağlantıların ortaya çıkmasını içeren düşüncüleri kapsamaktadır. Düşünmeyi düşünmede ise düşünme stratejilerini ve bunların nerelerde, nasıl kullanılacağını öğretmeyi içermektedir (Özden, 1997). Buradan da anlaşılacağı gibi düşünme için öğrenme, düşünmeyi geliştirmede ilk basmağı oluşturmaktadır. Bu sebeple ilköğretim programlarının bu yönde hazırlanıp, orta öğretim düzeyinde biraz daha profesyonelleşmiş olan düşünmeyi düşünme uygulamalarına yer verilebilir. Hazırlanan eğitim programına bağlı olarak uygulanacak strateji, yöntem, teknik de programı destekleyici yönde olmalıdır. Konunun özünü tam verebilmeli, yeterince açık olmalı ve belirli sınırlarla birbirinden ayrılmalıdır.

Öğretim stratejileri öğrenci aktivitesine göre çeşitlilik gösterir (Doğrudan öğretim stratejisi, dolaylı öğretim stratejisi, etkileşimli öğretim stratejisi, Bireysel öğretim stratejisi, Deneysel öğretim stratejisi, Sunuş yoluyla öğretim stratejisi, buluş yoluyla öğretim stratejisi, vs.). Bu stratejiler incelendiklerinde doğrudan öğretim stratejisinin ezberci eğitimin temelini oluştururken diğer stratejilerde düşünme gücüne dayalı öğretimden söz edilebilir. Dersler içeriğine ve çeşitlerine göre farklı öğretim yöntemleri ve bunları

kapsayan tekniklerle verilmelidir. Ezbere eğitimin, sisteme yerleşmesindeki en önemli faktör öğretmenler tarafından genellikle anlatım yönteminin kullanılarak derslerin işlenmesidir. Yapılan araştırmalara göre anlatım tekniğinin öğretimde mümkün olduğunca az kullanılması gerektiği yolunda sonuçlar ortaya çıkmıştır. Ancak bu yöntemle birlikte destekleyici diğer yöntemlerinde kullanılması gerekmektedir. Her öğretim yönteminin hatırd tutulma oranı farklılık göstermektedir. Amaç eğitim sistemindeki ezberi ortadan kaldırmak olduğuna göre derslerde düşünmeyi geliştirmeye yönelik teknikler uygulanmalıdır ki bu tekniklerden biri de Altı Şapkalı Düşünme Tekniğidir. Edward De BONO'nun 1980'lerin başında ortaya koyduğu Altı Şapkalı Düşünme Tekniği; düşünce kaynağının diğer yan düşüncelerle birleştirilmesinden oluşmaktadır ve tekniğin görevi; önemli kararlar, yargı ve hükümlerde bireye yardımcı olmaktır. Teknikte bir konuya farklı açılardan bakma esas alınmaktadır. Bu yöntemle duyguları, mantıktan; yaratıcılığı, bilgi birikiminden ayırarak çok yönlü olarak düşünme amaçlanmaktadır. Altı farklı renk ile ortaya konan teknik, altı farklı rolü de içermektedir. Her şapkada şapkayı takan birey, giydiği şapkanın özelliğine uygun rolü oynamak zorundadır. Bono şapkalar için seçilen renklerin gelişi güzel olmadığını her rengin insanda bazı çağrışımlar oluşturduğunu ve bundan yola çıktığını savunmaktadır.

- Beyaz Şapka (bilgi); Beyaz kağıdı çağrıştırır tarafsızdır ve bilgi taşır.
- Kırmızı Şapka (duygular); kırmızı ateş ve sıcaklığı çağrıştırır.İnsanın içindeki ateşle ilgilidir.
- Siyah Şapka (mantıksal olumsuzluk); Hakimlerin giydikleri cüppeyi çağrıştırır. Hakimler konuları mantıksızlığa izin vermeden değerlendirirler.
- Sarı Şapka (mantıksal olumlu); Güneş ışığını çağrıştırır. İnsanlar kendilerini güneşli havalarda daha olumlu hissederler.
- Yeşil Şapka (yaratıcı düşünme); Doğanın yeşil rengini, büyüme, filizlenme ve enerjiyi çağrıştırır.Yeni fikirler yeşerir.
- Mavi Şapka (düşünmenin kontrolü); Gökyüzünden yeryüzüne bakıştır. Serinkanlılığı ve bağlantısızlığı çağrıştırır.

İlköğretim kurumlarında programlar incelendiğinde iki özellik dikkati çeker. Okutulan derslerde konuların basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru sınıf düzeyine

göre derinleştigi ve Mihver ders olarak belirlenen Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi derslerinin diğ er derslerle ilişkilendirilmesi. Araştırmada Sosyal Bilgiler dersinin seçilmesinde bu temel özellik etkin olmuştur. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi ifade ve beceri dersleri olarak adlandırılan diğ er derslerle ilişkilendirilerek, bağlantılar sağlayarak işlenmesi gerektiğ inden düşünme becerilerinin rahatça kullanılabilceğ i bir yapıdadır. Ayrıca ilköğ retimin altıncı sınıfının seçilmesindeki amaç, bu çağ çocuklarının zihinsel gelişim aşamalarında somut düşünmeden soyut düşünmeye geçiş döneminde olmalarından kaynaklanmaktadır. Altı Şapkalı Düşünme Tekniğ inin oyun niteliğ inde olması, kolay öğ retilebilir olması ve derslerin eğ lenceli bir şekilde işlenebileceğ i düşüncesiyle araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırmada amaç; “Altı Şapka Düşünme Tekniğ i'nin İlköğ retim 6. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki akademik başarısına etkisini belirlemek” olarak ifade edilmiştir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir.

- Altı Şapkalı Düşünme Tekniğ ine göre hazırlanan günlük planların uygulandığ ı eğitim ortamı ile klasik yöntemle hazırlanan planların uygulandığ ı eğitim ortamının akademik başarıya etkisini belirlemek,
- Altı Şapkalı Düşünme tekniğ inin uygulanmasına ilişkin deney grubu öğrencilerinin görüşlerini belirlemek.

Araştırmanın yukarıda belirtilen alt amaçlarına ulaşabilmek için aşağıdaki denenceler test edilmiştir.

5.1.2. Birinci Alt Amaca ilişkin Denenceler

1- Kontrol grubu ve deney grubu ön test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.

2- Kontrol grubunun ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.

3- Deney grubu ön test ve son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.

4- Kontrol grubu ve Deney grubu son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.

5- Kontrol grubu ve Deney grubu erişi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

6- Kontrol grubu son test ve geciktirilmiş test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.

7- Deney grubu son test ve geciktirilmiş test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır.

8- Deney ve Kontrol grubu sontest ve geciktirilmiş test arasındaki puan farkları arasında anlamlı farklılık vardır.

5.1.2.2. İkinci Alt Amaç

Araştırmanın ikinci alt amacına ulaşmak için Altı Şapkalı Düşünme tekniğiyle hazırlanan günlük planların uygulanmasıyla işlenen ünite sonunda deney grubunda bulunan öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Bu amaçla kullanılan sorular şu şekildedir.

- 1- Altı şapkalı düşünme tekniğinin olumlu ve olumsuz yönleri sizce nelerdir ?
- 2- Siz öğretmen olsaydınız derslerinizde bu tekniği kullanır mıydınız ?
- 3- Altı şapkalı düşünme tekniğinin size nasıl katkıları oldu ?

Araştırma deneysel bir çalışma olarak yapılmıştır. Ve öntest-sontest kontrol gruplu araştırma modeline göre desenlenmiştir. Buna göre bir deney ve kontrol grubu oluşturulmuştur. Gruplar belirlenirken,

1. Öğrencilerin ön test uygulamasında aldıkları puan
2. Öğrencilerin bir yıl önceki akademik başarı notu ortalaması
3. Öğrencilere sene başlarında uygulanan seviye tespit sınavı sonuçları
4. Öğrencilerin bir önceki yıl sosyal bilgiler dersindeki başarı puanı

Kümeleme analizi ile eşitlenmiştir. Araştırmanın evreni Elazığ ili ilköğretim 6. sınıf öğrencileridir. Örnekleme ise, Bahçelievler ilköğretim okulu 6. sınıf öğrencilerinden oluşmuştur.

Çalışmanın başında her konu için Altı şapkalı düşünme tekniğine dayalı günlük planlar hazırlanmıştır. Planlarda konular ve şapkaların renklerinin özellikleri birlikte incelenerek bu özelliklere uygun sorular hazırlanmış, verilebilecek muhtemel cevaplara

göre öğrencilerin düşünceleri bu sorulara yoğunlaştırılmaya çalışılmıştır. Deney grubunu oluşturan sınıfın öğrencileri altışarlı guruplara ayrılmıştır. Takılacak şapkaların renkleri ve rolleri hakkında öğrencilere kapsamlı açıklamalar yapılmıştır. Ders konuları değişikçe öğrencilerinde farklı şapkalar takarak çok yönlü düşünmelerine imkan sağlanmıştır. Ayrıca dersin daha zevkli işlenmesi için altı farklı renkte hazırlanan şapkalar dersin işlenişi sırasında öğrenciler tarafından kullanılmıştır. Grubu yönetecek olan mavi şapka aynı zamanda grubun sekreteri olarak görev yapacağı açıklanarak, konular tekniğe uygun olarak işlenmiştir. Kontrol grubunu oluşturan sınıflarda geleneksel yöntem kabul edilen düz anlatım, soru-cevap vs. teknikler kullanılmıştır.

Araştırma verileri, birinci alt amaca ulaşmak için hazırlanan başarı testi ve İkinci alt amaca ulaşmak için hazırlanan görüşme soruları olmak üzere iki şekilde toplanmıştır. Başarı testi deney ve kontrol gruplarına öntest-sontest olarak ve bu eğitim yılından sonraki yıl da geciktirilmiş test olarak üç kez uygulanmıştır. Verilerin analizi deney ve kontrol grubunun belirlenmesinde yapılan istatistik işlemlerinde SPSS istatistik programlarından yararlanılmıştır.

Araştırmanın ikinci alt amacına ilişkin veriler, nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olan görüşme yolu ile sağlanmıştır. Bu sebeple çözümlenmeler niteliksel araştırmalara özgü yapılmıştır. Verilen tüm cevaplar teker teker yorumlanmıştır.

5.1.3.Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular denenceler dikkate alınarak aşağıda verilmiştir.

1. Kontrol ve deney grupları ön test puan ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.
2. Kontrol grubunun ön test ve son test puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark yoktur.
3. Deney grubu ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
4. Kontrol grubu ve Deney grubu son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
5. Kontrol grubu ve Deney grubu erişim puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

6. Kontrol grubu son test ve geciktirilmiş test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.
7. Deney grubu son test ve geciktirilmiş test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.
8. Deney ve Kontrol grubu son test ve geciktirilmiş test arasındaki puan farkları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

5.2. Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın bulguları doğrultusunda elde edilen sonuçlar alt amaçlar dikkate alınarak şöyle sıralanabilir.

5.2.1. Araştırmanın birinci alt amacına ilişkin sonuçlarda altı şapkalı düşünme tekniğinin öğrenci başarısını arttırdığı belirlenmiştir. Bununla beraber geleneksel yönteminde öğrenci başarısını arttırdığı fakat yetersiz kaldığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Eğitim dinamik bir yapı içermelidir. Çünkü Teknolojik ve bilimsel gelişmeler karşısında ihtiyaç duyulan bireylere kazandırılacak vasıflar eğitimle verilmektedir. Zaman içinde, ihtiyaç duyulan insan tipini yetiştirmek amacıyla, Türk eğitim sistemi içinde bir çok program değişikliği gerçekleştirilmiş fakat bireylerin sosyal, toplumsal ve kişilik gelişmeleri göz ardı edilerek sadece başarıya odaklanılmış geleneksel eğitimin uygulanması ezber eğitimi temelini oluşturmuştur.

Geleneksel yöntemlerle eğitim gören bireylerin düşünme güçlerinin geliştirmedikleri kendilerini ifade etmekte yetersiz kaldıkları, karşılaştıkları bilgiyi doğru kabul ederek sorgulamadıkları bilinmektedir. Bu durum bilgilerin, birey tarafında ezberlenerek depolanmasına yeri geldiği zaman kullanılamamasına belli bir zaman sonra da bu bilgilerin yok olmasına sebep olacak ve bireyler kendi fikir ve görüşlerinin dışında düşünemez duruma geleceklerdir (Semerci, 1999). Böyle bir eğitim, öğrencinin kapasitesinin geliştirilmesine değil körelmesine neden olacaktır. Pestalozzi, Rousseau, Dewey çalışmalarında geleneksel yöntemlerin öğrenciyi edilgenleştirerek düşünmelerini

engellediğini, öğrenme yeteneklerini körelttiğini savunmuşlardır (akt. Açıkgöz, 2003). Geleneksel yöntemin öğrenci başarısını arttırmada yetersiz kaldığı sonucu başka çalışmalarda ortaya konmuştur.

Onur'un (2003), yapmış olduğu "İşbirlikli Öğrenme Yöntemi ile Geleneksel Yöntemin İlköğretim Okulları 7. Sınıf İngilizce Dersinde Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkilerinin Karşılaştırılması" konulu araştırmasının sonucunda işbirlikli öğrenme yönteminin geleneksel yöntemle göre öğrenci başarısını arttırmada daha etkili olduğunun ortaya çıkmıştır ve yine Öner'in (1999), "İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kubaşık Öğrenme Yönteminin Eleştirel Düşünme ve Akademik Başarıya Etkisi" adlı çalışması sonunda, kubaşık öğrenme yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubu arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Araştırmada çıkan diğer bir sonuç ise, deney grubu öğrencilerinde kontrol grubu öğrencilerine göre unutmanın daha fazla gerçekleşmiş olmasıdır. Öğrenci başarısını arttırmada en önemli etken, bilgi kaybına neden olan unutmayı en az düzeye indirmektir ki bunun ezbere bir eğitimle gerçekleştirilmesi imkansızdır denilebilir. Yapılan araştırmalarda unutmaya etken olan dört neden ortaya konulmuştur

1. Bilginin kullanılmaması
2. Örgütlenen bilgilerin tam yerleştirilmemesi ki bu piaget'e göre dengelenmenin tam sağlanmaması ile açıklanmaktadır.
3. İlgi duyulmayan konular unutulur.
4. Yeni yaşantılar eskileri unutturur (Bacanlı, 2001).

Yapılan araştırmada altıncı sınıf seviyesine kadar geleneksel yöntemlerle eğitilmiş olan öğrenciler, yeni uygulamayı yadırgayarak öğrenememe kaygısı yaşamış ve tedirginliklerini görüşme sorularında dile getirmişlerdir. Öğrenememe kaygısı örgütlenen bilgilerin tam olarak yerleşmesine engel olduğu için unutmayı arttırdığı şeklinde açıklanabilir. Kontrol grubunda da unutma gerçekleşmiştir fakat öğrencilerin alışmış oldukları türden yöntemlerle ders işlemeleri bu kaygıyı yaşamamalarına neden olduğu için deney ve kontrol grubu arasındaki unutma farkı bu şekilde yorumlanabilir.

Araştırmanın ikinci alt amacına ilişkin bulgular öğrencilerin özellikle beyaz şapkayı takmayı istedikleri ve bir kısım öğrencinin de konunun öğretmen tarafından anlatılmasını istedikleri sonucu çıkmıştır.

Okullarda öğretmenler zaman ve içerik bakımından müfredata uygun ders işleme kaygısı yaşadıkları için, ders kitaplarındaki gereksiz ayrıntılarla dolu konu metinlerini öğrenciye dikte ettirerek, kendisi anlatarak işlemektedirler. Hartley ve Davies'in (1978) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin anlatım yönteminde dikkatlerini ilk on dakika da topladıklarını ve anlatılanların % 70'ini hatırladıklarını, daha sonra dikkatlerin dağılarak anlatılanların sadece % 20'sini hatırladıkları tespit edilmiştir. Bu durumda öğretmenin öğrettiğini sandığı konu aslında gerçek anlamda öğrenilmemiş olmaktadır. Uygulanan en farklı yöntem soru- cevap yöntemidir ki bu yöntemde de öğrencilerin verdikleri cevaplar kitaplardan alınan ezbere bilgiyi içermektedir.

Geleneksel yöntemlerle eğitilen bireyler başarılarının düşeceği ve konuyu anlayamayacakları endişesiyle ve hazır olan bilgiyi öğretmenin anlatmasıyla daha kolay öğrenecekleri düşüncesiyle yeni yöntemlerin uygulanışına da olumlu bakmamaktadırlar. Bu durumu bir öğrenci şu şekilde ifade etmiştir. "Ben altı şapkalı düşünme tekniğini pek sevmeydim öğretmen olsaydım bu tekniği kullanmazdım konuyu ben anlatır, soru-cevap şeklinde ders işlerdim. Bu tekniği artık uygulamayalım. Konuları siz anlatınca ben daha iyi anlıyorum. Bence biz eski yöntemimize devam edelim". Geleneksel öğretim yöntemleriyle yıllarca bu şekilde ders işlenmeye alışmış olan öğrenciler, yapılan çalışmada ezberci yapının etkisini, öğrencilerin özellikle beyaz şapka takmaya istekli olduklarını belirtmeleriyle ortaya çıkarmıştır. Beyaz şapkanın görevi salt bilgiyi Yargı, yorum, duygu, izlenim, kişisel görüş ve fikir üretmeden ortaya koymaktır. Öğrenciler fikir üretmek, düşünmek ve düşüncelerini ortaya koymaktan beceremedikleri veya çekindikleri için beyaz şapkayı takmayı daha çok tercih ettikleri belirlenmiştir.

Ishiyama, McClure, Hart ve Amico (1999), Öğrencilerin öğretim stratejilerinden, kontrol konuları, cinsiyet ve sınıf düzeyi eleştirel düşünme eğilimleri gibi değişkenlerden nasıl etkilendiklerini belirlemek amacıyla yaptıkları "Eleştirel düşünce eğilimi ve kontrol konumu olasılıklarına göre öğretim stratejilerinin değerlendirilmesi" konulu araştırma Truman State Üniversitesi siyasal bilimlere giriş sınıflarına devam eden 66 lisans öğrencisi üzerinde yürütülmüş ve sonuç olarak eleştirel düşünmeye eğilim gösteren öğrencilerin grup

çalışmalarını eleştirel düşünmeyi geliştirmede etkisini reddederek anlatım yöntemini diğer öğrencilerden daha çok benimsedikleri ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni olarak ta öğrencilerin bilgi eksikliklerinin olmasını bu eksikliklerin hazır olarak verilmesinin daha kolaylarına gittikleri ve lise yıllarından beri anlatım yöntemine dayalı ders işlemeye alışkın olmaları ileri sürülmüştür. Bu tür bir eğitim gören birey düşünme gücünün yanı sıra kendini ifade etme, iletişim kurabilme gibi becerileri de yitirmektedir. Uygulama sırasında akıllarına bir şeyin gelmediğini belirten öğrencilerden biri “Çalışırken insanın aklına şapkası hakkında pek bir şey gelmeyince arkadaşlar tarafından zorlanınca çok acele ettiğimiz için bir şeyler söylemeye çalışsak da unutuluyor” şeklindeki ifadeside bu görüşü desteklemiştir.

Altı Şapkalı Düşünme tekniğini öğrenciler; katılımın fazla olması ve farklı bir uygulama olmasından dolayı zevkli bulduklarını ifade etmişlerdir. Öğrenci dersi zevkle işlediğinde daha başarılı olduğu bilinmektedir. Tekniğin bir oyun niteliği taşıması, kolay öğretilebilir olması, öğrenci diyaloglarına çok fazla yer verilmesi ve öğretmenin rehber konumunda olması gibi özellikleri monoton geçen derslerin renklenmesini sağlamaktadır. Öğrenciler bu durumu görüşme tekniğinde verdikleri cevaplarla ifade etmişlerdir. Ayrıca tekniğin uygulanışında farklı renkte şapkanın ifade ettiği roller sayesinde konu gereksiz ayrıntılara yer verilmeden geniş kapsamlı olarak ortaya koyarak ve öğrenci düşünme becerilerinin yardımı ile bilgileri yapılandırarak kendi çıkarımını yaptıkları belirlenmiştir. Bir öğrenci bu konuda “Bence herkesin konuya değişik fikirlerle bakması, değişik düşüncelerle konuyu anlatması çok güzel konuyu anlaması müthiş oldu.” şekilde düşüncesini ifade etmiştir.

Araştırmanın bulgularında yapılan deneysel çalışmanın düşünmeyi geliştirdiği söylenebilir. Tekniğin amaçlarında biri ortaya konulan konu hakkında bireyin kendini riske sokmadan düşündüklerini söyleyebilmesini sağlamaktır. Böylelikle öğrenci düşüncelerinden dolayı tepki almaktan korkmadan kendini ifade edebilmektedir bu durumu öğrenciler görüşme sorularında dile getirmişlerdir.

Eğitim sisteminde öğretmen merkezli ders işleme, öğrencinin pasifleşmesine düşüncelerini söylerse olumsuz tepkiler alır kaygısına neden olmaktadır. Düşünmeyi geliştirmeye yönelik eğitim yapacak olan öğretmenin olumlu sınıf atmosferi oluşturması öğrencilerin düşünme bakımından kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olacaktır.

Baskıcı ve diktacı bir öğretmenin işlediği dersle öğrenci teknolojinin ve çağdaş eğitimin sağladığı nimetlerden de faydalanamayacaktır. Korku öğrencinin merakını, sorup öğrenmesini engelleyecektir. Öğrencinin kendine güveninin desteklenmesi ve cesaretlendirilmesi çok önemlidir (Çaya, 1998). Araştırmanın ikinci alt amacına ilişkin bulguların değerlendirilmesinde konu hakkında farklı fikirlerinde olabirliğinin ortaya çıkması ve kendi görüşlerini de katarak bilgiyi yapılandırmasına olanak sağladığı öğrencilerin ifadesiyle ortaya çıkmıştır. Dewey okullarda öğrenciye soru sormayı, ne öğrendiğini düşünmeyi, incelemeyi, şüpheciliği öğretmenin düşünme eğitimi için gerekli olduğunu ileri sürmüştür. Düşünme gücüyle kazanılan öğrenmelerin daha kalıcı olduğu bilinmektedir (Dewey, 1982).

Tüm bu sonuçlar dikkate alınarak eğitimde kalitenin artırılması için geleneksel öğretim yöntemleri yerine düşünme becerilerini kazandırmaya ve geliştirmeye yönelik uygulamaların getirilmesi, eğitimde kalitenin artırılmasının yanı sıra, iyi iletişim kurabilen, düşünen, üreten bireylerin yetişmesini sağlayacaktır.

5.3. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına dayandırılarak geliştirilen öneriler Araştırmaya yönelik ve araştırmacıya yönelik olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır

5.3.1. Araştırmaya yönelik öneriler

- 1- Eğitim Sistemimizde müfredatta yer alan dersler ve ders konularının özellikleri ezbere bilgi aktarımını içerdiği için öğrenci başarısını düşürmektedir. Araştırmada öğrencinin aktiviteye dayalı yöntemlerle başarısının arttığı görülmüştür. Bu sebeple derslerde öğrenci aktivitesinin fazla olduğu yöntemler kullanılmalıdır.
- 2- Araştırma ilköğretim altıncı sınıf öğrencileri üzerinde yapılmış ve bu düzeydeki öğrencilerde özellikle beyaz şapkanın takılması konusunda öğrenciler ısrarlı davranmışlardır. Bu durum ezber eğitimden kaynaklandığı bilinmektedir Bu sebeple düşünme becerilerini kazandırma anasınıfı seviyesinde başlatılabilir. Bu

çağda kazandırılmaya başlanan beceriler bireyde düşünmeyi ve düşünerek hareket etmeyi hayat felsefesi haline dönüştürebilir.

- 3- Öğrencisinde düşünmeyi öğretme ve geliştirmeye yönelik eğitim verecek olan öğretmenin önce kendisinin bu becerileri bilmesi ve benimsemesi gerekmektedir. Kullanacağı farklı yöntem ve teknikleri uygulama kapasitesine sahip olabilmelidir. Bu amaçla bu yeterliliğe sahip olmayan öğretmenler tespit edilerek hizmetiçi eğitime tabi tutulabilirler.
- 4- Öğretmen yetiştiren üniversitelerin eğitim programlarında düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik yöntem ve teknikler özel ve uygulamalı bir ders olarak programda yer almalıdır.

5.3.2. Araştırmacıya yönelik öneriler

1. Araştırma öğrenci başarısı boyutunda ele alınmıştır. Bu tekniğin düşünmeyi geliştirebilme boyutu da incelenebilir.
2. Düşünme becerilerini kazandırmaya yönelik yöntem ve tekniklerde bilgi kaybına neden olan unutma konusu incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü.(2003). *Aktif Öğrenme*. Eğitim Dünyası Yayınları. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Akbıyık, C. (2002). *Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı*. (yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Akinoğlu, O. (2001). *Eleştirel Düşünme Becerilerini Temel Alan Fen Bilgisi Öğretiminin Öğrenme Ürünlerine Etkisi*. (yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
- Akkurt, D. (2001). *Düşünme ve Yaratıcılık*. 12 Mayıs 2003 tarihinde <http://www.akkurt.com>. adresinden indirildi.
- Aksu, A. (1998). Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Öğretim Yöntemi ve Cinsiyetin Fen Başarısı, Mantıksal ve Yaratıcı Düşünme Yeteneğine Etkileri, *Eğitim ve Bilim*. 5 (67): 37-45.
- Alpöge, G. (1991). *Çocuk ve Dil*. Yapı Kredi Yayınları.
- Anuradha A, Gokhale.(1999). Collaborative Learning Enhances Critical Thinking <http://borg.lib.vt.edu/ejournals/JTE/jta-c7nl/gokhale.jte-v7nl.html>.(1999). Adresinden indirildi
- Babadoğan, C.,Gürkan, T. (2002). Sorgulayıcı Öğretim Stratejisinin Akademik Başarıya Etkisi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*. 1(2)
- Bacanlı, H.(1999).*Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel yayıncılık.
- Başar, H. (2003). Ön Yargısız ve Ezbersiz Eğitim. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi. 9 (34). s.214-235
- Başar, H. (1998). Düşünmeyi Geliştirmeye Yönelik Öğretim. *Milli Eğitim*, 140: 3-4
- Bono, E. D. (1984). Critical Thinking is Not Enough. *Education Leadership*, September, Vol. 42, Number 1, ss. 16-22.
- Bono, E.D. (1998). *Altı Ayakkabılı Uygulama Tekniği*. Remzi Kitabevi
- Bono, E.D. (1997). *Altı Şapkalı Düşünme Tekniği*. Remzi Kitabevi
- Coşkuer, S. (1994). *Renkler ve Kişiliğiniz*. İstanbul: Site Ofset.
- Cüceloğlu, D.(1998). *İnsan ve Davranış*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D.(1994). *İyi Düşün Doğru Karar Ver*. Ankara: Sistem Yayıncılık
- Çaya, S. (1998). Okulda Eğitim Öğretim İklimi. *Çağdaş Eğitim*. (245)

- Demirel, Ö.(2002). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Demirli, C. (2002). *Web Tabanlı Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinde Öğrenci Başarısına Etkisi*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü . Elazığ.
- Dewey, J. (1982). GSU Master Teacher Program: On Critical Thinking. 02.04.2004 tarihinde 02.04.2004 tarihinde <http://www.gsu.edu/dschjb/wwwcrit.html>.adresinden indirildi.
- Dyck, B. (2003). **Put on Your Six Thinking Hats** . 16.01.2004 tarihinde World.com/a curr / voice 102.shtml.adresinden indirildi.
- Ekinci, A.(2005). Bilgi Toplumunda Eğitimin Anahtar Kavramı: Öğrenmeyi Öğrenme. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*.5 (59).
- Ennis, R.(1987). Critical Thinking. 5 nisan 2004 Tarihinde <http://dbweb.liv.ac.uk/ltsnpssc/ab/ab-html/node9.html> adresinden indirilmiştir.
- Erden, M. (Tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Gelen, İ. (1999). *İlköğretim Okulları 4.Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Düşünme Becerilerini Kazandırma Yeterliliklerinin değerlendirilmesi*.(yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Hançerlioğlu, O. (1993). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hayran, İ. (2000). *İlköğretim Öğretmenlerinin Düşünme Becerileri ve İşlemlerine İlişkin Görüşleri*. (Uşak İli Örneği). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.
- http://cispom.bioestate.edu/murli/cps/Six_hats.html.**Edward de Bono's Six Thinking Hats. 05.09.2003 tarihinde indirildi.**
- http://www.aptt.com/6_hats.htm(2003) **Six Thinking Hats**
- http://www.cispom.bioestate.edu/murli/cps/Six_hats.html. Edward de Bono's Six Thinking Hats, adresinden 05.09.2003 tarihinde indirildi.
- Ishiyama, T.J.,McClure, M.; Hart, H.; Amico J. (1999). Critical Thinking Disposition and Locus Control as Predictors of Evaluations of Teaching strategies, *College Student Journal*, 33(2), 269-278.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Tekışık Matbaası.
- Kazancı, O. (1989a). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Kazancı Matbaası.

- Kazancı, O. (1998b). *Eğitimde Eleştireci Düşünme ve Öğretimi*. Ankara: Kazancı Matbaası.
- Kürüm, D. (2002). *Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Gücü*. Anadolu Üniversitesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).
- Labelle, S.(1996). *Six Thinking Hats*. 05.09.2003 tarihinde Members.optusnet.com.au/Charles 75/ Creative/Techniques/sixhats.htm-6k adresinden indirildi.
- MEB, (1997). *İlköğretim Okul Programı*. Ankara: MEB Yayınları
- MEB, (1996). Onbeşinci Milli Eğitim Şurası, (Raporlar, Görüşmeler, Kararlar). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Onur, E. (2003). *İşbirlikli Öğrenme Yöntemi ile Geleneksel Yöntemin İlköğretim Okulları 7. Sınıf İngilizce Dersinde Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkilerinin Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.
- Öktem, F. (2001). Zeka Kavramı. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 2 (22)
- Öner, S.(1999). *İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kubaşık Öğrenme Yönteminin Eleştirel Düşünme ve Akademik Başarıya Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Özden, Y. (1997). *Öğrenme ve Öğretme*. Pegem Yayınları, Ankara: Önder matbaacılık
- Özden, Y. (1999). *Eğitimde Yeni Değerler*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Saban, A. (2000). *Öğrenme- Öğretme Süreci*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sayın, Ş. (1990). *Çağdaş Eğitimde Amaç ve Yöntem. Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim*. Çağdaş yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1.İstanbul: Cem Yayınevi
- Seçkiner, M. (1993). Düşünme Üzerine. Akamedya'ya Doğru. 16.01.2004 Tarihinde www.akamedyayadogru.org adresinden indirilmiştir.
- Selçuk, Z. (2000). *Gelişim ve Öğrenme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Semerci, Ç. (2003). *Kuramdan Uygulamaya Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Ders Notu*.
- Semerci, N. (1999). *Kritik Düşünmenin Mikro Öğretim Dersinde Eleştiri Becerisini Geliştirmeye Etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ.

- Semerci, N. (1999). Öğretmenin Görevi: Düşünmeyi Geliştirmek. *F. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1): 209-216
- Semerci, N. (2000). *Kritik Düşünmenin Mikro Öğretim Dersinde Eleştiri Becerisini Geliştirmeye Etkisi. Eğitim ve Bilim*, 25 (117): 3-6
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim. Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Spot Matbaacılık.
- Serdar, B.(1998). *Lise Öğretmenlerinin Bilimsel Düşünmeyi Kazandırmaya yönelik Tutumları ve Görüşleri*. Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyon.
- Sezal, İ., Erkan, S.(1995).21.Yüzyıl Öğretmeni. *Uluslararası Dünya Öğretmen Eğitimi Konferansı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi
- Sun, D. H. (1994). *Renginizi Tanıyın. İstanbul*: Arıtan Yayınevi
- Sünbül, M. (2001).*Öğrenme –Öğretme Stratejisi*. 11 Mayıs 2005 tarihinde <http://yozgat.meb.gov.tr/yerköy/4.html>. adresinden indirildi.
- Tarman, S.(1999)*Yaratıcılık: Kuramları,Boyutları, Zeka ve Eğitimle İlişkisi*.1. Ulusal Sanat Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, No.25 s.325-340 . 20 mayıs 2005’ te www.muzikegitimciler.net/bilimsel/bildiri/yarat.html .adresinden indirilmiştir.
- Taşpınar, M. (2004). *Kuramdan Uygulamaya Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Nobel basımevi
- Tatlıdil, H. (1992). *Uygulamalı Çok Değişkenli Analiz*. Ankara: H.Ü. Yayınları
- Tokyürek, T. (2001). *Öğretmen Tutumlarının Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Becerilerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler enstitüsü.
- Tözün, A.(2002). *Düşünce ve İnsan*. 20 Temmuz 2005 tarihinde <http://historicalsense.com/archive/Fener50.html> adresinden indirildi.
- Türkçe sözlük*, (1993). Milliyet yayını.
- Uysal, A. (1998). *Sosyal Bilimler Öğretim Yöntemlerinin Eleştirci Düşünme Gücünün Geliştirilmesindeki Rolü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

- Üstün, A. (2001). *Bilgi Kurumlarının Eğitimde Yeniden Yapılanmadaki İşlevi*. 18 Ağustos 2004 tarihinde http://www.archimac.org./JAS/JAS2001/JAS03_02.spml adresinden indirildi.
- Üstündağ, T. (2003). *Yaratıcılığa Yolculuk*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Varış, F. (1994). *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler*. Ankara: Alkım Yayıncılık.
- Venç, E. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimine Dair Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Bilimin ve Aklın Aydınlığında Eğitim*. 5 (59) 59-61
- Yeşilkayalı, (1997). Eğitim Sempozyumu, *Nasıl Bir Eğitim Sistemi; Güncel Uygulamalar ve Geleceğe İlişkin Öneriler*, Bilsa Bilgisayar Yayınları (10-12 Nisan 1997, D.E.Ü. Sabancı Kültür Sarayı) İzmir.
- Yıldırım, A. Şimşek, H.(2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Sözkese Matbaacılık.
- Zoller, U. (1993). Critical Thinking. 5 Nisan 2004 Tarihinde <http://dbweb.liv.ac.uk/ltsnpsc/ab/ab-html/node9.html>. adresinden indirilmiştir.

EKLER

	Sayfa
1. Altı Şapkalı Düşüme Tekniği İle Hazırlanmış Sosyal Bilgiler Ders Planları.....	87
2. Türkiye'miz Ünitesi Hedef ve Davranışları.....	119
3. Türkiye'miz Ünitesi Belirtke Tablosu.....	122
4. Madde Ayrırcılık Güçlük İndisleri.....	123
5. Sosyal Bilgiler Başarı Testi Soruları	124
6. Özgeçmiş.....	128

Ek-1**Altı şapkalı düşünme tekniğine göre hazırlanan sosyal bilgiler ders planları****SOSYAL BİLGİLER DERS PLANI****Ders** : Sosyal Bilgiler**Ünite** :Türkiye'miz**Konu** :Yurdumuzda Ekonomik Hayat,Tarım (Tarla ve Bahçe Kültürleri)**Sınıf** :6-A/B**Süre** :1 Ders Saati**Araç-Gereç** :Ders Kitabı,LGS hazırlık kitapları,Ürün haritası**Hedef Davranış**: -Tarım Bilgisi

- 1- Cumhuriyet döneminde Tarım sektöründe yapılan çalışmalar bilgisi
- 2- Verilen bir tarım ürününün yetiştirilme şartlarını yazma/ söyleme
- 3- Verilen bir ürünün hangi bölgede yetiştiğini söyleme /yazma
- 4- Verilen tarım ürününün üretimi hakkında yorum yapabilme
- 5- Tarım ürünlerinin iklime göre çeşitlilik göstermesinin nedenleri hakkında yorum yapabilme

Yöntem teknik : Altı Şapkalı Düşünme Tekniği**Etkinlikler** :

Dikkat çekme : Bir buğday tanesinin ekmeğe dönüşmesi sırasında hangi işlemler yapılır? Tadelle bisküvisinin reklamı hatırlatılacak. Evinizde yemeklerde kullanılan sıvı yağlar nelerden elde edilmiştir?

Güdüleme : Konuyu iyi kavradığınız takdirde hem güzel ülkemizde yetiştirdiğimiz tarım ürünlerinin neler olduğunu nerelerde yetiştiğini öğrenmiş olur , hem bilgilensmiş ,kültürümüzü arttırmış hem de konuyla ilgili çıkabilecek sorulara da doğru cevap vermiş oluruz

Özet :

1.ADİM : Daha önceden öğrencilere anlatılan altı şapkalı düşünme tekniğinde her şapkanın ifade ettiği renkler ve bu renklere ait düşünme çeşitleri hatırlatılacak ve konu hakkında tahtaya kısa notlar yazılacaktır. Bir oyun gibi tekniğin kuralları hakkında bilgi verilecektir.

2.ADİM: Sınıftaki öğrenciler altışarlı küçük gruplara ayrılacaktır ve altı farklı renkte hazırlanan şapkalar öğrencilere dağıtılacaktır. Mavi şapka liderliğinde istenildiği takdirde şapkaların değiştirilmesi sağlanacaktır .Bu değişimle düşünce tarzı da değişecektir.

3.ADIM: Her gruba bir sekreter verilecek her şapkanın ortaya koyduğu fikirleri not etmeleri istenecek, şapka sahiplerine soru sorabilecekleri açıklanacaktır .

4.ADIM: Ders konusu öğrencilere duyurulacaktır.görüş belirtmek için kısa bir süre verilecektir.

BEYAZ ŞAPKA;

Yurdumuzdaki tarım sektörü hakkında ne gibi bilgilere sahibiz ? Beyaz şapkayı takan öğrenci sahip olduğu bilgileri aktardıktan sonra Grup lideri (mavi şapka takan öğrenci) sorular soracak ve beyaz şapka takan öğrenci eksikleri tamamlayacaktır. Mevcut olan bilgiyi ortaya çıkarmak için öğrenciyi yönlendirecek sorular ve verilebilecek muhtemel cevaplar aşağıda verilmiştir. Beyaz şapkayı takan öğrenciye sorulacak sorular;

Sorular:

1. Tarım nedir?
2. Tarımı destekleyen kurumlar hangileridir?
3. Tahıl-hububat bitkileri ve sanayi bitkileri nelerdir?
4. Tahıl bitkilerinin yetiştirilme şartları nelerdir?
5. Hangi tarım ürünü ülkemizde nerede yetiştirilmektedir?
6. Tarım Ürünlerinin bölgelerimize göre dağılımı nasıldır?
7. Sanayi bitkisi ne demektir?
8. Diğer tarım ürünleri nelerdir?

Verilebilecek muhtemel cevaplar:

1. Toprağın ekilip biçilmesine tarım denir.
2. Ziraat bankası, DSİ , köy hizmetleri vs.
3. Buğday , mısır, pirinç, darı,arpa, pamuk, tütün, şeker pancarı, çay, ayçiçeği, zeytin
4. Buğday -ilk zamanlarda su daha sonra sıcaklık ister.
Pirinç-bataklıkta yetişir olgunlaşmada kuraklık ister.
Arpa sıcak ve soğukluğa dayanıklıdır.
Mısır nemli havayı ve olgunlukta kuraklığı ister.
Pamuk gelişme döneminde bol su ve yüksek sıcaklığa ihtiyaç duyar.

Tütün yetiştirme döneminde sulanmaya,olgunlaşma döneminde yüksek sıcaklığa ihtiyaç duyar.

5. İç Anadolu, Marmara, Akdeniz, buğday üretiminde; İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Ege bölgesinde arpa, Akdeniz, Karadeniz, Marmara ve Ege bölgesinde mısır, Karadeniz'in batı ve orta kesimlerinde, Meriç ovasında pirinç yetiştirilmektedir.
6. Buğdayın %31'i İç Anadolu bölgesinde, Mısırın %41'i Akdeniz de yetiştirilmektedir.
7. Sanayi kollarına hammadde yetiştirmek için üretilen bitkilerdir.
8. Sebze ve meyvelerdir. Bunların yanında baklagillerde yetiştirilmektedir.

SİYAH ŞAPKA ;

Tarım sektöründe yapılan çalışmalarda ne gibi olumsuz durumlar söz konusudur? sorusu sorularak varolabilecek olumsuz durumlar hakkında düşüncelerinin alınması sağlanacak.

Sorular

1. Sizce tarım sektöründe ne gibi problemler yaşıyoruz ?
2. Sizce tarımın ülke ekonomisinde yeri nedir ? Ülke ekonomisini nasıl etkiler ?

Verilebilecek muhtemel cevaplar

1. Tarım faaliyetlerinde gerekli makinelere sahip değiliz.
2. hala eski yöntemlerle tarım yapıldığı için üretim kaliteli olmaz.
3. üretilen tarım ürünleri satılamayabilir ve ülkemiz zarara uğrayabilir.
4. Gelişmiş ülkelerin olduğu bir dünyada tarım sektörünün gelişmiş olması ekonomik alanda gelişmemizi engeller.

KIRMIZI ŞAPKA;

Beyaz ve siyah şapka takan arkadaşlarınızın düşünceleri sonucunda;

Sorular

1. Karşılaşılan ve aktarılan bu problemlerde neler hissettiniz ?
2. .Bu durumlar sizde hangi duyguların oluşmasına neden oldu?
3. Ülkemizin tarım ürünleri açıklandığında neler hissettiniz?
4. Tarım ürünleri ve alanlarının çokluğu bir Türk olarak sizi nasıl etkiliyor.?

Verilebilecek muhtemel cevaplar

1. Tarımda modern aletlerin kullanılmaması tarımla uğraşan insanların daha çok emek harcayarak daha az ürün elde etmesine neden olduğu için çiftçiler geçimlerini zor kazanmaktalar ve o insanlar artık yeni iş imkanları için şehirlere göç etmekte, mutsuz olmaktadır.
2. ileride çiftçiler iş yapmazlarsa ülkemiz tarım ürünlerini başka ülkelerden almak zorunda kalacaklar ve ülkemiz fakirleşecek üzücü bir durum oluşacak.
3. Topraklarımız verimli olduğu için çok şanslı bir ülkeyiz. Bu durumda çiftçilerimizde mutlular.
4. Bir Türk olarak bu durumdan gurur duyuyoruz.

YEŞİL ŞAPKA;

Siyah şapkayı takan arkadaşımız bize bazı olumsuzluklardan bahsetti. Buna göre;

Sorular

1. 'Siz nasıl bir çözüm önerisinde bulunursunuz ?'
2. Tarım faaliyetlerinde karşılaşılan problemleri nasıl giderebiliriz ?
3. Tarımı iyileştirme adına daha farklı neler yapılabilir ?
4. Tarım sektörünün ekonomiye daha fazla katkı getirmesi için önerileriniz nelerdir?

Verilebilecek muhtemel cevaplar

1. Türkiye tarım politikasını değiştirebilir, yeni tarım ürünleri üretebilir.
2. Daha iyi makineler daha ucuza çiftçiye verilebilir.
3. Tarımı cazip hale getirmek için çalışmalar yapılabilir.

SARI ŞAPKA ;**Sorular**

1. Tarım sektöründe yapılan çalışmalarda avantajlar nelerdir ?
2. Bu çalışmaların ülkemize getirisi neler olabilir ?
3. Tarımın ülke ekonomisine olumlu katkısı nedir ?
4. Tarım ürünlerinin fazla olması bize ne sağlar ?

Verilebilecek muhtemel cevaplar

1. Ülkemizde modern aletlerin kullanımı yaygınlaştırılmaktadır. Topraklarımızın da %36 'sı tarıma elverişli olduğundan kaliteli ürün elde etme avantajınız bir çok ülkeye göre daha fazladır. Bu durum ülke ekonomimizi olumlu etkileyecektir.
2. Bu çalışmalarla ülkemizde ithal tarım ürünü almamıza gerek kalmaz. Ülkemiz kar eder.

MAVİ ŞAPKA ;

Sorular

1. Bugünkü gündemimiz neydi ?
2. Bir sonraki konumuz ne olacak ?
3. Bugünkü konumuzun özeti nedir ?

Cevaplar

1. Bugünkü gündemimiz tarım, tarım sektöründeki çalışmalar, var olan kuruluşlar vs.
2. Sebze ve meyveler
3. Bu gün tarımın ne olduğu, tarım ürünleri, tarım sektöründe yapılan çalışmalar, karşılaşılan problemler, çözüm önerileri tarımın geliştirilmesinde neler yapılabileceği hakkında konuşuldu. Mavi şapkayı takan öğrenci özeti yaptıktan sonra ders işlenişinde sekreterlerin tuttuğu notlar sınıfa okunacaktır.

ÖZET VE DEĞERLENDİRME

SOSYAL BİLGİLER DERS PLANI

Ders : Sosyal Bilgiler

Ünite : Türkiye'miz

Konu : Yurdumuzda Ekonomik Hayat, Hayvancılık

Sınıf : 6-A/B

Süre : 1 Ders Saati

Araç-Gereç : Ders Kitabı, LGS hazırlık kitapları,

Hedef Davranış: - Yurdumuzda hayvancılık Bilgisi

- 1- Hayvancılığın geçim kaynağı olarak seçilmesinin sebebini söyleme/ yazma.
- 2- Verilen bir hayvanın hangi bölgelerde yetiştirildiğini söyleme/yazma.
- 3- Verilen bir hayvancılık türünün yetiştirilmesinde tercih edilme nedenini söyleme söyleme/yazma.
- 4- Hayvancılığın geliştirilmesine ilişkin yorumlama yapabilme.
- 5- Verilen hayvancılık türünün yaygın olmasının sebebini yorumlama.

Etkinlikler :

Dikkat çekme :Öğretmen sınıfa getirdiği bazı hayvan resimlerini gösterip, adlarını söyler. Daha sonra bu hayvanların insanlara ne gibi faydası olduğunu sorar. Kurban Bayramı'nda kesilen kurbanların etlerini ve derilerini ne yaptınız ?

Güdüleme :Konuyu iyi kavradığınız takdirde hayvanların insanlar için ne gibi bir öneme sahip olduğunu, ülkemizde yetiştirdiğimiz hayvanların neler olduğu ve daha çok nerelerde yetiştirildiğini öğrenmiş olacaksınız.

Özet :

1.ADIM : Daha önceden öğrencilere anlatılan altı şapkalı düşünme tekniğinde her şapkanın ifade ettiği renkler ve bu renklere ait düşünme çeşitleri hatırlatılacak ve konu hakkında tahtaya kısa notlar yazılacaktır. Bir oyun gibi tekniğin kuralları hakkında bilgi verilecektir.

2.ADIM: Sınıftaki öğrenciler altışarlı küçük gruplara ayrılacaktır ve altı farklı renkte hazırlanan şapkalar öğrencilere dağıtılacaktır. Mavi şapka liderliğinde istenildiği takdirde şapkaların değiştirilmesi sağlanacaktır. Bu değişimle düşünce tarzı da değişecektir.

3.ADIM: Her gruba bir sekreter verilecek her şapkanın ortaya koyduğu fikirleri not etmeleri istenecek, şapka sahiplerine soru sorabilecekleri açıklanacaktır .

4.ADIM: Ders konusu öğrencilere duyurulacaktır. Görüş belirtmek için kısa bir süre verilecektir.

BEYAZ ŞAPKA;

Yurdumuzdaki hayvancılık hakkında ne gibi bilgilere sahibiz ? Beyaz şapkayı takan öğrenci sahip olduğu bilgileri aktardıktan sonra Grup lideri (mavi şapka takan öğrenci) sorular soracak ve beyaz şapka takan öğrenci eksikleri tamamlayacaktır. Mevcut olan bilgiyi ortaya çıkarmak için öğrenciyi yönlendirecek sorular ve verilebilecek muhtemel cevaplar aşağıda verilmiştir. Beyaz şapkayı takan öğrenciye sorulacak sorular;

Sorular

1. Hayvanların nelerinden yararlanırız ?
2. Hayvancılık ülkemizde önemli bir geçim kaynağıdır ?Niçin ?
3. Ülkemizde hangi hayvan türleri bulunmaktadır ?Daha çok nerelerde ?
4. Ülkemiz hayvancılığın yapılması açısından yeterlimidir ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Hayvanların etinden, sütünden, derisinden, gücünden vs. yararlanırız.
2. Ülkemizin yer şekilleri bakımından da uygun olması buralarda yaşayan halkın geçim kaynağı olarak hayvancılığı seçme nedeni olmuştur. Tarımdan sonra en önemli geçim kaynaklarından biride hayvancılıktır.
3. Küçükbaş, büyükbaş, kümes hayvancılığı, arıcılık, ipekböcekçiliği ülkemizde yapılmaktadır.Yurdumuzda küçük ve büyükbaş hayvancılığı daha çok İç Anadolu

ve Doğu Anadolu da yapılmaktadır. Buraları diğer bölgeler izler. Kümes hayvancılığı tüm yurttan yaygındır. Arıcılık tüm bölgelerde yapılır ama bazı yerlerin balları ünlüdür. Rize, Şemdinli, Bitlis, Kars, Erzurum, Konya ve Muğla gibi. İpekböcekçiliği Marmara bölgesinde özellikle Bursa ve Bilecik'te gelişmiştir.

4. Yurdumuz geniş çayır ve meralara sahip olması ve yüksek kesimlere sahip olması nedeniyle hayvancılığa uygundur.

SİYAH ŞAPKA ;

Beyaz şapka takan arkadaşımızı dinledik bu durumda hayvancılıkta ne gibi olumsuzluklar söz konusudur ?

Sorular,

1. Hayvancılık alanındaki yetersizliklerimiz nelerdir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Tarım alanında bir çok proje varken Gap, Dap vs. hayvancılık alanında böyle bir çalışma yapılmamaktadır. Bu durum zamanla hayvancılık alanında kalitenin düşmesine neden olabilir.
2. Halka temiz ve sağlıklı ürünler getirmek için hayvancılıkla uğraşanların devamlı hayvanlarını veteriner kontrolünde yetiştirmesi gerekmektedir. Oysa bu konuda yeterli bilinç kazandırılmamıştır.

KIRMIZI ŞAPKA;

Beyaz ve siyah şapka takan arkadaşlarımızın düşünceleri sonucunda;

Sorular

1. Tepkileriniz nedir ?
2. Bu düşünceler karşısında neler hissettiniz ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Hayvancılık yapanların bu konuda yaptıkları hataları Tv'den de izlediğimizde çok üzülmüyoruz. Üstelik bu hayvanlara da haksızlık olmakta.
2. Hayvancılıkla uğraşanların bu konuda eğitim almaları gerekiyor. Böylelikle davranışın değişeceğine inanıyoruz.
3. Tiftik keçisinin dünyada ender bir hayvan olması ve bizim bu hayvana sahip olmamız çok sevindirici bir durum.

YEŞİL ŞAPKA;

Siyah şapkayı takan arkadaşımız bize bazı olumsuzluklardan bahsetti. Buna göre;

Sorular

1. Sizin önerileriniz nelerdir ?
2. Hayvancılık alanında ne gibi farklı çalışmalar yapılabilir ?
3. Hayvancılıkta yaşanan yetersizlikler nasıl giderilir ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Devlet hayvancılıkla uğraşanların hayvanları için devamlı veterinerler görevlendirip , hayvanların bakımlarını yaptırabilir. Bu çalışmalar için ücret almazsa bu sorun çözülebilir.
2. Hayvancılığın geliştirilmesi için modern aletlerin olduğu çiftlikler oluşturulabilir. Böylece kalite de arttırılabilir.

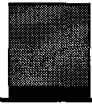
SARI ŞAPKA ;

Sorular ;

1. Hayvancılığın ülke ekonomimize katkısı nedir ?
2. Yeşil şapkanın ortaya koyduğu fikirlerin yararları neler olabilir ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Ülkemizin tarım yapılamayacak olan yüksek yerlerinde bile ekonomiye katkı oluşturması açısından hayvancılığın yapılması önemlidir. Bu dezavantaj bile avantaj durumuna getirilmiştir. Tarımla uğraşan çiftçi aynı zamanda hayvancılıkta yaparak, hem geçimini sağlar hem de ülke ekonomisine katkıda bulunur.
2. Kalite artışı ve sağlıklı ürünler elde edilebilir, ayrıca ülkemize yetişen ve dünyada çok ender bulunan tiftik keçisi gibi hayvanlarında daha çok değer kazandırılmasına sebep olur.

MAVİ ŞAPKA ;

Sorular

1. Bugünkü gündemimiz neydi ?
2. Bir sonraki konumuz ne olacak ?
3. Bugünkü konumuzun özeti nedir ?

Cevaplar

1. Bugünkü gündemimiz hayvancılık, yurdumuzda yetiştirilen hayvanlar, nerelerde yetiştirildikleri vs.
2. Su ürünleri
3. Bu gün Hayvancılık, elde edilen ürünler, karşılaşılan sorunlar, olabilecek çözüm önerileri üzerinde duruldu. Mavi şapkayı takan öğrenci özeti yaptıktan sonra ders işlenişinde sekreterlerin tuttuğu notlar sınıfa okundu.

ÖZET VE DEĞERLENDİRME**SOSYAL BİLGİLER DERS PLANI****Ders** : Sosyal Bilgiler**Ünite** : Türkiye'miz**Konu** : Yurdumuzda Ekonomik Hayat, Su ürünleri**Sınıf** : 6-A/B**Süre** : 1 Ders Saati**Araç-Gereç** : Ders Kitabı, LGS hazırlık kitapları,**Hedef Davranış** : -Su ürünleri bilgisi

- 1- Yurdumuzda balıkçılığın gelişmeye nedenlerini söyleme/yazma.
- 2- Denizlerdeki balık oranının deniz suyu yapısına göre durumunu yorumlama.

Yöntem teknik : Altı Şapkalı Düşünme Tekniği**Etkinlikler** :

Dikkat çekme : 'Jaws' adlı filmi izleyeniniz oldu mu? Jaws ne tür bir balıktır? Ülkemizde bu tür balıklar var mıdır?

Güdüleme : Bugün işleyeceğimiz konuyla ülkemizdeki deniz sularının özelliklerini ve buna bağlı balık türlerini öğrenmiş olacaksınız .

Özet :

1.ADIM : Daha önceden öğrencilere anlatılan altı şapkalı düşünme tekniğinde her şapkanın ifade ettiği renkler ve bu renklere ait düşünme çeşitleri hatırlatılacak ve konu hakkında tahtaya kısa notlar yazılacaktır. Bir oyun gibi tekniğin kuralları hakkında bilgi verilecektir.

2.ADIM: Sınıftaki öğrenciler altışarlı küçük gruplara ayrılacaktır ve altı farklı renkte hazırlanan şapkalar öğrencilere dağıtılacaktır. Mavi şapka liderliğinde istenildiği takdirde şapkaların değiştirilmesi sağlanacaktır. Bu değişimle düşünce tarzı da değişecektir.

3.ADIM: Her gruba bir sekreter verilecek her şapkanın ortaya koyduğu fikirleri not etmeleri istenecek, şapka sahiplerine soru sorabilecekleri açıklanacaktır .

4.ADIM: Ders konusu öğrencilere duyurulacaktır. Görüş belirtmek için kısa bir süre verilecektir.

BEYAZ ŞAPKA;

Sorular

1. Balıkçılık türleri nelerdir ? Ülkemizde ne tür balıkçılık yapılmaktadır ?
2. Denizlerimizde avlanan balık türleri nelerdir ?
3. Balıkçılığın ülkemizde gelişmeme sebepleri nedir ?
4. Ülkemiz denizlerinin özellikleri nelerdir ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Kıyı balıkçılığı (geçim balıkçılığı) ve Ticari balıkçılık. Ülkemizde kıyı balıkçılığı yapılmaktadır. Çünkü balıkçılık ülkemizde gelişmemiştir.
2. Hamsi, İstavrit ,Uskumru, Lüfer, Kefal, Barbunya, Kalkan, Torik
3. Denizlerimiz balık bakımından zengin değildir, balıkçılık yapanların sayısı azdır.Ticari balıkçılık yapılmamaktadır. Deniz kirliliği ve usulsüz avlanma nedeniyle balıkçılık gelişmemiştir.
4. Akdeniz suları sıcak ve tuzludur, Karadeniz soğuk ve daha az tuzludur, Ege kıyıları akarsu ağzlarının fazlalığı nedeniyle balıkçılık için elverişlidir.

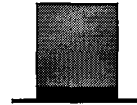
SİYAH ŞAPKA ;

Sorular;

- 1.Balıkçılığın ülkemizde gelişmemesinin getirdiği olumsuzluklar nelerdir ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. İnsanların beslenmesinde önemli olan balık , ülkemizde balıkçılığın yapılmaması nedeniyle halka pahalı satılmakta ve çeşit bakımından zengin olmamaktadır.
2. Ülkemizin balık potansiyelini kullanmaması ekonomi için kayıptır.

KIRMIZI ŞAPKA;

Sorular;

1. Balıkçılığın gelişmemesi sizde hangi duyguları oluşturdu ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Varolan bir kaynağın yeterince kullanılmaması bir Türk olarak bizi üzmektedir.
2. Usulsüz avlanma birçok deniz canlısına da zarar vermektedir. O hayvanlara da acımak gerekir.

YEŞİL ŞAPKA;**Sorular;**

1. Ülkemizde balıkçılığın geliştirilmesi için neler yapılabilir ?
2. Usulsüz avlanmayı önlemek için neler yapılabilir ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Balıkçılık cazip hale getirilebilir, göl balıkçılığında yeni tür üretimi için çalışmalar yapılabilir, Balıkçılıkla uğraşanlar için tarımda olduğu gibi çeşitli destekleyici kurumlar kurulabilir.
2. Bu tür avlama yapanlara cezalar verilerek başkalarının da bu hatayı yapmamaları konusunda uyarılarak doğru ve yeni avlanma teknikleri öğretilir.

SARI ŞAPKA ;**Sorular ;**

1. Siyah ve yeşil şapka takan arkadaşlarınızı dinlediniz. Buna göre olumlu düşünceleriniz neler olabilir ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Özellikle göllerde tatlı su balıkçılığının geliştirilmeye çalışılması ekonomi için yarar sağlayabilir.
2. Balıkçılığı gelişmemiş olması varolabilecek yeni balık türlerine ve fazlalığına neden olmuştur. Eğer balıkçılık teşvik edilirse balıkçılık sayesinde ülke ekonomisinde patlama olabilir.

MAVİ ŞAPKA ;**Sorular**

1. Bugünkü gündemimiz neydi ?
2. Bir sonraki konumuz ne olacak ?
3. Bugünkü konumuzun özeti nedir ?

Cevaplar

1. Bugünkü gündemimiz su ürünleri, ülkemizde balıkçılığın durumu, denizlerimizin özellikleri vs.

2. Orman ürünleri

3. Bugün balıkçılık , ülkemizdeki balık çeşitleri, balıkçılığın geliştirilmesine yönelik çözüm önerileri karşılaşılan sorunlar üzerinde duruldu. Mavi şapkayı takan öğrenci özeti yaptıktan sonra ders işlenişinde sekreterlerin tuttuğu notlar sınıfa okundu.

ÖZET VE DEĞERLENDİRME

SOSYAL BİLGİLER DERS PLANI

Ders : Sosyal Bilgiler

Ünite : Türkiye'miz

Konu : Yurdumuzda Ekonomik Hayat, Orman ürünleri

Sınıf : 6-A/B

Süre : 1 Ders Saati

Araç-Gereç : Ders Kitabı, LGS hazırlık kitapları,

Hedef Davranış : -Orman ürünleri bilgisi

1- Ormanların yararlarını söyleme/ yazma.

2- Ormanlarda bölgelere göre hangi ağaç türlerinin yetiştiğini söyleme/yazma.

3- Ormanların doğal özelliklerini söyleme/yazma.

Yöntem teknik : Altı Şapkalı Düşünme Tekniği

Etkinlikler :

Dikkat çekme : Orman haftası ne zamandır ? Orman haftasında fidan dikeniniz oldu mu ?

Güdüleme : Bugün işleyeceğimiz konuyla ormanların faydalarını, orman ürünlerini, yurdumuzda nerelerde ormanların bulunduğunu öğreneceksiniz.

Özet :

1.ADİM : Daha önceden öğrencilere anlatılan altı şapkalı düşünme tekniğinde her şapkanın ifade ettiği renkler ve bu renklere ait düşünme çeşitleri hatırlatılacak ve konu hakkında tahtaya kısa notlar yazılacaktır. Bir oyun gibi tekniğin kuralları hakkında bilgi verilecektir.

2.ADİM: Sınıftaki öğrenciler altışarlı küçük gruplara ayrılacaktır ve altı farklı renkte hazırlanan şapkalar öğrencilere dağıtılacaktır. Mavi şapka liderliğinde istenildiği takdirde şapkaların değiştirilmesi sağlanacaktır. Bu değişimle düşünce tarzı da değişecektir.

3.ADIM: Her gruba bir sekreter verilecek her şapkanın ortaya koyduğu fikirleri not etmeleri istenecek, şapka sahiplerine soru sorabilecekleri açıklanacaktır .

4.ADIM: Ders konusu öğrencilere duyurulacaktır. Görüş belirtmek için kısa bir süre verilecektir.

BEYAZ ŞAPKA;

Sorular

1. Orman nedir ?
2. Yurdumuzun ormanlarının bölgelere göre dağılımı nasıldır ?
3. Orman ürünleri nelerdir ?
4. Ormanların yararları nelerdir ?
5. Ormanların geliştirilmesi ve korunması için neler yapılmalıdır ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Türlü büyüklükte ve çeşitli özellikte ağaçların bir arada bulunduğu bitki örtüsüdür.
2. Ormanlarımız kıyı bölgelerinde toplanmıştır. Karadeniz de geniş ve iğne yapraklı ağaçlar bulunmaktadır. Akdeniz de iğne yapraklılarla meşeler bulunur. Ege ve Marmara da çamlar ve meşeler bulunur . Diğer orman alanlarımız, Sarıkamış, Van gölü güneyi, Güneydoğu Toroslar, Tunceli-Bingöl arası vs.
3. Kereste, odun, reçine, sığla yağı, defne yaprağı ve yağı, çıra kozalak, çam fıstığı vs.
4. Yer altı ve yer üstü sularını düzenler. Toprakta suyu depolar, erozyonu önler, toprak kaymaları, çığ düşmesi ve şiddetli rüzgarların oluşturacağı zararları engeller. Yurdu güzelleştirir, av hayvanlarını barındırır, yurt savunmasında önemli bir yeri vardır.
5. Orman yangınlarına karşı dikkatli olunmalı, yakıt olarak kullanılmamalı, zarar gören alanlar yeniden ağaçlandırmak vs.

SİYAH ŞAPKA ;

Sorular;

1. Orman Bakanlığı'nın titiz çalışmalarının bile orman yangınlarına engel olamadığı bilinmektedir. Bu durum ülkemize nasıl zarar verir ?
2. Ormanların olmaması ne gibi zarara yol açar ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Orman Bakanlığının çalışmaları yetersiz kalmaktadır. Çıkan yangınlar zamanında söndürülememektedir. Bu sebeple zarar artmaktadır.
2. Ormanların olmaması zaten deprem kuşağında olan ülkemiz için problem oluşturur.

KIRMIZI ŞAPKA;

Sorular;

1. Ormanların tahrip edilmesine tepkileriniz nelerdir ?
2. Fidan dikme kampanyaları sizde ne gibi hislerin uyanmasına sebep oluyor ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Ormanlar uzun seneler sonucu oluşmaktadır, insanların dikkatsizliği yangılara , bilgisizliği tahriplere neden olmaktadır. Bu durum insanı öfkelenmektedir.
2. Bu kampanyalar tüm milletin bir yürek olarak hareket etmesidir. İnsanlar yıllar sonra diktikleri ağaçları görüp beklide duygulanacaklardır.

YEŞİL ŞAPKA;

Sorular;

1. Ormanların yok olmaması için ne gibi öneriler getirebiliriz ?
2. Orman yangınlarının önlenmesinde ne gibi çalışmalar yapılabilir ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Ormanların korunmasından sorumlu güvenlik görevlileri ormanlarda görev yapabilirler. Böylece işsiz vatandaşlarda iş sahibi olmuş olurlar.
2. Orman yangınlarının kısa sürede söndürülmesinde modern araçlar kullanılabilir, yangına neden olan mesire yerleri daha uygun alanlarda yapılabilir.
3. Okullarda belli dönemlerde ağaç dikmek zorunlu hale getirilerek her öğrencinin ağaç dikmesi sağlanabilir.

SARI ŞAPKA ;

Sorular ;

1. Ormanların korunması ve geliştirilmesi çalışmalarının yararları neler olabilir ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Ormanların korunmasından sorumlu güvenlik görevlileri ormanlarda görev yaparlarsa.böylece işsiz vatandaşlarda iş sahibi olmuş olurlar.ormanlarda korunmuş olur.

MAVİ ŞAPKA ;

Sorular

1. Bugünkü gündemimiz neydi ?
2. Bir sonraki konumuz ne olacak ?
3. Bugünkü konumuzun özeti nedir ?

Cevaplar

1. Bugünkü gündemimiz orman ürünleri, ülkemizde ormanları dağılımı, ormanların özellikleri , yararları vs.
2. Maden ve Enerji Kaynakları
3. Bu gün ormanlar, ormanlardaki ağaç türleri, orman ürünleri, ormanların geliştirilmesi ve korunması konuları üzerinde duruldu. Mavi şapkayı takan öğrenci özeti yaptıktan sonra ders işlenişinde sekreterlerin tuttuğu notlar sınıfa okundu.

ÖZET VE DEĞERLENDİRME

SOSYAL BİLGİLER DERS PLANI

Ders : Sosyal Bilgiler

Ünite : Türkiye'miz

Konu : Yurdumuzda Ekonomik Hayat, Madenler ve Enerji kaynakları

Sınıf : 6-A/B

Süre : 1 Ders Saati

Araç-Gereç : Ders Kitabı, LGS hazırlık kitapları,

Hedef Davranış: Maden ve Enerji kaynakları bilgisi

- 1- Verilen herhangi bir madenin nerede çıkarıldığını söyleme/yazma
- 2- Verilen madenin kullanım amacını söyleme/yazma
- 3- Yurdumuzda üretilen enerji kaynaklarının isimlerini söyleme/yazma
- 4- Madenlerin işletilmesi için kurulan kuruluşların isimlerini söyleme/yazma
- 5- Bir madenin işletilmesinde gerekli olan unsurları söyleme/yazma

Yöntem teknik : Altı Şapkalı Düşünme Tekniği

Etkinlikler :

Dikkat çekme :Orman haftası ne zamandır ? Orman haftasında fidan dikeniniz oldu mu ?

Güdüleme :Bugün işleyeceğimiz konuyla ormanların faydalarını, orman ürünlerini, yurdumuzda nerelerde ormanların bulunduğunu öğreneceksiniz.

Özet :

1.ADİM : Daha önceden öğrencilere anlatılan altı şapkalı düşünme tekniğinde her şapkanın ifade ettiği renkler ve bu renklere ait düşünme çeşitleri hatırlatılacak ve konu hakkında tahtaya kısa notlar yazılacaktır. Bir oyun gibi tekniğin kuralları hakkında bilgi verilecektir.

2.ADİM: Sınıftaki öğrenciler altışarlı küçük gruplara ayrılacaktır ve altı farklı renkte hazırlanan şapkalar öğrencilere dağıtılacaktır. Mavi şapka liderliğinde istenildiği takdirde şapkaların değiştirilmesi sağlanacaktır. Bu değişimle düşünce tarzı da değişecektir.

3.ADİM: Her gruba bir sekreter verilecek her şapkanın ortaya koyduğu fikirleri not etmeleri istenecek, şapka sahiplerine soru sorabilecekleri açıklanacaktır .

4.ADİM: Ders konusu öğrencilere duyurulacaktır. Görüş belirtmek için kısa bir süre verilecektir.

BEYAZ ŞAPKA;**Sorular**

1. Orman nedir ?
2. Yurdumuzun ormanlarının bölgelere göre dağılımı nasıldır ?
3. Orman ürünleri nelerdir ?
4. Ormanların yararları nelerdir ?
5. Ormanların geliştirilmesi ve korunması için neler yapılmalıdır?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Türlü büyüklükte ve çeşitli özellikte ağaçların bir arada bulunduğu bitki örtüsüdür
2. Ormanlarımız kıyı bölgelerinde toplanmıştır. Karadeniz de geniş ve iğne yapraklı ağaçlar bulunmaktadır. Akdeniz de iğne yapraklılarla meşeler bulunur. Ege ve Marmara da çamlar ve meşeler bulunur . Diğer orman alanlarımız, Sarıkamış, Van gölü güneyi, Güneydoğu Toroslar, Tunceli-Bingöl arası vs.
3. Kereste, odun, reçine, sığla yağı, defne yaprağı ve yağı, çıra kozalak, çam fıstığı vs.
4. Yer altı ve yer üstü sularını düzenler. Toprakta suyu depolar, erozyonu önler, toprak kaymaları, çığ düşmesi ve şiddetli rüzgarların oluşturacağı zararları engeller. Yurdu güzelleştirir, av hayvanlarını barındırır, yurt savunmasında önemli bir yeri vardır.

- Orman yangınlarına karşı dikkatli olunmalı, yakıt olarak kullanılmamalı, zarar gören alanlar yeniden ağaçlandırmak vs.

SİYAH ŞAPKA ;

Sorular;

- Orman Bakanlığı'nın titiz çalışmalarının bile orman yangınlarına engel olamadığı bilinmektedir. Bu durum ülkemize nasıl zarar verir ?
- Ormanların olmaması ne gibi zarara yol açar ?

Verilecek muhtemel cevaplar

- Orman Bakanlığının çalışmaları yetersiz kalmaktadır. Çıkan yangınlar zamanında söndürülememektedir. Bu sebeple zarar artmaktadır.
- Ormanların olmaması zaten deprem kuşağında olan ülkemiz için problem oluşturur.

KIRMIZI ŞAPKA;

Sorular;

- Ormanların tahrip edilmesine tepkileriniz nelerdir ?
- Fidan dikme kampanyaları sizde ne gibi hislerin uyanmasına sebep oluyor ?

Verilecek muhtemel cevaplar

- Ormanlar uzun seneler sonucu oluşmaktadırlar, insanların dikkatsizliği yangılara , bilgisizliği tahriplere neden olmaktadır. Bu durum insanı öfkeli kalmaktadır.
- Bu kampanyalar tüm milletin bir yürek olarak hareket etmesidir. İnsanlar yıllar sonra diktikleri ağaçları görüp beklide duygulanacaklardır.

YEŞİL ŞAPKA;

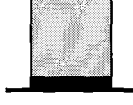
Sorular;

- Ormanların yok olmaması için ne gibi öneriler getirebiliriz ?
- Orman yangınlarının önlenmesinde ne gibi çalışmalar yapılabilir ?

Verilecek muhtemel cevaplar

- Ormanların korunmasından sorumlu güvenlik görevlileri ormanlarda görev yapabilirler. Böylece işsiz vatandaşlarda iş sahibi olmuş olurlar.

2. Orman yangılarının kısa sürede söndürülmesinde modern araçlar kullanılabilir, yangına neden olan mesire yerleri daha uygun alanlarda yapılabilir.
3. Okullarda belli dönemlerde ağaç dikmek zorunlu hale getirilerek her öğrencinin ağaç dikmesi sağlanabilir.

SARI ŞAPKA ;

Sorular ;

1. Ormanların korunması ve geliştirilmesi çalışmalarının yararları neler olabilir ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Ormanların korunmasından sorumlu güvenlik görevlileri ormanlarda görev yaparlarsa.böylece işsiz vatandaşlarda iş sahibi olmuş olurlar.ormanlarda korunmuş olur.

MAVİ ŞAPKA ;

Sorular

1. Bugünkü gündemimiz neydi ?
2. Bir sonraki konumuz ne olacak ?
3. Bugünkü konumuzun özeti nedir ?

Cevaplar

1. Bugünkü gündemimiz orman ürünleri, ülkemizde ormanları dağılımı, ormanların özellikleri , yararlar vs.
2. Maden ve Enerji Kaynakları
3. Bu gün ormanlar, ormanlardaki ağaç türleri, orman ürünleri, ormanların geliştirilmesi ve korunması konuları üzerinde duruldu. Mavi şapkayı takan öğrenci özeti yaptıktan sonra ders işlenişinde sekreterlerin tuttuğu notlar sınıfa okundu.

ÖZET VE DEĞERLENDİRME

SOSYAL BİLGİLER DERS PLANI

Ders : Sosyal Bilgiler

Ünite : Türkiye'miz

Konu : Yurdumuzda Ekonomik Hayat, Madenler ve Enerji kaynakları

Sınıf : 6-A/B

Süre : 1 Ders Saati

Araç-Gereç : Ders Kitabı, LGS hazırlık kitapları,

Hedef Davranış: Maden ve Enerji kaynakları bilgisi

- 1- Verilen herhangi bir madenin nerede çıkarıldığını söyleme/yazma
- 2- Verilen madenin kullanım amacını söyleme/yazma
- 3- Yurdumuzda üretilen enerji kaynaklarının isimlerini söyleme/yazma
- 4- Madenlerin işletilmesi için kurulan kuruluşların isimlerini söyleme/yazma
- 5- Bir madenin işletilmesinde gerekli olan unsurları söyleme/yazma

Yöntem teknik : Altı Şapkalı Düşünme Tekniği

Etkinlikler :

Dikkat çekme : Çocuklar içinizde Keban Barajını gören var mı?

Güdüleme : Bugün işleyeceğimiz konuyla yurdumuzda bulunana maden yataklarının nerelerde olduğunu, ne amaçla çıkarıldığını, enerji kaynaklarımızın neler olduğunu öğrenmiş olacaksınız

Özet :

1.ADİM : Daha önceden öğrencilere anlatılan altı şapkalı düşünme tekniğinde her şapkanın ifade ettiği renkler ve bu renklere ait düşünme çeşitleri hatırlatılacak ve konu hakkında tahtaya kısa notlar yazılacaktır. Bir oyun gibi tekniğin kuralları hakkında bilgi verilecektir.

2.ADİM: Sınıftaki öğrenciler altışarlı küçük gruplara ayrılacaktır ve altı farklı renkte hazırlanan şapkalar öğrencilere dağıtılacaktır. Mavi şapka liderliğinde istenildiği takdirde şapkaların değiştirilmesi sağlanacaktır. Bu değişimle düşünce tarzı da değişecektir.

3.ADİM: Her gruba bir sekreter verilecek her şapkanın ortaya koyduğu fikirleri not etmeleri istenecek, şapka sahiplerine soru sorabilecekleri açıklanacaktır .

4.ADİM: Ders konusu öğrencilere duyurulacaktır. Görüş belirtmek için kısa bir süre verilecektir.

BEYAZ ŞAPKA;

Sorular

1. Maden nedir?
2. Yurdumuzun maden ve enerji kaynaklarının bölgelere göre dağılımı nasıldır ?
3. Enerji kaynağı olarak yararlandığımız madenlerimiz nelerdir ?
4. Hangi maden ne amaçla çıkarılır?
5. Yurdumuzda madenlerle ilgili çalışmalar ne zaman başladı ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Yer altında bulunan zenginlik kaynaklarıdır.
2. Demir, yurdumuzun bir çok yerinde çıkarılmaktadır. Ancak önemli olanları Sivas-Malatya arasında kalan Divriği, Hekimhan ve çevresi ile kayseri, adana, Maraş arasındadır.maden işleyen başlıca kuruluşlar Karabük, Ereğli ve iskenderun' daki demir-çelik fabrikalarıdır. Bakır; yurdumuzun pek çok yerinde bulunmaktadır işletilen önemli bakır yatakları Murgul ve küre'dir. Krom; Fethiye, Marmaris, bursa, Eskişehir arası, guleman Elazığ çevresidir vs.
3. Taşkömürü, Linyit, petrol ayrıca su gücünden elektrik enerjisi ve su buharından Jeotermel enerji üretilmektedir.Güneş enerjisinden ısı enerjisi olarak faydalanılır.
4. Bor, özellikle jet ve roket yakıtı ,cam, elyaf, sabun, deterjan yapımında. Krom; çeliğin sertleştirilmesinde ve paslanmaz çelik üretiminde kullanılır vs.
5. Cumhuriyet döneminde Etibank kuruldu. Daha sonra M.T.A. kuruldu ve maden kanunu çıkarıldı.

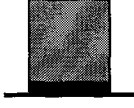
ŞAPKA ;

Sorular;

1. Bütün madenlerimiz yeterince işletiliyor mu?
2. Madenlerin yeterince işletilememesi ne gibi sorunlar doğurur?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Madenlerimiz sermaye ve teknik imkansızlıklar nedeniyle tam olarak işletilememektedir bu durum elimizdeki kaynakları kullanamamamıza sebep oluyor.
2. Madenler işletilebilseydi daha zengin bir ülke olabilirdik, bu durumda dış ülkelerin yardımına muhtaç oluyoruz.

KIRMIZI ŞAPKA;

Sorular;

1. Madenlerimizi tam olarak kullanamamıza tepkileriniz nelerdir ?
2. Madenlerin çıkarılması ve kullanılmasındaki problemler sizde ne gibi duygulara sebep oluyor

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Ülkemizi çok zengin yer altı kaynağa sahip ama bunu kendi gücüyle kullanamaması insanı üzmektedir.
2. Madenlerin çıkarılması sırasında doğal çevrede olumsuz etkilenmektedir. Bunun yanı sıra bilinçsiz ve tedbirsiz uygulamalar insanların canına mal olabiliyor.Grizu patlaması gibi.

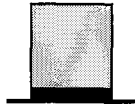
YEŞİL ŞAPKA;

Sorular;

1. Madenlerin tam olarak işletilmesi için ne gibi öneriler getirebiliriz ?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Maden kanunu ile özel sektöre verilen işletmelerin sayılarını arttırmak için teşvik edici çalışmalarda yapılabilir. Ülkenin sayılı iş adamlarının yardımı istenebilir.

SARI ŞAPKA ;

Sorular ;

1. Madenler ve enerji kaynaklarımızın zengin oluşunun bize getirisi neler olabilir ?
2. Madenlerin çıkarılmasındaki olumsuzluklar nasıl giderilebilir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Doğal enerji kaynaklarımızdan her alanda yararlanabiliriz. Denizlide jeotermal enerji binaların ısınması sağlanmaya başlamıştır.Bunun gibi mesela Ülkemizde güneşli

günler sayısı fazla olduğuna göre güneş enerjisi ile çalışan makineler üretebiliriz. Çıkarılan madenleri ihtiyacı olan dış ülkelere işbirliği yapılarak çıkarılması koşulu ile pazarlayabiliriz.

2. Maden çıkarmada görevli insanları özel olarak belli bir süre eğitime tabi tutabiliriz. Çıkarılan madenin özelliğine göre insanda vereceği sağlık problemleri dolayısıyla sağlık hizmetleri karşılanabilir.

MAVİ ŞAPKA ;

Sorular

1. Bugünkü gündemimiz neydi ?
2. Bir sonraki konumuz ne olacak?
3. Bugünkü konumuzun özeti nedir.?

Cevaplar

1. Bugünkü gündemimiz Maden ve Enerji Kaynaklarımızın neler olduğu madenleri işlememizdeki problemler, madenlerimizin nerelerde bulunduğu , enerji kaynaklarımız nelerdir vs.

2. Yurdumuzda sanayi

3. Madenlerimiz ve enerji kaynaklarımız üzerinde duruldu Mavi şapkayı takan öğrenci özeti yaptıktan sonra ders işlenişinde sekreterlerin tuttuğu notlar sınıfa okundu.

ÖZET VE DEĞERLENDİRME

SOSYAL BİLGİLER DERS PLANI

Ders : Sosyal Bilgiler

Ünite : Türkiye'miz

Konu : Yurdumuzda Ekonomik Hayat, Sanayi

Sınıf : 6-A/B

Süre : 1 Ders Saati

Araç-Gereç : Ders Kitabı, LGS hazırlık kitapları,

Hedef davranış: Yurdumuzda sanayi bilgisi

1- Yurdumuzdaki sanayi kuruluşlarının yer aldığı yerleri söyleme/ yazma

2- Verilen bir sanayi kolunun nerede daha çok geliştiğini söyleme /yazma

3- Yurdumuzdaki sanayi kollarının nerelerde neden geliştiğini söyleme/yazma

Yöntem teknik : Altı Şapkalı Düşünme Tekniği

Etkinlikler :

Dikkat çekme : İlimizdeki şeker fabrikasını gezip gören var mı? Hiçbir fabrikayı gezdiniz mi?

Güdüleme : Bugün işleyeceğimiz konuyla yurdumuzda bulunan sanayi kollarını sanayi kuruluşlarının ülkemizde nerelerde yoğunlaştığını ve nedenlerini öğrenmiş olacaksınız.

Özet :

1.ADİM : Daha önceden öğrencilere anlatılan altı şapkalı düşünme tekniğinde her şapkanın ifade ettiği renkler ve bu renklere ait düşünme çeşitleri hatırlatılacak ve konu hakkında tahtaya kısa notlar yazılacaktır. Bir oyun gibi tekniğin kuralları hakkında bilgi verilecektir.

2.ADİM: Sınıftaki öğrenciler altışarlı küçük gruplara ayrılacaktır ve altı farklı renkte hazırlanan şapkalar öğrencilere dağıtılacaktır. Mavi şapka liderliğinde istenildiği taktirde şapkaların değiştirilmesi sağlanacaktır. Bu değişimle düşünce tarzı da değişecektir.

3.ADİM: Her gruba bir sekreter verilecek her şapkanın ortaya koyduğu fikirleri not etmeleri istenecek, şapka sahiplerine soru sorabilecekleri açıklanacaktır .

4.ADİM: Ders konusu öğrencilere duyurulacaktır. Görüş belirtmek için kısa bir süre verilecektir.

BEYAZ ŞAPKA;

Sorular

1. Türkiye'de yaygın olan sanayi kuruluşları nelerdir ?

2. Sanayi kuruluşlarımız hangi bölgelerde gelişmiştir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Hammaddesini tarım ürünlerinin oluşturduğu fabrikalardır. Bunlar besin sanayi ,Pamuklu dokuma sanayi, ayrıca otomotiv sanayi vs.
2. Konservecilik Marmara bölgesinde gelişmiştir. Bitkisel yağlar Marmara, ege, Akdeniz bölgesinde dokuma; adana, Antalya, aydın, nazilli vs.

ŞAPKA ;

Sorular;

1. Sanayi alanında yapılan çalışmaların olumsuz yanları nelerdir?
2. Sanayi alanındaki yetersizliklerimiz nelerdir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Sanayi bölgelerindeki atıklar çevreyi olumsuz olarak etkilemektedir. Ayrıca eğitimsiz olarak çalıştırılan işçiler iş kazalarına sebep olabilmekteler.
2. Dış ülkelerden ithal etmek zorunda kaldığımız birçok ürünü ülke olarak kendimiz üretebilmeliyiz. Ve yerli malı kullanmaya insanları teşvik edebiliriz

KIRMIZI ŞAPKA;

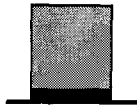
Sorular;

1. Sanayi alanlarındaki gelişmeler sizde ne gibi hisler uyandırıyor?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Sanayi ürünlerimizin dış pazarlarda satılması ve sanayi ürünleri fuarlarında ülkemizin de yer alması bizi heyecanlandırıyor.

YEŞİL ŞAPKA;

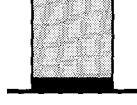

Sorular;

- 1- Sanayi alanında ne gibi gelişmeler olabilir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. F-16' larda olduğu gibi sadece montajda değil üretimde de sanayileşme sağlanabilir. Uçak yakıtı olan bor ülkemizde bol bulunana bir maden olduğuna göre uçak üretimi ülkemiz için şarttır.

SARI ŞAPKA ;**Sorular ;**

1. Sanayinin gelişmesinin getirdiği olumlu durumlar nelerdir?
2. Ülke kalkınmasında Sanayi ürünlerimizin yer nasıl olmalıdır?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Sanayi kuruluşlarının artması vatandaşlarımıza iş imkanı sağlıyor. Sanayi kuruluşlarının bulunduğu bölgelerde nüfus arttığı için kalkınmada paralele olarak sağlanıyor.
2. Sanayi ürünlerimizi çok kaliteli üretirsek ve iyi reklam yaparsak dış ticarete adımızı duyurabiliriz. Bu durum ülkemizi zenginleştirir. Bu durum

MAVİ ŞAPKA ;**Sorular**

1. Bugünkü gündemimiz neydi ?
2. Bir sonraki konumuz ne olacak?
3. Bugünkü konumuzun özeti nedir.?

Cevaplar

1. Bugünkü gündemimiz sanayi kuruluşlarımızın neler olduğu nerelerde bulunduğu sanayinin önemi vs.
2. Yurdumuzda ulaşım ve iletişim
3. Sanayi ürünleri ve kuruluşları üzerinde duruldu Mavi şapkayı takan öğrenci özeti yaptıktan sonra ders işlenişinde sekreterlerin tuttuğu notlar sınıfa okundu.

ÖZET VE DEĞERLENDİRME

SOSYAL BİLGİLER DERS PLANI

Ders : Sosyal Bilgiler
Ünite : Türkiye'miz
Konu : Yurdumuzda Ekonomik Hayat, Ulaşım ve İletişim
Sınıf : 6-A/B
Süre : 1 Ders Saati

Araç-Gereç : Ders Kitabı, LGS hazırlık kitapları,

Hedef davranış: Yurdumuzdaki ulaşım ve iletişim bilgisi

- 1- Ulaşımında yeryüzü şekillerinin önemini söyleme/yazma
- 2- Bir ülke için ulaşımın önemini söyleme/ yazma
- 3- Ulaşım çeşitlerinin (karayolları, denizyolları vs.) tercih sebeplerini söyleme/yazma
- 4- İletişim araçlarının adlarını ve işlevlerini söyleme/yazma
- 5- Verilen bir ulaşım yolunun nerelerde geliştiğini söyleme/yazma

Yöntem teknik : Altı Şapkalı Düşünme Tekniği

Etkinlikler :

Dikkat çekme : Öğretmen tatile gitmek istediğini ve tatil için nereye, nasıl gideceği hakkında öğrencilerin görüşlerinin alır ve bu bilgilere internetten de ulaşabileceğini anlatır.

Güdüleme : Bugün işleyeceğimiz konuyla çeşitli ulaşım yollarının olduğunu, ulaşımı ve iletişimin önemini öğrenmiş olacaksınız.

Özet :

1.ADİM : Daha önceden öğrencilere anlatılan altı şapkalı düşünme tekniğinde her şapkanın ifade ettiği renkler ve bu renklere ait düşünme çeşitleri hatırlatılacak ve konu hakkında tahtaya kısa notlar yazılacaktır. Bir oyun gibi tekniğin kuralları hakkında bilgi verilecektir.

2.ADİM: Sınıftaki öğrenciler altışarlı küçük gruplara ayrılacaktır ve altı farklı renkte hazırlanan şapkalar öğrencilere dağıtılacaktır. Mavi şapka liderliğinde istenildiği takdirde şapkaların değiştirilmesi sağlanacaktır. Bu değişimle düşünce tarzı da değişecektir.

3.ADİM: Her gruba bir sekreter verilecek her şapkanın ortaya koyduğu fikirleri not etmeleri istenecek, şapka sahiplerine soru sorabilecekleri açıklanacaktır .

4.ADİM: Ders konusu öğrencilere duyurulacaktır. Görüş belirtmek için kısa bir süre verilecektir.

BEYAZ ŞAPKA;

Sorular

1. Ulaşımın önemi nedir? Çeşitli ulaşım yolları nelerdir? Yeryüzü şekillerinin ulaşımındaki önemi nedir?
2. İletişimin önemi nedir? İletişim araçları nelerdir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Ulusal birlik ve ülke savunmasında ulaşım çok önemlidir . Ulaşım çeşitleri Karayolları, deniz, hava, demir yollarıdır. Karayollarının en elverişli, olduğu bölge İç ve Güney Doğanadolu'dur vs.
2. Ulaşımında olduğu gibi yurt savunması ve ülke birliğinin sağlanmasında önemlidir.İletişim araçları telefon, radyo, internet vs.

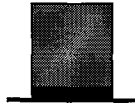
SİYAH ŞAPKA ;

Sorular;

1. Ulaşımında karşılaşılan olumsuzluklar nelerdir?
2. İletişimde karşılaşılan olumsuzluklar nelerdir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Özellikle karayollarında tedbirsizlik ve dikkatsizlik trafik kazalarına neden olmaktadır bu durum ülkemizde çok büyük bir sorundur. Yük taşımacılığında önemli olan demiryolları çok bakımsız olduğu için insanlar bu ulaşım yolunu daha az tercih etmektedirler vs.
2. Özellikle kitle iletişim araçlarının çoğalması insanları sosyalleşmesini engellemiştir(TV) Telefon , internet gibi iletişim araçları insanların eğitimsizliği nedeniyle yanlış kullanılmaktadır vs.

KIRMIZI ŞAPKA;

Sorular;

1. Uzaktaki yakınlarınızdan haber almadığınızda neler düşünürsünüz?
2. Eski insanların ulaşımında karşılaştığı güçlüklerle karşılaşırsanız neler hissederdiniz?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. İnsanlar sevdiklerinden haber alamayınca çok meraklanırlar. Gölcük depreminde TV ve radyolar yardımı ile vatandaşlarımızın durumunu öğrendik nasıl yardım ulaştırabileceğimiz hakkında bilgi aldık tüm yurt tek yürek olduk.

2. Eski insanlar bir yerden bir yere at sırtında günlerce yol alarak giderlerdi oysa şimdi ulaşım kolaylıkla sağlanabiliyor.

YEŞİL ŞAPKA;

Sorular;

1. İletişimde ne gibi yenilikler yapılabilir?
2. Ulaşımında ne gibi yenilikler yapılabilir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Uzakta bulunan yakınlarımızla görüntülü telefonlarla görerek haber alabileceğimiz telefonlar icat edildi.
2. İnsanların bir yerden bir yere ışınlanarak gidebilecekleri aletler yapılabilir.

SARI ŞAPKA ;

Sorular ;

1. İletişimdeki gelişmeler insanlara ne kazandırır?
2. Ulaşım alanındaki gelişmeler insanlara ne yarar sağlar?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Bilgisayar ,internet vb işyerlerinde kolaylık sağladığı gibi insanların eğitimlerinde de kullanılarak olumlu katkıları olmuştur.
2. Rahat ve kısa süren yolculuklar insanların hayatlarını kolaylaştırmaktadır.

Sorular

1. Bugünkü gündemimiz neydi ?
2. Bir sonraki konumuz ne olacak?
3. Bugünkü konumuzun özeti nedir.?

Cevaplar

1. Bugünkü gündemimiz ulaşım ve iletişimdi .
2. Turizm ve Ticaret.
3. Ulaşım ve iletişimin önemi üzerinde duruldu. Mavi şapkayı takan öğrenci özeti yaptıktan sonra ders işlenişinde sekreterlerin tuttuğu notlar sınıfa okundu

ÖZET VE DEĞERLENDİRME**SOSYAL BİLGİLER DERS PLANI**

Ders : Sosyal Bilgiler

Ünite : Türkiye'miz

Konu : Yurdumuzda Ekonomik Hayat, Turizm ve Ticaret

Sınıf : 6-A/B

Süre : 1 Ders Saati

Araç-Gereç : Ders Kitabı, LGS hazırlık kitapları,

Hedef davranış: Ülkemizdeki turizm bilgisi ve ticaretin ekonomiye sağladığı etkiyi bilme

1- Türkiye'de turizmin gelişmesine neden olan etmenleri kavrama

2- Ticaret ile ilgili verilen bir terimin anlamını söyleme / yazma

3- Verilen turistik yerler ve özelliklerini eşleştirme

4- Ülkemizin ithal ve ihraç ettiği ürünleri söyleme / yazma

5- Ticaret yaptığımız ülkelerin adlarını söyleme / yazma

Yöntem teknik : Altı Şapkalı Düşünme Tekniği

Etkinlikler :

Dikkat çekme : Aranızda bir turistle sohbet edip, ona yardımcı olanınız var mı?

Güdüleme : Bugün işleyeceğimiz konuyla Ülkemizdeki

Özet :

1.ADIM : Daha önceden öğrencilere anlatılan altı şapkalı düşünme tekniğinde her şapkanın ifade ettiği renkler ve bu renklere ait düşünme çeşitleri hatırlatılacak ve konu hakkında tahtaya kısa notlar yazılacaktır. Bir oyun gibi tekniğin kuralları hakkında bilgi verilecektir.

2.ADIM: Sınıftaki öğrenciler altışarlı küçük gruplara ayrılacaktır ve altı farklı renkte hazırlanan şapkalar öğrencilere dağıtılacaktır. Mavi şapka liderliğinde istenildiği takdirde şapkaların değiştirilmesi sağlanacaktır. Bu değişimle düşünce tarzı da değişecektir.

3.ADIM: Her gruba bir sekreter verilecek her şapkanın ortaya koyduğu fikirleri not etmeleri istenecek, şapka sahiplerine soru sorabilecekleri açıklanacaktır .

4.ADIM: Ders konusu öğrencilere duyurulacaktır. Görüş belirtmek için kısa bir süre verilecektir.

BEYAZ ŞAPKA;

Sorular

1. Ticaret nedir? İç ve dış ticaret nedir?
2. Hangi ülkelerle ticaret yapmaktayız.?
3. Ülkemizin turistik yerleri nerelerdir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Kar amacıyla yapılan alış-veriş ticaret denir.Ülkenin kendi sınırları içindeki ticaret iç, ülkeler arası yapılan ticarete dış ticaret denir.
2. Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa, A.B.D.,bazı İslam ülkeleri vs.
3. Doğal güzelliklerimiz ;Ürgüp Göreme'deki Peri Bacaları, Pamukkale, Nemrut Tarihi yerler, Edirne, Konya, bursa, Sivas, Erzurum vs.

ŞAPKA ;

Sorular;

1. Turizm alanında yaşanan olumsuzluklar nelerdir?
2. Ticaret alanındaki olumsuzluklar nelerdir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Ülkemizde daha birçok yerde doğal ve tarihi güzellikler bulunmaktadır fakat bunları değerlendiremediğimiz için bir fayda sağlamamaktadırlar. Ayrıca ülkemize gelen turistler olumsuz tutum ve davranışlarla karşılaştıkları için turizm olumsuz etkilenmektedir.

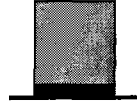
2. Son zamanlarda pazarlarda satılan yiyecek türü ürünlerin sağlığa zararlı olduğunun ortaya çıkması ticareti olumsuz etkilemektedir. Ayrıca taklit ürünlerin gerçek ürün fiyatına satılması da ticareti etkilemektedir. Bu sebeple insanlar hep ithal ürün alma istegindedirler.

KIRMIZI ŞAPKA;**Sorular;**

1. Ticaret ve turizmdeki yaşanan olumsuzluklar sizde ne gibi hisler uyandırıyor?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Ülkemizdeki doğal güzelliklerin tahrip edilmesi, turistlerin karşılaştıkları olumsuzluklar yüzünden ülkemize gelmek istememeleri bizi çok üzmektedir. Turistlere ürünleri daha fazla fiyatlarla satmaları onlara yapılan bir haksızlıktır. Ticaret alanında özellikle yiyecek ürünlerindeki sağlıksız durumlar insanların hastalanmalarına hatta ölümlerine yol açtığı için üzüntü duymaktayız.

YEŞİL ŞAPKA;**Sorular;**

1. Turizm de daha çok gelişmelerin sağlanması için neler yapılabilir?
2. Ticaret alanında ne gibi yenilikler yapılabilir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Özellikle tarihi eserlerin korunarak restore edilmesi doğal güzelliklerin tahrip edilmeden korunması ve ülkemizin reklamının iyi yapılarak turistlerin olumsuzluklarla karşılaşmamalarını sağlamak turizmin gelişmesine yardımcı olacaktır. İlginç ortamlar yaratılarak turistlerde merak uyandırılabilir. Mesela Amerika'da olduğu gibi ülkemizde de Osmanlı padişahlarının gerçek boyutlarda balmumundan maketleri yapılabilir

2. Yiyecek ürünlerinin sağlık kontrolleri fabrikadan çıkmadan yapılarak satışa sunulması gerekir. Farklı Ülkelerin farklı ihtiyaçları belirlenerek yeni pazarlar oluşturulabilir.

SARI ŞAPKA ;**Sorular ;**

1. Ticaret ve turizmin ülke kalkınmasına getireceği yararlar nelerdir?

Verilecek muhtemel cevaplar

1. Ticaret ürünlerimizin kaliteli olması ve reklamının iyi yapılması dış pazarlarda satışın artmasına iç pazarlarda da insanlarımızın yerli malı kullanmasına sebep olacaktır. Gelen turistlere ürünü kendi fiyatından satarak ve onların ülkemizde memnun ayrılmasını sağlayarak Ülke ekonomisine katkıda bulunabiliriz.

Sorular

1. Bugünkü gündemimiz neydi ?
2. Bugünkü konumuzun özeti nedir.?

Cevaplar

1. Bugünkü gündemimiz Ticaret ve turizmdi .
2. Ticaret ve turizmin önemi üzerinde duruldu. Mavi şapkayı takan öğrenci özeti yaptıktan sonra ders işlenişinde sekreterlerin tuttuğu notlar sınıfa okundu

ÖZET VE DEĞERLENDİRME

Ek -2**Türkiye'miz Ünitesi Hedef ve Davranışları**

I-HEDEF : Yurdumuzda tarım bilgisi

I-DAVRANIŞLAR :

- 1- Cumhuriyet döneminde Tarım sektöründe yapılan çalışmaları yazma /söyleme
- 2- Verilen bir tarım ürününün yetiştirilme şartlarını yazma/ söyleme
- 3- Verilen bir ürünün hangi bölgede yetiştiğini söyleme /yazma
- 4- Verilen tarım ürününün üretimi hakkında yorum yapabilme
- 5- Tarım ürünlerinin iklime göre çeşitlilik göstermesinin nedenleri hakkında yorum yapabilme

II-HEDEF : Yurdumuzda hayvancılık bilgisi

II-DAVRANIŞLAR :

- 1- Hayvancılığın geçim kaynağı olarak seçilmesinin sebebini söyleme/ yazma
- 2- Verilen bir hayvanın hangi bölgelerde yetiştirildiğini söyleme/yazma
- 3- Verilen bir hayvancılık türünün yetiştirilmesinde tercih edilme nedenini söyleme söyleme/yazma
- 4- Hayvancılığın geliştirilmesine ilişkin yorumlama yapabilme
- 5- Verilen hayvancılık türünün yaygın olmasının sebebini yorumlama

III-HEDEF : Su ve Orman Ürünleri bilgisi

III-DAVRANIŞLAR :

- 1- Ormanların yararlarını söyleme/ yazma
- 2- Yurdumuzda bölgelere göre orman dağılımını söyleme/yazma
- 3- Ormanların doğal özelliklerini söyleme/yazma
- 4- Yurdumuzda balıkçılığın gelişmeme nedenlerini söyleme/yazma

5- Denizlerdeki balık oranının deniz suyu yapısına göre durumunu yorumlama

IV-HEDEF : Maden ve Enerji Kaynakları bilgisi

IV- DAVRANIŞLAR :

- 1- Verilen herhangi bir madenin nerede çıkarıldığını söyleme/yazma
- 2- Verilen madenin kullanım amacını söyleme/yazma
- 3- Yurdumuzda üretilen enerji kaynaklarının isimlerini söyleme/yazma
- 4- Madenlerin işletilmesi için kurulan kuruluşların isimlerini söyleme/yazma
- 5- Bir madenin işletilmesinde gerekli olan unsurları söyleme/yazma

V- HEDEF : Yurdumuzdaki sanayi bilgisi

V- DAVRANIŞLAR :

- 1- Yurdumuzdaki sanayi kuruluşlarının yer aldığı yerleri söyleme/ yazma
- 2- Verilen bir sanayi kolunun nerede daha çok geliştiğini söyleme /yazma
- 3- Yurdumuzdaki sanayi kollarının nerelerde neden geliştiğini söyleme/yazma

VI-HEDEF : Yurdumuzdaki ulaşım ve iletişim bilgisi

VI-DAVRANIŞLAR :

- 1- Ulaşımında yeryüzü şekillerinin önemini söyleme/yazma
- 2- Bir ülke için ulaşımın önemini söyleme/ yazma
- 3- Ulaşım çeşitlerinin (karayolları,denizyolları vs.) tercih sebeplerini söyleme/yazma
- 4- İletişim araçlarının adlarını ve işlevlerini söyleme/yazma
- 5- Verilen bir ulaşım yolunun nerelerde geliştiğini söyleme/yazma

VII-HEDEF : Ülkemizdeki turizm bilgisi ve ticaretin ekonomiye sağladığı etkiyi bilme

VII-DAVRANIŞLAR :

- 1- Türkiye’de turizmin gelişmesine neden olan etmenleri kavrama
- 2- Ticaret ile ilgili verilen bir terimin anlamını söyleme / yazma
- 3- Verilen turistik yerler ve özelliklerini eşleştirme
- 4- Ülkemizin ithal ve ihraç ettiği ürünleri söyleme / yazma
- 5- Ticaret yaptığımız ülkelerin adlarını söyleme / yazma

	TARIM	HAYVANCILIK	SU ÜRÜNLERİ	ORMAN ÜRÜNLERİ	MADENLER VE ENERJİ KAYNAK KAYITNAKLARI SANAYİ	ULAŞIM	İLETİŞİM	TİCARET	TURİZM	TOPLAM	
2	2										Yurdumuz da tarım bilgisi
2	2										
1	1										
3	3										
2	2										Yurdumuz da Hayvancılı k bilgisi
1	1	1									
3	3	3									
2	2	2									
1	1	1									Su ve orman ürünleri bilgisi
2	2	2									
1	1	1		1							
2	2	2		4							
1	1	1		1							Maden ve enerji kaynakları bilgisi
2	2	2		2							
1	1	1		1							
4	4	4		4							
4	4	4		4							Yurd zda sanayi
1	1	1		1							
2	2	2		2							
1	1	1		1							
2	2	2		2							Yurdumuzdaki ulaşım ve ilt.
1	1	1		1							
1	1	1		1							
2	2	2		2							
1	1	1		1							Ülkemizdeki Ticaret turizm
1	1	1		1							
3	3	3		3							
2	2	2		2							
1	1	1		1							
1	1	1		1							
1	1	1		1							
66	3	6	2	5	9	9	6	7	9	10	toplam

Ek-4

Madde ayrıntılılıkları ve güçlük indisleri

	A		B		C		D		Pj	
	f	%	f	%	f	%	f	%		
1.	10	8,30	11	9,20	56	46,70	43	35,80	.35	.13
2.	33	27,50	11	9,20	9	7,50	67	55,80	.75	.02
3.	4	3,30	8	6,70	12	10,00	96	80,00	.80	.27
4.	19	15,80	15	12,50	35	29,20	51	42,50	.42	.27
5.	41	34,20	25	20,80	42	35,00	12	10,00	.34	.18
6.	32	26,70	29	24,20	18	15,00	41	34,20	.34	.06
7.	30	25,00	16	13,30	55	45,80	19	15,80	.45	.44
8.	15	12,50	77	64,20	21	17,50	7	5,80	.64	.04
9.	15	12,50	30	25,30	23	19,20	52	43,30	.43	.32
10.	11	9,20	93	77,50	8	6,70	8	6,70	.77	.37
11.	44	36,70	20	16,70	38	31,70	18	15,30	.36	.25
12.	11	9,20	22	18,30	60	50,00	27	22,50	.50	.51
13.	23	19,20	16	13,30	26	21,70	55	45,80	.45	.34
14.	18	15,00	53	44,20	15	12,50	34	28,30	.44	.34
15.	45	37,50	27	22,50	12	10,00	36	30,00	.37	.04
16.	90	75,00	9	7,50	19	15,80	2	1,70	.75	.30
17.	57	47,50	16	13,30	27	22,50	20	16,70	.22	.18
18.	24	20,30	14	11,70	56	46,70	26	21,70	.46	.27
19.	26	21,70	44	36,70	40	33,30	10	8,30	.36	.16
20.	28	23,30	20	16,70	49	40,80	23	19,20	.40	.13
21.	11	9,20	12	10,00	71	59,20	26	21,70	.59	.20
22.	30	25,00	56	46,70	25	20,80	9	7,50	.46	.18
23.	48	40,30	13	10,80	41	34,20	18	15,00	.40	.20
24.	22	18,30	14	11,70	36	30,00	48	40,00	.18	.16
25.	47	39,20	29	24,20	33	27,50	11	9,20	.39	.34
26.	22	18,30	28	23,30	33	27,50	37	30,80	.30	.13
27.	19	15,80	30	25,00	24	20,00	47	39,20	.20	.13
28.	33	27,50	52	43,30	10	8,30	25	20,80	.43	.37
29.	47	39,20	35	29,20	30	25,00	8	6,70	.29	.11
30.	14	11,50	5	4,20	84	70,00	17	14,20	.70	.23
31.	22	18,30	18	15,00	16	13,30	64	53,30	.33	.34
32.	41	34,20	6	5,00	19	15,80	54	45,00	.45	.27
33.	47	39,20	1	0,80	20	16,70	52	43,30	.39	.02
34.	53	44,20	22	18,30	17	14,20	28	23,30	.44	.37
35.	16	13,30	13	10,80	55	45,80	36	30,00	.45	.48
36.	7	5,80	21	17,50	11	9,20	81	67,50	.67	.25
37.	60	50,00	9	7,50	10	8,30	41	34,20	.50	.16
38.	3	2,50	17	14,20	99	82,50	1	0,80	.82	.16
39.	23	19,20	15	12,50	30	25,00	52	43,30	.43	.16
40.	32	26,70	15	12,50	38	31,70	35	29,20	.29	.37

Ek-5

SOSYAL BİLGİLER TARAMA TESTİ

Açıklama: Bu sınav Türkiye'miz ünitesine ait 25 çoktan seçmeli sorudan oluşmaktadır..Her soru 4 puandır .Sınav süresi bir ders saatidir (40 dakika) .Başarılar

1- Aşağıdakilerden hangisi Cumhuriyet döneminde tarım alanında yapılan çalışmalardan **değildir** ?

- A. Çiftçi eğitimi B. Erozyon önleme C. Bataklık kurutma D. Yerleşik hayata geçiş

2- Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'de arıcılığın geliştiği yerlerden **değildir**?

- A. Iğdır B. Ankara C. Konya D. İstanbul

3- Bir madenin işletilmesi için aşağıdakilerden hangisine gerek duyulmaz?

- A. Sermayeye C. Maden oranının yüksek olmasına
B. Teknik olanaklara D. Çalışan genç nüfusa

4- Aşağıdakilerden hangisi pamuklu dokuma sanayinde gelişmiş olan merkezlerimizdendir?

- I. Nazilli-Malatya-Bursa
II. Adana-Ankara-Diyarbakır
III. Manisa-İstanbul-İzmir
IV. Bolu-Kars-Samsun

- A. I ve III B. I ve IV C. II ve III D. Sadece IV

5- Aşağıdakilerden hangisi ulaşımın bir ülke için önemini göstermez?

- A. Ulusal birliğin sağlanması C. Ekonominin gelişmesi
B. Ülke savunması D. Nüfus artışı

6- İhracatın ülkemize en önemli yararı nedir?

- A. Ticaretin gelişmesini sağlar C. Ülke ekonomisine katkı sağlar
B. Ülke tanıtımını sağlar D. Ülkeye döviz girdisi sağlar

7- Buğday **en çok** hangi bölgemizde üretilmektedir ?

- A. İç Anadolu-Karadeniz
B. Doğu Anadolu-İç Anadolu
C. İç Anadolu-Marmara
D. Ege-Karadeniz

8- Bazı bölgelerde hayvancılığın geçim kaynağı olarak seçilmesinin sebebi aşağıdakilerden hangisi **değildir**?

- A. Tarım için uygun olmayan yerlerin bulunması
B. Sanayinin gelişmemesi
C. Diğer geçim kaynakları için iklimin uygun olmaması
D. Halkın ekonomik durumunun iyi olmaması

9- Cumhuriyet'in kurulmasından bu yana yer altı zenginliklerimizle ilgili kurulan kuruluşlar nelerdir?

- A. Etibank-MTA
B. Halkbank-Toprak Mahsülleri Ofisi
C. MTA-Tarım Kredi Kooperatifi
D. Etibank-Toprak Mahsülleri Ofisi

10- Aşağıdaki eşlemelerden hangisi **yanlıştır**?

- A. Kütahya-Çini porselen
B. İstanbul_ Gölçük-Gemi yapımı
C. Mersin _Batman- Pamuklu dokuma
D. İzmit_ İzmir-Petro kimya merkezi

11- Yeryüzü şekilleri bakımından aşağıdaki bölgelerimizden hangisi karayolu yapımına uygun **değildir**?

- A. Ege
B. Marmara
C. İç Anadolu
D. Karadeniz

12- Ticaretle ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır ?

- A. Alışveriş ülkenin milli sınırları içinde yapılıyorsa iç ticarettir
B. Ülkenin başka ülkeden ürün almasına ihracat denir
C. Ülkeler arası yapılan alışverişe dış ticaret denir
D. Ülkenin başka ülkeden ürün almasına ithalat denir

13- Aşağıdakilerden hangisi çayın yetişme şartlarından **değildir** ?

- A. Alüvyol toprakları sevmesi
B. Nemli sıcağı sevmesi
C. Bol yağış isteyen bir bitki olması
D. Kireçsiz toprağı sevmesi

14- Yurdumuzdaki önemli bor yatakları nerelerdedir?

- A. Doğu Anadolu-Güney Doğu Anadolu C. Ege-Marmara
B. Akdeniz-Karadeniz D. İç Anadolu-Ege

15- Aşağıdakilerden hangisi karayolu yapımına engel olan şartlardan **değildir**?

- A. Dağların kıyı boyunca uzanması C. Dağların kıyıya dik uzanması
B. Engembeli yeryüzü şekilleri D. Geçit vermeyen yerlerin olması

16- Aşağıdakilerden hangisi ithal ettiğimiz ürünler arasında yer almaz ?

- A. Makineler B. Ulaşım araçları C. Canlı hayvan D. Kimyasal maddeler

17- Aşağıdakilerden hangisi Pamuğun Güney Doğu Anadolu'da yetiştirilme sebeplerindendir?

- A. Tarım alanlarının uygun olması C. Sulama alanlarının yetersizliği
B. İklim koşullarının uygun olması D. Halkın seçimi

18- Tiftik keçisi **en çok** hangi bölgelerde beslenir?

- A. İç Anadolu -Güney Doğu Anadolu C. Marmara- İçanadolu
B. Karadeniz-Ege D. Akdeniz - Ege

19- Krom'un kullanım amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A. Çeliğin sertleştirilmesinde kullanılması C. Elektronik sanayide kullanılması
B. Jet ve roket yakıtı olarak kullanılması D. Boya yapımında inceltici olarak kullanılması

20- Ülkemizdeki turizmin gelişmesini **engelleyen etmen** aşağıdakilerden hangisidir ?

- A. Ülke ulaşımının geliştirilmeye çalışılması
B. Turistlere verilen hizmetin daha pahalı olması
C. Turistlerin konak yerlerinin temiz rahat ve güvenilir olması
D. Danışma ve rehberlik birimlerinin yaygınlaştırılmaya çalışılması

21- Aşağıdakilerden hangisi yurdumuzda üretilen enerji kaynaklarımızdan **değildir**?

- A. Jeotermal enerji C. Doğalgaz
B. Güneş enerjisi D. Nükleer enerji

22- Aşağıda verilen bilgilerin hangisi doğrudur ?

- A. Ürgüp - Peri bacaları
B. Nemrut -Kaplıcaları
C. Adıyaman -Traventerleri
D. Pamukkale - Şifalı suları

23- Bir tarım ürünü farklı iklimlerde yetişebiliyorsa o bitkinin belli bir iklim isteği yoktur.

Bu bilgiye göre Aşağıdaki tarım ürünlerinden hangisi Türkiye'nin genelinde daha kolay yetişir?

- A. Fındık B. Çay C. Buğday D. Turunçgiller

24- Aşağıdakilerden hangisi Ege denizi ve Akdeniz'de balık çeşidinin **fazla olmasının** sebeplerindendir?

- A. Akarsu ağızlarının bu denizlerde fazla olması
B. Bu denizlerin sularının soğuk olması
C. Bu denizlerin sularının kirli olması
D. Bu denizlerin sularının tuzlu olması

25- Doğu Anadolu Bölgesinin Türkiye ekonomisine olan katkısı hangi alanda diğerlerine göre **daha azdır**?

- A. Madencilik B. Enerji C. Hayvancılık D. Turizm